

HUR HAR DET GÅTT?

ADOPTIVBARN OCH SAMHÄLLETS STÖD

Birgit Eriksson

2008:11

HUR HAR DET GÅTT?

ADOPTIVBARN OCH SAMHÄLLETS STÖD

BIRGIT ERIKSSON

RAPPORT FRÅN FOU JÄMT

RAPPORT NR 2008:11 | FoU JÄMETS RAPPORTSERIE

HUR HAR DET GÅTT? ADOPTIVBARN OCH SAMHÄLLETS STÖD

BIRGIT ERIKSSON

© FÖRFATTAREN OCH FoU JÄMT

ISSN 1651-7253

SAMMANFATTNING

Antalet internationellt adopterade har varit okänt i vår kommun, liksom vilka behov av stöd som finns sedan barnen har anlänt till sitt nya hemland. Varken socialnämnden, som är delansvarig för adoptionen, eller forskare har i någon nämnvärd utsträckning vänt sig till de adopterade själva för att ta reda på hur de upplevt sin situation och vilket stöd de skulle ha behövt under uppväxten.

Syftet med studien är att belysa utvecklingen av främst internationella adoptioner och handläggningen av adoptionsärenden samt att beskriva hur de adopterade själva har upplevt sin barndoms- och uppväxttid.

Rapporten baseras på dels en kartläggning av de adoptioner som skett i kommunen sedan 1966 till och med 2006, dels en enkät riktad till adopterade födda till och med 1982. Kartläggningen av de 342 adoptionerna visar förändringar över tid. Spädbarnsadoptionerna har i stort sett upphört på senare år och de internationella adoptionerna har minskat kraftigt.

Enkätstudien bekräftar det som forskarna i allmänhet visar. De flesta adoptivbarnen får ett bra liv i sitt nya sammanhang och växer ihop med sin nya familj. Släktnätverket har varit viktigt och har funnits kvar under uppväxten på ett helt annat sätt än föräldrars andra privata nätverk. Hur omgivningen bemöter dessa barn har stor betydelse.

Enkäten visar att nära hälften av dem som svarat har en ankomstålder på under sex månader. En så låg ålder vid ankomst kan tänkas underlätta anknytningsprocessen till de nya föräldrarna. Detta kan förklara att utbildningsnivån och sysselsättningsgraden för de adopterade i denna studie är betydligt högre jämfört med en riksomfattande studie. Studien visar ändå att ett alltför stort antal adopterade far illa under uppväxten. Många upplever att de inte blivit sedda och inte fått det stöd som de hade behövt. Mellan- och högstadietiden tycks ha varit särskilt kritiska perioder. En hel del har inte haft någon utomstående vuxen att vända sig till, skolan har inte sett behoven, mobbing, kränkningar och olika övergrepp har förekommit.

Sammantaget visar dessa studier liksom tidigare forskning att behoven för dagens uppväxande adoptivbarn sannolikt är underskattade och flera faktorer visar att dessa familjer tidigt behöver följas upp och erbjudas rätt stöd. Främlingsrädslan i samhället har ökat. En större andel av dagens nyanlända barn har högre ankomst-

åldrar och därmed en ökad risk för att en traumatisk bakgrund påverkar anknytning och språkutveckling negativt. Forskare påpekar att barn från Östeuropa, som började komma i mitten av 1990-talet, är en särskild grupp i behov av stöd. Adoptivföräldrarnas medelålder har ökat, med risk för att barnet står ensamt i unga år. En grupp som har ökat är barn till ensamstående föräldrar.

Socialnämnden har ett lagstadgat ansvar för uppföljning och stöd sedan 1998 men fortfarande efter tio år följer inte kommunen upp vilka behov som kan finnas hos de adopterade och deras familjer efter adoptionen. Barnperspektivet saknas. Värderingar från en annan tid ligger kvar och kan påverka, men främst är orsaken enligt min bedömning att det inte finns några lagkrav på att socialnämnden ska informeras om hur det går. Om något positivt ska hända med stödet till internationellt adopterade barn krävs sannolikt ett förtydligande i lagstiftningen som medför att stödet efter adoption prioriteras. Skillnaden i rapportering, uppföljning och stöd jämfört med vad som gäller för gruppen familjehemsplacerade barn är stor. Min slutsats är att rapportering till socialnämnden borde vara obligatorisk tills socialnämnden är förvissad om att anknytningsprocessen och nätverksstödet fungerar.

Avslutningsvis föreslås ett antal åtgärder för att de adopterade barnens behov ska uppmärksammas och tillgodoses av den ansvariga kommunen. En ny strategi med chefsstöd föreslås, där ett system för uppföljning och stöd utvecklas med utgångspunkt från den kompetens som redan finns och med ett helhetsperspektiv på internationella adoptionsfrågor.

INNEHÅLL

FÖRORD	9
LÄSANVISNING	11
ADOPTIVBARN OCH SAMHÄLLETS STÖD.....	13
STÖD I ADOPTIVFÖRÄLDRARNAS SOCIALA NÄTVERK.....	15
SAMHÄLLSVÄRDERINGAR OCH UTVECKLING I SVERIGE OCH KOMMUNEN.....	17
ANTAL ADOPTERADE ÖVER TID	19
FÖDELSEVÄRLDSDEL	19
ÅLDRAR OCH KÖN	19
HEMUTREDNING/HANDLÄGGNING I KOMMUNEN.....	20
HANDLÄGGNINGSPROCESSEN OCH BESLUTSGÅNGEN	24
<i>Förberedelse inför adoption – Föräldrautbildning</i>	28
<i>Stöd och hjälp efter adoption</i>	28
<i>Hur det borde vara</i>	29
<i>Hur det är</i>	30
<i>Konsekvenser av brist på stöd</i>	30
FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BEHOV FÖR ADOPTIVFAMILJERNA.....	31
SAMSPEL MED OMGIVNINGEN.....	34
<i>Integration – Anknytning</i>	36
<i>Språkets betydelse</i>	41
<i>Kompetensutveckling hos de offentliga aktörerna</i>	44
SYFTEN OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	46
NÅGRA UTGÅNGSPUNKTER FÖR STUDIEN	47
ETISKA PERSPEKTIV	48
MIN FÖRFÖRSTÅELSE	48
MIN EGEN ARBETSPROCESS MED STUDIEN	49
METOD FÖR KARTLÄGGNINGEN.....	49
SVÅRIGHETER VID INFORMATIONSSAMLINGEN	51
<i>Omplaceringar</i>	51
<i>Namnändringar, ändrade personnummer</i>	52

RESULTAT OCH ANALYS AV KARTLÄGGNINGEN	52
ÅLDER	53
VARIFRÅN KOMMER BARNEN?	53
ADOPTIVBARNENS SYSKON	54
ADOPTION AV FLER BARN SAMTIDIGT	55
SINGELADOPTIONER	56
FÖRÄLDRARS MEDELÅLDER	56
SEPARATIONER UNDER BARNETS UPPVÄXT	57
SAMMANFATTNING OCH REFLEKTIONER KRING KARTLÄGGNINGEN.....	59
METOD FÖR ENKÄTSTUDIEN	60
RESULTAT OCH ANALYS AV ENKÄTSTUDIEN	61
VILKA HAR SVARAT?	63
<i>Utbildning</i>	64
<i>Nuvarande sysselsättning</i>	65
<i>Nuvarande familjesituation</i>	66
<i>Aktuell bostadsort</i>	66
UPPLEVDA ERFARENHETER ÖVER TID	67
<i>Upplevd tillvaro under olika livsperioder</i>	68
<i>Förskoletiden</i>	70
<i>År 1-3 i skolan</i>	70
<i>År 4-6 i skolan</i>	70
<i>År 7-9 i skolan</i>	71
<i>Gymnasiet</i>	72
<i>Flytt till eget boende</i>	72
IDENTITET OCH ANNORLUNDASKAP	73
BEHOV AV EXTRA STÖD	76
<i>Om något stöd saknades, vad hade Du velat ha och varifrån?</i>	80
NUVARANDE KONTAKTER OCH RELATIONER MED ADOPTIVFAMILJEN	83
NÄTVERK UTANFÖR ADOPTIVFAMILJEN	86
SAMMANFATTNING AV ENKÄTRESULTAT.....	87
DISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING AV UPPFÖLJNING OCH STÖD	90
VIDARE FORSKNING.....	104
REFERENSER	107

BILAGA 1 BESLUT OM UTLÄMNANDE AV HANDLINGAR

BILAGA 2 INFORMATIONSBREV

BILAGA 3 FÖLJEBREV ENKÄT

BILAGA 4 ENKÄT

BILAGA 5 PÅMINNELSEBREV

BILAGA 6 KOMMENTARER I ENKÄTSVAREN

BILAGA 7 EXEMPEL PÅ STÖDBEHOV

FÖRORD

Att skriva denna rapport har varit ett sätt att avsluta mitt yrkesliv efter nära trettio år inom socialnämndens familjerättsverksamhet. För mig har det varit en förmån att få fördjupa mig och lära mig mer inom ett område, som under åren inom socialtjänsten har legat mig varmt om hjärtat. Det jag lär mig under processen vill jag vidareförmedla till dem som kommer efter mig i socialtjänstens arbete med internationella adoptionsfrågor. Om min studie kan skapa intresse hos dagens och morgondagens handläggare för att utveckla rutiner och metoder kring stöd till internationellt adopterade barn och deras familjer, kan jag känna att jag har gjort en insats. Men det är angeläget att också chefer och beslutsfattare förstår behoven. Eldsjälar som är handläggare finns och är oerhört viktiga, men utan chefernas stöd och intresse kan det lätt bli en ryckig verksamhet utan kontinuitet.

En historisk tillbakablick på adoptionsfrågor är angelägen för att förstå nutid och framtid¹. Även om lagstiftning förändras, tar det tid innan nya tänkesätt slår igenom. Gamla värderingar hänger kvar och olika verklighetsbilder styr tänkandet. Det är lätt att fortsätta tycka och tänka som man alltid gjort, om inte ny kunskap och forskning får chans att ta plats.

Studien utgår från en kartläggning av 342 internationella adoptioner som har genomförts i en kommun på knappt 60 000 invånare. Från detta underlag har en fördjupning gjorts med målgruppen vuxna adopterade som är födda till och med 1982. Rapporten tangerar en tidigare lokal rapport om internationella adoptioner, med ett liknande syfte men med fokus på att utveckla föräldraförberedelser.² Denna studie fokuserar på de adopterades situation efter ankomsten till sitt nya hemland. Förhoppningsvis kan de båda rapporterna tillsammans på sikt leda till en högre prioritering av samhällets insatser av förebyggande arbete och stöd efter adoption. När stöd till adoptivfamiljerna ska utvecklas är det angeläget att känna till vad som fungerat väl. Då kan resurserna koncentreras på riktad uppföljning och stöd där det finns större risker och samtidigt färre skyddsfaktorer.

¹ Lindgren, C., (2006)

² Nykänen, K & Olofsson, L., (2005)

En målsättning med föreliggande rapport har varit att få underlag som kan ge impulser till handläggare, myndigheter och andra berörda att ur ett barnperspektiv utveckla uppföljningsarbetet med internationella adoptionsfrågor.

Jag vill rikta ett stort TACK till de vuxna adopterade som har medverkat i enkäten och så generöst bidragit med sina erfarenheter. Många kloka synpunkter och förslag har kommit in. Det är berättelser som berör och som är så otroligt viktiga att de myndigheter som är delansvariga för adoptionen tar lärdom av. Alltför många av barnen skulle ha behövt hjälp utifrån, barn som ingen sett, som inte fått stöd eller som fått fel sorts stöd. Finns ett barnperspektiv blir det en rättighet för barnen att bli sedda, lyssnade på och få sina behov tillgodosedda så långt möjligt.

En lärdom att ta till sig är att vi alla i adoptivbarnens omgivning öppnar våra ögon, ser vad som händer och agerar utifrån detta. Samspelet med omgivningen och hur vi lägger märke till och bemöter ett enskilt barn kan bli avgörande för just detta barns framtid. Myndigheterna som bidragit till att adoptionen kom till stånd har ett alldeles särskilt ansvar för att följa de internationellt adopterade barnen som växer upp i vår kommun.

Jag vill också tacka min handledare, Marianne Westring-Nordh, för tålamod och stöd när det ibland har känts svårt och omöjligt att genomföra denna rapport. Det har blivit mycket klippande och klistrande i olika omgångar när mina ambitioner har tagit överhand över det rimliga omfånget i en FoU-rapport. Jag vill också tacka forskningsassistent Ingela Bergström på FoU Jämt, som har varit en trygghet och till stor hjälp i inmatning av data och utformning av rapporten.

Januari 2009
Birgit Eriksson

LÄSANVISNING

Rapporten beskriver internationella adoptioner ur flera perspektiv. Den består av två delar som kan läsas oberoende av varandra. Den första delen omfattar kapitel 1-3. Den andra delen omfattar kapitel 4-12.

I den första delen väver jag samman fenomenet adoptioner med mina egna personliga reflektioner baserade på min yrkeserfarenhet från familjerätten. Denna del är en personlig betraktelse över tid, med tyngdpunkt på socialnämndens verksamhet och ansvar men berör också samspelet med omgivningen där brister, främlingsrädsla och särbehandling inte är ovanliga ingredienser. Anknytningens och språkets betydelse uppmärksammas, liksom behovet av kompetensutveckling hos de offentliga aktörerna.

Rapportens andra del inleds med studiens syften och frågeställningar samt en beskrivning av utgångspunkterna för studien, det vill säga etiska perspektiv, min förståelse och den egna arbetsprocessen. I denna del redovisas vidare de två empiriska studier som gjorts. Dels en kartläggning av adoptionerna, utifrån tillgängliga register i kommunen, dels en enkätstudie om hur de adopterade lever sitt liv idag och hur de uppfattade sin uppväxttid i det nya hemlandet. Dessa två studier redovisas var för sig vad gäller metod, resultat och analys samt sammanfattning.

Genomförandet och arbetsprocessen i samband med kartläggning av huvudpopulationen, med de svårigheter som upptäcktes vid informationsinsamlingen beskrivs i kapitel sex och i rapportens sjunde kapitel, *Resultat och analys av kartläggningen*, beskrivs förändringar över tid avseende antal barn, ankomståldrar och ursprung, liksom andelen adopterade ensam barn och syskonförhållanden. Omfattningen av ensamstående adoptivföräldrar har undersökts, en grupp som märkbart ökade under 2000-talet. Kartläggning har gjorts av hur många familjer som adopterade flera barn samtidigt. Separationer som dödsfall och skilsmässa i adoptivfamiljen beskrivs, liksom adoptivföräldrars medelålder över tid. I åttonde kapitlet finns en sammanfattning och reflektion över kartläggningen.

Hur enkätstudien genomfördes beskrivs i kapitel nio. I avsnitt tio, *Resultat och analys av enkätstudien* beskrivs den begränsade målgruppens ankomståldrar, utbildningsnivå, sysselsättning och nuvarande bostadsort samt upplevda erfarenheter över tid. I detta kapitel berörs identitet och annorlundaskap, upplevt stöd, nuvarande kontak-

ter och relationer med adoptivfamiljen. Nätverk utanför adoptivfamiljen beskrivs, mot bakgrund av den adopterades upplevelser. Omvärldens stora betydelse, kritiska perioder under uppväxten samt de adopterades egna synpunkter på vilket stöd som kan behövas har lyfts fram. Min förhoppning är att adopterade som läser denna rapport ska känna igen sig och finna att andra adopterade har liknande erfarenheter. Sammanfattning av enkätresultatet finns i kapitel 11.

Diskussion och förslag till förändring av uppföljning och stöd är det tolfte och avslutande kapitlet. Här diskuteras resultaten från de två studierna och ges förslag som riktar sig främst till handläggare och berörda beslutsfattare. Rapporten har väckt nya frågor, och avslutas med förslag till vidare forskning i andra sammanhang.

ADOPTIVBARN OCH SAMHÄLLETS STÖD

De lagar som styr handläggningen av adoptionsärenden innebär i stort att barn ska prioriteras i samhällets skyddsnet så att alla myndigheter arbetar utifrån ett barnperspektiv, där barnets bästa ska ges företräde. Barn har rätt att göra sina röster hörda och få sina åsikter beaktade i alla frågor som berör dem. Som grund för detta arbete ligger deklARATIONERNA I FN: S BARNKONVENTION.³

Socialnämnder i våra kommuner blir genom sina beslut om internationella adoptioner medansvariga i den nya familjebildning som sker och har därmed ett ansvar för att bidra med det stöd som det kan finnas behov av. Enligt riksstatistiken har drygt 48 000 barn mellan 0 till 10 år anlänt till Sverige via adoption under åren 1969 till 2007.⁴

Socialnämnden skall i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.⁵

Bakgrunden till att socialnämndens särskilda ansvar förtydligades i lagstiftningen 1998 var att FN: s kommitté för barnets rättigheter funnit att Sverige saknade ett system för uppföljning av hur det går för internationellt adopterade barn.⁶ Trots lagstiftningen saknas fortfarande efter tio år barnperspektiv och system för uppföljning i länets kommuner.

Värderingar och attityder förändras över tid och på 1990-talet var det sannolikt så att många såg adoption som enbart en juridisk process innan barnet blev föräldrarnas eget och att skillnaden mellan biologiskt föräldraskap och adoptivföräldraskap inte var så stor. Föräldrarätten har historiskt varit starkare än barnets rätt.

Barnperspektiv är ett mångtydigt begrepp⁷. För mig innebär begreppet att utgå från barnens röster, hur de beskriver sina egna upplevelser, och att ansvariga myn-

³ FN: s barnkonvention, artiklarna 3, 12, 21

⁴ www.mia.eu. Statistik från SCB och RSV.

⁵ Socialtjänstlagen 5 kap 1 §

⁶ SOSFS 2008:8, sid. 171

⁷ Halldén, G.; (2003)

digheter lyssnar och tar hänsyn till deras åsikter. Trots barnkonventionen och trots att vår förvaltning under några år hade adoptivbarn som en av flera omnämnda målgrupper i verksamhetsplaneringen, har de anlända barnen i vår kommun hittills inte fått komma till tals. Med ökad kunskap om behoven i varje enskild adoptivfamilj får adoptionsutredarna bättre möjligheter att förutse vilka som behöver uppmärksammas och erbjudas stöd efter adoptionen.

Internationellt adopterade är individer och ingen homogen grupp. De flesta adoptivfamiljerna klarar sig säkert själva. Där är adoptivföräldrarna trygga i sin relation och i sin roll och har insikt och kunskap om det annorlunda föräldraskapet. Många har också tillräckligt stöd i sina privata nätverk. Att barnet i adoptivfamiljen får trygghet, kontinuitet och en känsla av sammanhang är ovärderligt.

Min bakgrund från 1980-90 talen är familjerättssekreterarens och därmed socialnämndens tjänsteman som handläggare av bl.a. internationella adoptioner. Ämnesvalet till denna studie blev självklart, eftersom vi tjänstemän, lika lite som våra politiker, vet hur det går för våra internationellt adopterade. Vi kan tro att det har gått bra, eftersom de blivande adoptivföräldrarna är utredda och godkända och längtar så starkt efter barn. Vi tror att de allra flesta adopterade växer ihop med sina familjer. Generellt visar också forskningen att det går bra för de flesta: *"Man har funnit att majoriteten av adoptivbarnen förefaller att utvecklas väl med god psykisk hälsa och god självkänsla."*⁸

Samtidigt visar forskning, som beskrivs i samma sammanställning, att de internationellt adopterade är starkt överrepresenterade i psykiskt belastade grupper. Det finns därför grund för tanken att adoptivbarnen med familjer även i vår kommun kunde ha behövt särskilt stöd efter genomförd adoption, men familjerättens handläggare tog sällan initiativ till kontakt. Vi var medvetna om att det fanns barn och familjer där man hade kunnat förutse svårigheter. Vi visste att en del familjer hade ett något tunt nätverk runt sig. Vi märkte att en hel del föräldrar skildes efter några år, bland dessa fanns familjer där utredaren hade varit tveksam på någon punkt, men de hade ändå fått medgivande att adoptera. Hade ett bättre stöd från samhället kunnat förebygga en ny separation för adoptivbarnet? Vi vet inte. Någon sammanställning av antalet internationellt adopterade barn som är underåriga och bor kvar i kommunen har inte gjorts. Inte heller har det efterfrågats vilka särskilda behov som kan finnas hos våra adopterade och deras familjer. Kan det bero på

⁸ SOU 2003:49. Sammanställning av adoptionsforskning kap 2.1 s 11

kvarvarande värderingar om att en familj som adopterar kan likställas med en biologisk familj?

Handläggningen efter barnets ankomst har i stort sett fortsatt som tidigare, utan att vi reflekterade särskilt mycket över konsekvenserna. Utrymme att utveckla stöd och hjälp efter adoption fanns inte under min tid på förvaltningen. Barnperspektivet tappades enligt min mening bort sedan barnen hade anlämt. Anledningen var delvis vår omedvetenhet om hur de adopterade har upplevt sin tillvaro och tilltron till att allt var bra i familjerna när de inte hörde av sig. Först nu, i och med arbetet med denna rapport, kan jag se varför uppföljningen av stödbehov inte fungerade. Lagen ställer inga krav på rapportering till socialnämnden och andra familjerättsliga uppgifter prioriterades eftersom vi saknade kunskap om behoven.

STÖD I ADOPTIVFÖRÄLDRARNAS SOCIALA NÄTVERK

Det okända barnet ska vara i centrum vid beslut om internationell adoption. Att adoptera är ingen rättighet för vuxna att lösa sin barnlöshetsproblematik. En bra adoptivförälder är en vuxen som kan sätta barnets behov före sina egna, som försöker sätta sig in i barnets perspektiv och stå kvar för barnet i alla sammanhang för att ge barnet tillit och en så trygg förankring som möjligt. Det innebär att även ensamstående kan ge barnet en sådan tillhörighet, dock krävs det ett särskilt starkt nätverk på orten, som kan rycka in med kort varsel och även ge praktiskt stöd.

Det är ett okänt barn som kommer och som kanske inte tar emot den kärlek man vill ge. Om barnet inte känner förankring i sitt adoptivhem, ökar risken för svårigheter av olika slag, på kort och lång sikt. Ingen är ofelbar och yttre påfrestningar gör att föräldrar kan svikta. De adoptionssökande har under utredningstiden beskrivit sina starka nätverk. En del har större delen av nätverket på annan ort än där de bor. Hur klarar familjerna de svårigheter som uppkommer om nätverket sviktar? Det är en fråga som följt mig under åren, och som bidrog till ämnesvalet. Om det funnits brister i det privata stödet, hur har samhällets skyddsnät fungerat? Vi vet inte. Min föreställning är att släktnätverk finns kvar för framtiden på ett annat sätt än arbetskamrater och vänner. Adoption är något gott och en möjlighet till en bättre framtid för många barn, men bakgrundsfaktorer som långvariga barnhemsplaceringar, undernäring, traumatiska uppväxtbetingelser före adoptionen och

ärftliga förutsättningar kan skifta starkt.⁹ I jämförelse med biologiska föräldrar krävs därför så mycket mer av föräldrar som adopterar internationellt.

Det bästa för ett internationellt adopterat barn är att få två trygga ersättningsföräldrar, oavsett kön. Annorlundaskap och främmande kulturer tillför vårt land en mångfald, som rätt mottagen enbart är positiv. Om det är ett spädbarn som kommer hit och anknytningsprocessen sker med två trygga föräldraersättare i barnets nya hemland då spelar inte föräldrarnas kön någon roll, här har värderingarna förändrats över tid. Då får barnet en tillit och en självkänsla som gör att det kan stå emot ev. gliringar från omvärlden. Det krävs mer i dagens samhälle om föräldrar av samma kön adopterar. Att utsättas för ytterligare ett annorlundaskap kan bli stora påfrestningar för ett barn som redan känner sig ifrågasatt av en ibland oförstående omgivning.

⁹ Frank Lindblad 2004

SAMHÄLLSVÄRDERINGAR OCH UTVECKLING I SVERIGE OCH KOMMUNEN

*Närvarande tid och förfluten tid är kanske båda närvarande i kommande tid
och kommande tid inrymd i förfluten tid.*

T. S. Eliot¹⁰

En kort sammanfattning kan vara på sin plats av de samhällsvärderingar som bland annat avspeglas i adoptionslagstiftningens förändringar över tid. Trots olika tids-perspektiv har begreppet barnets bästa alltid inkluderat en nära och känslomässig relation mellan föräldrar och barn. Adoptionsreglerna har förändrats flera gånger från den första adoptionslagen 1917, då ensamstående och gifta par utan barn tilläts adoptera. Från 1944 lagstiftades att personer med biologiska barn fick adoptera utan särskilda skäl och att adoptionen kunde hävas inom en femårsperiod om barnet led av någon störning eller svår sjukdom som adoptivföräldrarna varit ovetande om. Juridiska band till biologiska föräldrar behölls fram till 1958, då stark adoption infördes och kopplingen till den biologiska familjen upphörde. Möjligheten att häva adoption avskaffades först 1970. Historiskt sett har de bättre ställda fått ta hand om barnen för de som haft det sämre ställt. Att hitta nya försörjare för barnen var det viktiga ända in på 1950-talet.¹¹

Under min tid på familjerätten kontaktades jag av svenskfödda adopterade och f.d. fosterbarn som ville få veta mer om sin bakgrund. Inför samtal med dem gjordes en genomgång av deras adoptions- eller barnavårdsakter. I dessa akter från 1920-1950 talen framgick klart att dåtidens samhällsvärderingar innebar att inte heller vår kommun stöttade ensamstående föräldrar. Ekonomiska och praktiska skäl avgjorde ofta kommunens beslut. Även om man ville behålla sitt barn var det inte möjligt utan stöd.

Andra värderingar angående föräldraskap växte så småningom fram. När föräldrar med svag försörjningsförmåga började få stöd för att kunna behålla sina barn innebar det samtidigt att de inhemska adoptionerna minskade kraftigt. Den på 1970-

¹⁰ T.S. Eliot 1888-1965

¹¹ Lindgren, C., (2006)

talet utbyggda barnomsorgen gjorde det praktiskt möjligt för ensamstående att på egen hand ta hand om sitt barn.

Bristen på barn för inhemsk adoption gjorde att internationell adoption utvecklades som en möjlighet för barnlösa par att bilda familj. När de internationella adoptionerna kom igång under 1960-talet kunde samma klassperspektiv skönjas där som för de tidigare inhemska adoptionerna. De rika länderna får adoptera barn från utvecklingsländer. De bekymmer som förr fanns i Sverige finns nu i fattiga länder långt borta. I givarländerna (de adopterades födelseländer) saknar samhället våra skyddsnät och internationell adoption blir sista utvägen. När utvecklingen går framåt i givarländerna ökar den inhemska adoptionen, på bekostnad av internationell adoption. Därmed skärps kraven på adoptivföräldrar från utlandet och ankomstaldern ökar för barnen. Givarländerna föredrar adoptivfamiljer med två föräldrar.

Under den senaste tioårsperioden har många singeladoptioner genomförts i Sverige och även i vår kommun har antalet ökat. Kina, som under det senaste decenniet var det största givarlandet för ensamstående som ville adoptera, har nyligen ändrat sina krav på adoptionssökande från utlandet. Därmed har möjligheten stängts för ensamstående att adoptera internationellt därifrån.¹²

I dag kan en adoptivfamilj se ut på många olika sätt. Kärnfamiljen finns fortfarande, men föräldrar anses inte längre behöva bestå av en man och en kvinna för att tillgodose barnets bästa. Genom ny lagstiftning från 2003 blev det möjligt för par i registrerat partnerskap att adoptera gemensamt. Lagstiftningen föregicks av heta debatter¹³. Så småningom enades riksdagen till ett beslut i juni 2002¹⁴. Något samkönat par i Sverige har ännu inte adopterat internationellt. Ingen av adoptionsorganisationerna har idag några kontakter bland de 31 länder man samarbetar med som accepterar registrerade partner som sökande¹⁵. I det följande avsnittet redovisas statistik över internationella adoptioner i Sverige.

¹² www.mia.eu; www.adoptionscentrum.se

¹³ SOU 2001: 10 Barn i homosexuella familjer

¹⁴ Prop. 2001/02:123 Partnerskap och adoption

¹⁵ MIA:s årsredovisning 2007

ANTAL ADOPTERADE ÖVER TID

Sedan 1969 finns statistik från SCB om utomnordiska barn i åldern 0-10 år som anlänt till Sverige för adoption. Mellan 1975 och 1986 kom ca 1500-1800 barn per år, därefter har antalet minskat, på senare år ganska kraftigt. T.o.m. 2007 är antalet drygt 48 000. Efterfrågan på adoptivbarn fortsätter medan antalet barn som adopteras internationellt till Sverige minskar.¹⁶ Den generella väntetiden hos den största auktoriserade adoptionsorganisationens kontakter är 2008 mellan två och fyra år.¹⁷

FÖDELSEVÄRLDSDEL

Asien dominerar kraftigt som födelsekontinent vid internationell adoption till Sverige, med 60 procent av samtliga anlända mellan 1969 och 2007. Därefter kommer Nord- och Sydamerika med 22 procent, Europa på tredje plats med drygt 13 procent och Afrika strax under 5 procent. Varifrån barnen kommer ändras efterhand. Av de 800 barn som anlände 2007 kom 69 procent från Asien, Afrika kom upp till andra plats med 16 procent, Europa minskade till 9 procent och endast ca 6 procent kom från Nord- och Sydamerika.¹⁸

ÅLDRAR OCH KÖN

En forskningsstudie visar att fler flickor än pojkar adopteras från Asien (75 procent flickor 2003). Från övriga kontinenter är det fler pojkar, men där är skillnaden inte lika stor mellan könen. Adoptionen av fler flickor från Asien kan ha med sociala värderingar att göra, enligt Lindblad (2004). Det tycks ske en förändring med könsfördelningen från Asien, år 2007 hade andelen flickor som anlänt därifrån minskat till 62 procent. Från andra kontinenter dominerar fortfarande pojkarna, nu mellan 55 procent och 58 procent. Ankomståldern för de internationellt adopterade skiljer sig påtagligt mellan olika världsdelar.¹⁹

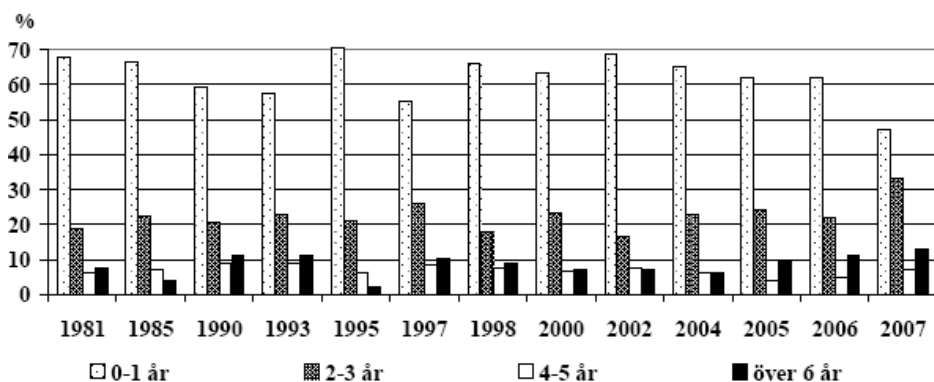
Figur 1 visar att andelen anlända barn till Sverige i den lägsta åldersgruppen upp till två år har minskat på senare år samt att andelen barn från två och upp till fyra år har ökat, liksom de barn som fyllt sex år.

¹⁶ www.mia.eu Informationsblad 2/2007

¹⁷ www.adoptionscentrum.se

¹⁸ www.mia.eu

¹⁹ Lindblad, F., (2004)

FIGUR 1. ANTAL BARN FÖRDELADE PÅ ÅLDER OCH ANKOMSTÅR TILL SVERIGE²⁰

Spännvidden bland adoptivfäders åldrar 2006 var 29-63 år, medan den för adoptivmödrarna var 26-54 år. Av tabell 1 framgår att ensamstående adoptivföräldrar i Sverige genomgående har varit äldre än övriga som adopterat internationellt.

TABELL 1. MEDELÅLDER FÖR FÖRÄLDRAR SOM FÅTT BARN GENOM ADOPTIONSORGANISATIONER²¹

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2005	2006
Män	39,9	39	38,5	38,7	39,5	40,2	40,6	40,1
Kvinnor	38,4	37,5	37,6	37,8	38,4	38,9	36,9	39
Ensamstående	41,8	41,8	42,5	42,5	41,9	42,6	42,6	43

År 2006 kom barn för adoption till 67 ensamstående föräldrar i Sverige.²² Många av barnen var i treårsåldern eller äldre. Flera var barn med ”särskilda behov”, vilket ofta innebar behov av särskild medicinsk vård.²³

HEMUTREDNING/HANDLÄGGNING I KOMMUNEN

I den studerade kommunen kom internationell adoption igång i mindre skala i slutet av 1960-talet. Adoptionerna skedde till en början på privat väg och i stort utanför samhällets insyn. En adoption sågs mer som en privat angelägenhet. Kommunens ansvar var fosterbarnstillsynen, som kunde sträcka sig något år efter att barnet anlät. Adoptionsökande hämtade barn via privata kontakter i olika

²⁰ www.mia.eu/statistik

²¹ www.mia.eu/statistik/foraldralder

²² www.mia.eu/statistik

²³ www.adoptionscentrum.se

länder och blev därmed fosterföräldrar till barnet. Särskilt mycket tycks inte ha dokumenterats om vilka kontakter fosterbarnsinspektören hade med familjen. Sannolikt hade ansvarig tjänsteman uppsikt över att ansökan om adoption lämnades in till domstol av fosterföräldrarna så att ärendet kunde avslutas. Ur kommunens synpunkt var internationell adoption ända in på 1990-talet en privatplacering med kommunal fosterbarnstillsyn tills adoptionen var genomförd enligt svensk lagstiftning.

Som jag minns från min första tid inom socialtjänsten var tillsynen av privata placeringar inte något som kommunen lade så stor vikt vid. Eftersom jag under en stor del av 1990-talet var ansvarig arbetsledare även för familjehemsverksamheten, känner jag till att arbetsbördan var tung och fokus var att rekrytera familjehem. Tillsynen, särskilt när det gällde privatplaceringar, var därför lågt prioriterad. Den tillsyn som utfördes gällde barn som socialnämnden placerat.

I slutet av 1970-talet fick praktikanter eller nyexaminerade socionomer inom familjerätten ofta göra sin första utredning genom att handlägga internationella adoptionsärenden. Socialnämnden tillstyrkte ett generellt förhandsgodkännande, med en hemutredning som underlag. Beteckningen ”förhandsgodkännande” ändrades i senare lagstiftning till ”medgivande”. Båda begreppen avser socialnämndens beslut efter ansökan från någon om att få ta emot ett utländskt barn i sitt hem i syfte att adoptera det. Det sågs som en relativt lätt arbetsuppgift att ensam bedöma socialt välfungerande pars lämplighet att adoptera.

De flesta barnen kom via Adoptionscentrum, som bildades 1969. Senare tillkom flera auktoriserade organisationer, men fortfarande kom en del barn på privat väg. Det var enklare att adoptera privat då lagstiftningen inte var inriktad på internationell adoption. Först 1979 kom lagen om internationell adoptionsförmedling²⁴. Då fick samhället en bättre kontroll över att utländska adoptioner blev lagligt och korrekt genomförda, genom att de började kanaliseras via auktoriserade organisationer under tillsyn av den 1973 statligt tillsatta Nämnden för internationella adoptioner (NIA). Den första vägledningen som rörde internationella adoptionsfrågor gavs ut av Socialstyrelsen 1974, men den fanns inte att tillgå på min arbetsplats i slutet av 1970-talet. Det tog lång tid innan lagändringar slog igenom och var kända inom handläggarkåren. Ny lagstiftning liksom allmänna råd från socialstyrelsen ”fastna-

²⁴ Lagen om internationell adoptionshjälp 1979: 552

de” gärna på högre nivå och det fanns flera mellanled ner till handläggarnivån. Därför skedde arbetet i gamla hjulspår tills överordnad chef kom med nya direktiv.

I förhållande till andra socialnämndsfrågor var familjerätt och adoption små frågor. Andra, mer akuta frågor tog över inom de högre organisationsnivåerna. I dag finns en bättre kompetens, en högre självständighet som handläggare med klart större möjligheter att hålla sig ajour med ny lagstiftning och att utveckla nya arbetsmetoder.

När jag började arbeta med adoptionsfrågor 1979 var jag rätt ovetande om svårigheterna. Det saknades forskning kring internationell adoption och adopterade barn berördes inte alls i utbildningen under min studietid. Utan större introduktion genomfördes hemutredningarna av oss handläggare efter bästa förmåga. Det fanns en omedveten inkompetens, vi var ju utbildade socionomer! Utgångspunkten fick bli att lära sig genom att läsa äldre adoptions- och fosterhemsutredningar och att följa anvisningarna på utredningsblanketten. Att helt på egen hand verkställa dessa grannliga utredningar utan erfarenhet, utan bra verktyg och utan nämnvärd arbetsledning var inte lämpligt anser jag idag. Som nyutexaminerad socionom kan man tro sig klara sina uppgifter på ett kompetent sätt. Efterhand förstår jag att de arbetsuppgifter jag då utförde kring internationella adoptioner var över min kompetensnivå. Det krävs så mycket mer kunskap och verktyg för att hantera den viktiga arbetsuppgiften att med barnet i centrum utföra ett tillräckligt gott arbete. Då barnet är okänt koncentrerades utredningen då liksom nu på föräldrarna. Utredaren ser de adoptionssökandes barnlängtan och med omedvetna värderingar kan det vara lätt att bortse från de krav som bör ställas på föräldraförmågan och kringresurserna för ett internationellt adoptivföräldraskap.

När handledning efterfrågades av socionomgruppen i början av 1980-talet sågs det som något helt onödigt: ”När ska ni sluta att vara praktikanter” var det bemötande som gavs. En generell socionomexamen skulle räcka, fortbildning kostade pengar. Efter något år erbjöds ändå professionell grupphandledning. Genom 1990-talets organisationsförändringar förbättrades förutsättningarna för fortbildning betydligt genom mer självstyrande enheter, som fick eget ansvar för budget och för personal- och verksamhetsutveckling.

Det vi lärde oss inom socionomutbildningen under 1970-talet kring utvecklings- och anknytningsforskning grundade sig på synsätt från en annan tid, där det unika

bandet mellan mor och barn framhölls och där barnens fäder tycks ha varit av underordnad betydelse. Samtidigt medgavs att de kliniska fenomen som undersöktes var svårfångade och att det fanns en risk att forskarna kunde ha en viss förhandsinställning²⁵. Utöver vad vi inhämtade under studietiden var den allmänna synen i vårt samhälle att barnen mest var moderns ansvar och detta könsbundna synsätt påverkade socialtjänsten i den studerade kommunen på 1970- och 1980-talen.

Att handläggarna till största delen var kvinnor med kvinnors erfarenheter av barn och familj kan ha haft betydelse för att de gamla värderingarna levde kvar hos oss under så lång tid. Det är viktigt att handläggare bygger sina bedömningar på fakta och forskning. Värderingar påverkar ens handlande också i yrkesfrågor.

Praktisk arbetslivserfarenhet liksom fortbildning/handledning bidrog till ett mer nyanserat synsätt. Därmed skedde gradvis en attitydförändring bland handläggarna. Fädernas betydelse för barnen uppträder. Lagstiftningen om gemensam vårdnad samt föräldrabalkens övriga förändringar mot ett större barnperspektiv har varit betydelsefull i detta skifte. Enligt föräldrabalken har barn rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar²⁶. Forskning påvisar att barnet behöver någon eller några få som svarar på barnets signaler och som finns till hands mer kontinuerligt²⁷. Där har könet ingen betydelse²⁸. Ju fler fäder som är aktiva föräldrar från början, desto fler blir också kvar som jämställda föräldrar efter en eventuell separation.

Under den här perioden, fram till början av 1990-talet, kunde en del adoptivföräldrar ha svårt att förstå att det skulle vara så viktigt med en hemutredning som rörde annat än yttre faktorer. Många sökande hade hört att ett vackert och välstädat hem och en god ekonomi var det viktigaste för att få tillstånd att adoptera. Sannolikt kunde det bero på att föräldraperspektivet dominerade i samhället, på bekostnad av barnens perspektiv. I allmänhet såg varken de sökande eller andra någon större skillnad mellan ett biologiskt och ett adopterat föräldraskap.

²⁵ Mahler, M., Pine, F. och Bergman, A. (1975/1984)

²⁶ Föräldrabalken 6 kap 2a § (Lag 2006: 458)

²⁷ Broberg, A. et al. (2006)

²⁸ Broberg, A. et. al., (2006)

Gamla samhällsvärderingar hängde kvar om att barns bästa främst innebar en materiellt god omvårdnad och socialt anpassade föräldrar. Dessa internationellt adopterade barn skulle få det materiellt så mycket bättre i Sverige än i födelselandet. Med ökad kunskap hos handläggarna fick föräldrarelationerna, nätverket, erfarenhet av barn, förhållningssätt och värderingar i förhållande till egna barndomsupplevelser allt större betydelse från 1980-talet och framåt. Utredningsprocessen inför socialnämndens medgivandebeslut fick flera syften. Förutom att presentera familjen för socialnämnden och givarlandet samt göra en lämplighetsbedömning, så skulle utredaren förbereda de blivande föräldrarna på uppgiften att bli föräldrar till ett okänt barn med en annorlunda bakgrund. Men fortfarande finns svårigheter i utredningssituationen. I en svensk undersökning 2004 framkom det att de blivande adoptivföräldrarna i studien hade ambivalenta känslor och erfarenheter av de hemutredningar de varit med om. Flera föräldrar hade känt sig kränkta i sin integritet, men samtidigt påpekat hur viktigt det är att utredningen görs²⁹.

HANDLÄGGNINGSPROCESSEN OCH BESLUTSGÅNGEN

NIA stod bakom den handbok för handläggare som i samband med lagstiftningen 1979 ersatte socialstyrelsens vägledning. Den blev på 1980-talet något av en bibel i vårt arbete. Där beskrevs vilka kvalifikationer som ansågs viktiga för att handläggaren skulle föreslå generellt medgivande till internationell adoption. NIA:s handbok reviderades 1997. Efter lagändringarna 2005 är socialstyrelsen åter ansvarig myndighet för att vägleda socialtjänstens handläggare och utredare i samband med adoption. I juni 2008 kom den nya handboken ut i tryck.

För oss handläggare skapades från 1980-talet och framåt en stark kultur att vi var det okända barnets talesmän. De sökande skulle få all tillgänglig information för att på egen hand kunna söka vidare och vara förberedda för vad deras livsavgörande beslut kunde innebära. Ju mer vi lärde oss om detta komplicerade arbetsområde, desto svårare blev uppgiften. Medvetenheten växte fram om att det är ett annorlunda föräldraskap. Det okända barnet är utgångspunkten när medgivandeutredningen ska genomföras.

De första böckerna kring internationell adoption som vi tog del av, skrevs av adoptivföräldrar. Från 1980-talet och framåt började en del forskning komma, som starkt påverkade mig och andra handläggare i vårt arbete med internationella adop-

²⁹ von Greiff, K., (2004)

tioner³⁰. Även annan forskning och teoribygge kring barn, relationer och familjemönster har varit viktiga under årens lopp³¹. I min och mina kollegors referensram från 1980-talet och framåt ingick kunskap om att individerna påverkar och påverkas av de nätverk och de sammanhang de ingår i. Förutom av familj, släkt och vänner består nätverket av den närmiljö och det samhälle som barnet växer upp i. Under 1995 gick all personal inom familjerätten utbildning i samtalsmetodik på systemteoretisk grund, där vi tränade oss i att fokusera på lösningar i stället för problem. Under utbildningen introducerades det salutogena förhållningssättet (att främja det friska, göra mer av det som fungerar). Enligt denna teori kan människor hantera svåra händelser och stress om de känner att de ingår i ett sammanhang, och att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull (KASAM)³². Under 2000-talet har barnperspektivet fokuserats. Med FN:s barnkonvention som grund har en utveckling skett inom familjerättens olika arbetsområden. Familjerättssociala arbetarna har både utbildning i och erfarenhet av hur man samtalar med barn. De har också erfarenhet av att leda barngrupper.

Under den här perioden kunde även de auktoriserade adoptionsorganisationerna påverka om ett barn kom till någon familj som fått medgivande, men som inte bedömdes ha tillräckliga resurser. Här har en förändring skett. Numera är dessa organisationer skyldiga att tillhandahålla adoptionsförmedling när medgivande finns, i de fall organisationen har utländska kontakter som kan förmedla barn till sökanden³³. Det innebär att om adoptionsförmedling vägras av organisationen kan beslutet omprövas av MIA³⁴.

Om utredaren kände tveksamhet till familjens förmåga rekommenderade NIA att avslagsbeslut skulle föreslås socialnämnden. Detta, tillsammans med rekommendationerna om högsta ålder för adoptanter, innebar att de som mötte handläggarens tveksamhet inte lämnade in någon ansökan efter informationssamtal, eller återkallade ansökan under utredningens gång. De gick därmed inte vidare till prövning i socialnämnden. Om utredaren hade argument som talade mot en adoption i den aktuella situationen, gällde det för familjerättssekreteraren, då som nu, att ta ansvar

³⁰ Hägglund, G., (1982); Andersson, G., (1983)

³¹ Zaar, C., (1984); Runfors, M. & Wrangsjö, B., (1984); Igra, L., (1984)

³² Antonovsky, A., (1991)

³³ Lag 1997:192 om internationell adoptionsförmedling

³⁴ MIA 2007. Villkor för sammanslutningar organiserade enligt lagen om internationell adoptionsförmedling. www.mia.eu

för sin bedömning och våga föreslå avslag på medgivandeansökan, med utgångspunkt från det okända barnets bästa.

Om socialnämnden avslår ansökan kan de sökande överklaga till länsrätt och sedan till kammarrätt. Medgivandet gäller numera i två år, och om det sker förändringar i adoptivfamiljen under den tiden så ska detta meddelas utredaren. Det generella medgivandet kan återkallas. När ett enskilt barn har utsetts via en auktoriserad adoptionsorganisation ger socialnämndens handläggare, på delegation, samtycke till att adoptionsprocessen får fortsätta. Om något väsentligt har förändrats sedan medgivandet gavs, kan socialnämnden besluta att inte ge samtycke. I tidigare lagstiftning motsvarade begreppet ”tillstånd” det som nu kallas ”samtycke”.

Under 1980-talet, då antalet adoptioner ökade kraftigt, blev väntetiderna i vår kommun orimligt långa innan medgivandeutredning påbörjades. Genom ny lagstiftning lades samtidigt nya arbetsuppgifter på familjerätten. Socialnämnden tog någon gång på 1990-talet ett prioriteringsbeslut om att familjerättens övriga lagstadgade utredningar och arbetsuppgifter skulle gå före utredningar inför medgivande att adoptera internationellt. Väntetiderna blev under en period näst högst i landet. Adoptionscentrum (den största auktoriserade adoptionsorganisationen) och de adoptionssökande som stod i kö för utredning tryckte på de beslutande. Socialchefen beviljade en tillfällig resursförstärkning så att handläggare utanför ordinarie arbetstid kunde ta uppdrag mot en fast ersättning per utredning. Socialnämnden utökade sedan personalresurserna permanent mot slutet av 1990-talet och väntetiderna minskade till en mer acceptabel nivå. Samtidigt satsades på en kvalitetshöjning med två handläggare per utredning.

Bristen på spädbarn för adoption började märkas under 1990-talet. Adoptionssökande, som fått medgivande att adoptera ett barn upp till ett år, började höra av sig. De ville att barnets åldersgräns skulle ändras i medgivandebeslutet. Handläggarna hade redan under utredningstiden diskuterat åldersfrågan och informerat om vilka barn som fanns tillgängliga för adoption, men de blivande föräldrarna kunde i det läget inte släppa sin inre bild av ett litet barn, helst ett spädbarn. Även om handläggaren ansåg att resurser fanns hos den/de sökande att ta emot äldre barn, var många blivande föräldrar inte öppna för detta medan utredningen pågick. Inför det faktum att adoptionsorganisationen inte kunde förmedla ett så litet barn under överskådlig tid, efterfrågade de sökande att snabbt få ett nytt beslut i nämnden. Handläggaren träffade då familjen på nytt för att diskutera vad ändrade förvänt-

ningar från ett spädbarn till ett äldre barn kunde innebära. Sedan togs ärendet upp i socialnämnden med förslag till nytt medgivandebeslut med högre ålder på barnet.

Ansvar för den nya familjebildningen som socialnämnden tar på sig och som handläggaren delar, kräver seriösa avvägningar. Ett barn får utan egen påverkan bryta med sin bakgrund och omgivning och flytta till nya föräldrar i en helt annan del av världen. Utredaren bör vara väl insatt i internationella adoptionsfrågor och kunna förmedla nödvändig kunskap till socialnämndens politiker så att de kan fatta ett välinformerat beslut. De riktlinjer för handläggare som NIA gav ut 1997, betonar vikten av att utredarens bedömning omfattar ett framtidsperspektiv.

De blivande föräldrarna bör vara i en ålder att de orkar stanna kvar som tillräckligt bra föräldrar tills barnen är vuxna. Åldersgränser för adoptionssökande är en fråga som under senare år har diskuterats bland utredare i hela landet. Fler rättsfall kom i början av 2000-talet, där adoptionssökande i Sverige överklagade socialnämndens avslagsbeslut och fick rätt att adoptera. Domstolen utgick från lagtext och accepterade högre åldrar än som rekommenderas i handläggarnas handbok. I en statlig utredning från 2003 föreslogs att det i lag skulle anges en åldersgräns för att få medgivande³⁵. I den följande regeringspropositionen frångicks detta förslag³⁶. Riksdagsbeslutet, som trädde i kraft 2005, innebar att lagkraven förtydligades inför medgivande. Medgivande skulle ges utifrån ett helhetsperspektiv, och ingen fast övre åldersgräns bestämdes. Förutom kunskaper och insikt om adoptivbarn och deras behov skulle hänsyn tas till sökandens ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och sociala nätverk. I och med skärpta lagkrav tycks rättspraxis vara på väg att ändras. Regeringsrätten visar vägen, genom att i två domar ha avslagit ansökan om medgivande att adoptera internationellt, med hänvisning till de sökandes ålder³⁷.

De allra flesta utredningarna resulterar i ett medgivandebeslut och att en positiv relation har utvecklats mellan de sökande och utredaren. Det är en förmån att få träffa olika föräldrapar och följa dem fram till dess barnet har kommit och adoptionen är godkänd i Sverige. Att få se det barn där handläggaren har följt och lärt känna de blivande föräldrarna under processens gång, att få se deras glädje och lycka över sitt nyanlända barn är stort. Ju mer man lär sig, desto mer ödmjuk blir

³⁵ SOU 2003: 49

³⁶ Prop. 2003/04:131

³⁷ Regeringsrättens domar 2007-11-12, mål 570-07, 828-07

man som handläggare inför det ansvar det innebär att så starkt medverka till denna typ av familjebildning.

FÖRBEREDELSE INFÖR ADOPTION – FÖRÄLDRAUTBILDNING

Under 1970-talet kunde det vara svårt att som blivande adoptivföräldrar förbereda sig för internationell adoption. Tidigare erfarenhet och/eller kunskap fanns inte dokumenterad i någon större omfattning. Som nämnts i föregående avsnitt ingick i handläggningen att förbereda de blivande föräldrarna på uppgiften att bli föräldrar till ett okänt barn med en annorlunda bakgrund. Handläggaren kunde tillfråga adoptivfamiljer, som redan fått ta emot sitt barn, om deras namn kunde lämnas ut till adoptionssökande som sökte mera information. Ofta var de mycket positiva till att dela med sig av sina erfarenheter.

I stor utsträckning förlitade vi oss fram till mitten av 1980-talet på att blivande adoptivföräldrar gick den utbildning som Adoptionscentrum anordnade under många år i samarbete med en studieorganisation. Andra skaffade sig insikt och kunskap via egna litteraturstudier inför barnets ankomst. Under perioden 1984 - 1986 erbjöds blivande adoptivföräldrar i vår kommun och en grannkommun att gå i samtalsgrupp för rådgivning under ledning av hemutredare. När eldsjälarna klev av som samtalsledare, då upphörde rådgivningen i denna form.

Sedan 2005 krävs utbildning inför medgivande för dem som adopterar ett första barn: ”sökanden skall vidare ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning att adoptera”³⁸. För dem som adopterar ett andra barn saknas detta lagkrav. Utredaren har ansvar att tillse att dessa har motsvarande kunskap och insikter. Innehållet i den nya utbildningen ska vara lika var man än bor. I handläggaransvaret ingår att under hemutredningens gång, i samtal med sökanden, bedöma om utbildningen har gett de kunskaper och insikter som krävs för medgivande att adoptera. Blivande adoptivföräldrar förbereds därför på ett helt annat sätt idag än för 25 – 40 år sedan, när de adoptivbarn som ingår i enkätgruppen kom till Sverige.

STÖD OCH HJÄLP EFTER ADOPTION

Från socialtjänstens sida genomförs några månader efter barnets ankomst ett hembesök i syfte att få underlag för de uppföljningsrapporter som givarlandet efterfrågar via den svenska adoptionsorganisationen. Föräldrarna ser till att rapporterna

³⁸ Socialtjänstlagen 6 kap 12 §

översätts och skickar dem till sin organisation för vidare förmedling till barnets födelseland. En kopia behålls i akten, ärendet avslutas och handlingarna arkiveras. När rapporterna är klara upphör kontakten med adoptivfamiljen. Dessa handläggningsrutiner fanns i slutet av 1970-talet och finns fortfarande.

Adoptionsorganisationerna har under åren påpekat betydelsen av att handläggaren upprättar de rapporter som krävs från adoptionskontakterna i givarlandet. Syftet med rapporterna är att underlätta för kommande adoptionssökande från Sverige att få ta emot barn från samma land. De är inte skrivna i syfte att upptäcka och tillgodose stödbehov och lagen ställer inga krav på att socialnämnden ska informeras om hur det går efter att barnet har anlänt. Utifrån min erfarenhet kan jag säga att adoptionsorganisationernas syfte har inneburit att där det har funnits initiala problem och reaktioner som borde ha följts upp, har de ofta förminskats i de skrivna rapporterna.

Även om barnperspektivet ökade väsentligt under 2000-talet inom vår familjerätt kommer adoptivbarnen inte till tals om sin situation. Uppföljningen av stödbehov sedan barnet har kommit prioriteras inte. Ansvar för att vid behov ta kontakt läggs på adoptivfamiljen. Tidigare skulle tingsrätten godkänna adoptionen enligt svensk lag. Därför remitterades adoptionsärendena för utredning till socialnämnden sedan barnet hade kommit och nämnden hade då möjlighet att ställa frågor innan adoptionen tillstyrktes. Sedan allt fler länder har anslutits till Haagkonventionen saknas socialnämndens insyn i de flesta fall och det tidigare tillsynsansvaret efter barnens ankomst, i avvaktan på adoption har därmed också försvunnit. Adoption från en konventionsstat till en annan godkänns numera automatiskt utan att gå vägen via svensk domstol. I början av 2008 är 71 länder anslutna till konventionen.³⁹

HUR DET BORDE VARA

För att adoptivbarnen och deras familjer ska bli bemötta på ett professionellt sätt, inom socialtjänst, skola, vård och omsorg krävs att specialkunskap finns att tillgå inom området internationell adoption. Det har flera forskare påpekat.⁴⁰ De barn som särskilt bör uppmärksammas är de som bott på institution under sina första år. Där kan det finnas anledning att erbjuda adoptivföräldrarna extra stöd.⁴¹

³⁹ www.mia.eu

⁴⁰ von Greiff, K. (2004); Irhammar, M. & Cederblad, M. (2006); Lindblad, F. (2004)

⁴¹ Broberg, A. (2007, sid. 71)

HUR DET ÄR

Idag finns inte tillgänglig expertis för alla de adoptivfamiljer som behöver professionell hjälp. Det kan vara så att dåliga familjerelationer i hög grad bidrar till hur barnet/ungdomen mår, men detta kanske inte enbart är orsaken till att det inte fungerar. Olika familjefaktorer kan kompensera, förstärka, mildra eller förvärra varandra. En samlad kunskap om internationellt adopterade ungdomar kan bidra till att man på olika håll förstår vikten av att erbjuda tjänster efter adoption lika väl som att de finns före adoptionen⁴². Vikten av att lyssna på den enskilda individen och inte generalisera kring etniska frågor har också framhållits. Forskarna anser att det tar för lång tid innan samhället kommer in med stöd och att familjerna inte får den hjälp som behövs. De är överens om att det finns en alltför stor brist på kompetens och kunskap kring adopterade och adoption inom de sektorer som borde finnas som stöd.

KONSEKVENSER AV BRIST PÅ STÖD

Forskningsstudier över tid tyder på att steget ut från att leva med en stödjande adoptivfamilj till ett självständigt vuxet liv kan bli svårt för en del adopterade och särskilt svårt för de som kom vid högre åldrar⁴³. En grupp som uppvisade sämre psykisk hälsa i vuxen ålder hade haft svårt att klara skolan, en annan grupp hade haft problem av mer social karaktär under uppväxten och en tredje grupp levde ett till synes välordnat liv men visade ändå tecken på psykisk ohälsa.

Familjerättssociologer i vår kommun, påvisade i en studie 2005⁴⁴ att hemutredningar är "sällanärenden" i de flesta av länets kommuner. I vissa kommuner kan det gå flera år mellan att det utförs utredningar och beslut om medgivande. Slutsatser i studien var att utvecklingsarbete och samverkan kring internationella adoptionsfrågor måste ta fart i kommunerna och i länet, utifrån lagstiftarnas intentioner. De föreslog en regional adoptionsrådgivning där kommunerna kan samverka kring föräldrautbildning och utredning inför beslut om medgivande, samt omkring stöd och hjälp efter adoption. Studien med slutsatser och förslag redovisades för chefer och socialnämnder i kommunerna, men internationella adoptionsfrågor ansågs inte kunna prioriteras ytterligare i en krympande ekonomi.

⁴² Elmund, 2007

⁴³ Irhammar, Cederblad, 2006

⁴⁴ Nykänen och Olofsson, 2005

För nyblivna biologiska föräldrar finns föräldrautbildning genom landstingets försorg, men i vårt län saknas än så länge (2007) motsvarande för föräldrar till nyanlända adoptivbarn. Adoptivföräldrar kan som andra vända sig till barnavårdscentralen/familjecentralerna, skolans elevvårdande personal och till andra ställen som generellt finns för alla barn i kommunen. Där finns dock sällan specialkompetens kring adoptionsfrågor. Tidigare hade Adoptionscentrum en aktiv lokalförening som här i länet anordnade träffar för sina adoptivfamiljer. Där kunde de knyta kontakt med andra familjer som hade adopterat internationellt. Dessa träffar har i stort sett upphört.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BEHOV FÖR

ADOPTIVFAMILJERNA

Adoptivföräldrarna finns i alla landsdelar i Sverige och i alla sociala samhällsskikt. De är äldre än föräldrar till ungdomar i samma ålder i totalbefolkningen, mer sällan ensamstående. Generellt har de en socialt och ekonomiskt bättre situation än genomsnittet föräldrar i Sverige.⁴⁵ De flesta blivande adoptivföräldrarna är resursstarka personligheter men det är ändå ett barn med särskilda behov som kommer, ett barn från en annan kultur och med en okänd livshistoria. Vad internationellt adopterade har gemensamt är att de har varit med om minst två separationer i tidig ålder.

De blivande adoptivföräldrarna får genomgå en föräldrautbildning innan de får socialnämndens medgivande att adoptera. Den förberedelsen är viktig, men den sker ”i teorin”. Det är först sedan det okända barnet har anlänt, som livet tillsammans börjar. Många olika faktorer ska stämma för att det ska bli bästa möjliga uppväxtvillkor för barnet i sitt nya sammanhang. Möjligheterna till en bra uppväxt beror dels på vilka egenskaper och erfarenheter som individen har med sig och dels på det sammanhang som barnet kommer till. Barnet adopteras in i ett nytt familjesystem där alla påverkar varandra. Även egenskaper hos barnet påverkar de nya föräldrarnas sätt att bemöta och uppfostra barnet. Som exempel, om temperamen-ten är väldigt olika inom familjen kan det påverka hur man kan förstå varandra. Onödiga konflikter kan uppstå, som kan ge negativa spiraler. Ett gott nätverk kring adoptivfamiljen behövs därför både för adoptivföräldrarna och barnet.

⁴⁵ Socialstyrelsen, Social rapport (2006)

Det är också av andra skäl viktigt att det finns ett stödjande nätverk runt familjen. Adoptivföräldrars högre medelålder skulle kunna medföra att fler adopterade än biologiska barn i tidig ålder berörs av en förälders dödsfall. Har adoptivbarnet då inte syskon eller andra närstående finns det risk för att den unge står helt ensam på sin väg ut i livet.

Forskare har påvisat att barnets bakgrundsförhållanden kan medföra anknytnings-svårigheter, liksom föräldrarnas egen bakgrund och uppväxt⁴⁶. Om då också nätverket runt familjen är svagt eller inte stödjande behöver det förstärkas. Att kartlägga vilka dessa *riskgrupper* är innebär att samhällets resurser kan sättas in där de gör mest nytta. Att se till så att dessa familjer har tillräckligt stöd omkring sig är förebyggande. När riskadoptioner nämns, menar jag grupper av adopterade där det finns en större risk för en negativ utveckling om inte behoven uppmärksammas tidigt och rätt stöd erbjuds.

Alla adopterade har två uppsättningar föräldrar. Barnet påverkas i olika omfattning av sitt tidigare liv. Någon annanstans finns det biologiska bandet kvar och dessa livsfrågor kan få olika betydelse i framtiden. Barnet har en sorg i botten, i förhållande till det man lämnat, även om det är för litet för att minnas. Denna sorg kan ta sig olika uttryck.

De internationellt adopterade ska förhålla sig till att de är hämtade från sin biologiska familj till en ny familj i en annan del av världen. Kontakten med de biologiska och kulturella rötterna har de tappat. De adopterade har ett brott i sin livshistoria. Sammantaget tyder forskningen på att den existentiella frågan ”Vem är jag” får en djupare innebörd för internationellt adopterade än för svenskfödda barn och invandrarbarn som växt upp med sina föräldrar. Tidigare forskning visar att de skaffar sig olika strategier för att hantera detta faktum.⁴⁷ En studie tyder på att de flesta var intresserade av sina rötter men inte främst de biologiska, utan av bakgrunden ur geografiska, kulturella och sociala perspektiv⁴⁸. Andra studier visar att de flesta adopterade levde med den biologiska familjen i sitt huvud hela livet⁴⁹. Behovet att söka sina rötter tycks däremot plana ut med åldern.

⁴⁶ Broberg et.al., (2006)

⁴⁷ Dalen, M. (2007)

⁴⁸ von Greiff, K. (2000)

⁴⁹ Olzon, J. ref. till Irhammar, artikel i Att adoptera nr 3/2007

För ungefär 20 procent levde behovet kvar att ta reda på mer lika starkt som när de var yngre. Det gemensamma för dessa var att de inte mår så bra rent psykiskt, relationen till adoptivföräldrarna var komplicerad och flera hade en otrygg anknytning. Hela tiden levde tankarna på hur livet kunde ha varit om de inte hamnat i sin adoptivfamilj.

Landerholm hävdar att om det känns tabu för barnet att ta upp frågor kring adoptionen, den egna identiteten och livssituationen med föräldrar eller andra i omgivningen kan det medföra problem⁵⁰.

Flera forskare är överens om att föräldrarnas förhållningssätt har stor betydelse och att det är en viktig föräldrauppgift att besvara adoptivbarnens frågor under uppväxttiden⁵¹. Även om föräldrarna kan ha viss kunskap och skulle kunna hjälpa barnet att söka vidare, så saknas uppgifter om den biologiska familjen för alltför många adoptivbarn. I en annars öppen atmosfär kan det också av andra skäl vara svårt att prata om det känsligaste med dem som står en närmast. Adoption rör vid förbjudna och oönskade existentiella villkor som exempelvis infertilitet, att överge barn och att tillägna sig andras barn.

Enligt forskarna har de adopterades ursprung, omhändertagandet av deras mödrar under graviditeten och hur de själva haft det efter överlämnandet till andra vårdare i ursprungslandet betydelse för deras utveckling.⁵²

Uppföljningsstudier har visat överrisker för en sämre psykisk hälsa i vuxen ålder för internationellt adopterade med högre ankomståldrar⁵³. Flera studier tyder på att förhållanden i adoptivfamiljen väger tyngre för symtomnivån än man tidigare trott⁵⁴. Dessa barn är extra sårbara genom sina tidiga upplevelser före adoptionen. Detta medför också att nya traumatiska förändringar, allvarliga sjukdomar och separationer efter ankomsten till Sverige inverkar negativt på barnet.

En del adoptivbarn har också särskilda behov som ställer speciella krav på adoptivföräldrarnas omsorgsförmåga. Många studier om internationellt adopterade visar

⁵⁰ Landerholm, L. (2003, sid. 111)

⁵¹ Landerholm, L. (2003); von Greiff, K. (2000); SOU 2003:49

⁵² von Greiff, K. (2000)

⁵³ Carlberg, M. & Nordin Jareno, K., (2007)

⁵⁴ SOU 2003: 49, kap 2-3.1; von Greiff, K. (2000)

att en del har hyperaktivt beteende i någon form⁵⁵. Att kunna koncentrera sig är en viktig förutsättning för lärande. Dessa barn kan därför få inlärningssvårigheter, eftersom hyperaktivitet och rastlöshet påverkar barnets fungerande i en skolsituation. De distraheras lätt och klarar då inte att koncentrera sig, de har svårt att ordna och kontrollera sinnesintryck och behöver få adekvat hjälp med olika insatser. Deras inlärningsprocess behöver följas upp, skriver författarna.⁵⁶

Vissa mindre studier av singeladoptioner har genomförts i Sverige. Dessa⁵⁷ bekräftar att adopterade barn till ensamstående är en riskgrupp som kan behöva stöd från samhället i högre grad än andra. Där barnen var något äldre hade anknytningsprocessen varit utdragen och påfrestande och familjesystemet upplevdes vara för litet. Singeladoptanterna uppgav att de hade behövt hjälp av någon annan vuxen person för att axla sin föräldraroll. När de inte klarade av problemen själva, sökte de flesta hjälp, men i ett sent skede. Intervjustudien med de adopterade visade att föräldrarnas personlighet och förhållningssätt samt relationen mellan mor och barn tycktes ha varit de viktigaste faktorerna för utfallet⁵⁸. Teiling rekommenderar att de som vill adoptera som ensamstående utser en annan vuxen som tar på sig ett verkligt medansvar för barnet.

SAMSPEL MED OMGIVNINGEN

Adoptivbarnen utsätts liksom invandrare för den våg av främlingsfientlighet som sveper in över landet⁵⁹. Utsatthet för fördomar kan variera starkt, beroende på var den adopterade kommer ifrån.⁶⁰ Internationellt adopterade befinner sig i en särskild situation med uppväxt i en familj som oftast är väl etablerad, men där särbehandling på grund av icke-svenskt utseende är en vanlig erfarenhet.⁶¹ I en studie vittnar unga adopterade om intolerans och avvisande från omgivningen om de inte behärskar svenskan perfekt. Också adoptivföräldrar ifrågasätts och drabbas av de fördomar som finns i samhället, både direkt och indirekt genom adoptivbarnet. Särbehandlingen blir något som en adoptivförälder måste kunna hantera för att fungera konstruktivt och adekvat i sin föräldraroll. De första åren i det nya landet

⁵⁵ Dalen, M. & Rygvold, A-L., (2007)ref. till flera forskningsstudier

⁵⁶ a.a, kap 4

⁵⁷ von Greiff, K. (2004): Teiling, S. (2005, 2007)

⁵⁸ Teiling, S., (2005)

⁵⁹ Landerholm 2003

⁶⁰ Lindblad, F. (2004)

⁶¹ Social Rapport 2006; von Greiff 2000, 2004

påverkar starkt hur det går för adoptivbarnet i framtiden. Hur de bemöts av omvärlden får stor betydelse.

På samma sätt som barn är fullständigt beroende av sina föräldrar för sitt livsuppehälle, är föräldrar beroende av det omgivande samhället. Ett samhälle som värderar barnen högt måste också vårda sig om deras föräldrar.⁶²

Tidigare forskning visar att Sverige som socialisationskultur har många brister⁶³. Det finns en benägenhet att omgivningen förklarar adoptivbarns problem med de tidiga separationer de varit utsatta för. Därmed förringas betydelsen av hur vi som mottagarland, det vill säga familjen, släkten, kamrater, skola, daghem och arbetsplatser samspelar med den internationellt adopterade. När barnen blir vuxna tycks det finnas en fortsatt risk för diskriminering av dem med ”icke-svenskt” utseende. Socialstyrelsen lyfter fram detta problem och hänvisar till studier som visat att det finns en etnisk hierarki när det gäller de utlandsadopterades etablering på arbetsmarknaden.

Enligt en undersökning av livssituationen för unga vuxna hade 32 procent av de adopterade avslutat en utbildning efter gymnasiet och 11 procent hade grundskola som högsta avslutande utbildning⁶⁴. Längden på utbildningarna varierade mellan adopterade från olika ursprungsländer och var något kortare hos dem som var äldre när de adopterades. Andra undersökningar har kommit till liknande resultat⁶⁵. Samtliga studier har visat att barn från Korea och Kina får bättre studieresultat än barn adopterade från andra länder. Flest flickor kommer från dessa länder. De flesta studier har kommit fram till att flickor generellt har bättre intellektuella prestationer.

De internationellt adopterade hade haft svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, trots ungefär lika hög utbildning som den svenskfödda jämförelsegruppen. Arbetslöshetstalen bland adopterade steg i ordning efter födelsekontinent (Asien, Afrika, Mellanöstern och Latinamerika). I gruppen unga vuxna med två svenskfödda föräldrar hade 74 procent anställning i november 1998 jämfört med 66 procent av de adopterade och 63 procent för invandrargruppen (utlandsfödda som

⁶²Broberg et. al., 2006, s 328-329 refererar till Bowlby 1951

⁶³ von Greiff, K. (2000)

⁶⁴ Socialstyrelsen *Social rapport* (2006)

⁶⁵ Lindblad, F. (2004)

kom till Sverige med biologiska föräldrar före sju års ålder, från länder utanför Europa).

Enligt von Greiffs är omhändertagna utlandsadopterade en utsatt grupp⁶⁶. Flertalet kände att de inte hörde hemma i sina familjer och inte heller i skolan eller i övriga samhället. De ansågs som bråkiga och dumma, hade inte klarat skolgången och hade starka grubblerier över sin identitet. Flera kände sig avvisade av föräldrarna. Andra ungdomar som intervjuades var nöjda med att ha blivit adopterade, trots att de har upplevt särbehandling från omgivningen. I stor utsträckning tyckte de internationellt adopterade att de fick en andra chans genom adoptionen och att de har fått familjer där de har tagits upp som fullvärdiga medlemmar. Det gör att de flesta med tiden uppfattar adoptionen som betydelsefull och ger deras liv mening.

Broberg m.fl. anser att vi bör koncentrera oss på att stärka barns uppväxtmiljöer. I en miljö som stödjer utvecklingen utsätts barnet för påfrestningar anpassade till utvecklingsnivån. Då får barnet möjlighet att reparera samspel som har brutit. De får *”möjlighet att återbänta sig efter påfrestningar så att de kan återfå tilltro till sig själva och omgivningen.”*⁶⁷

INTEGRATION – ANKNYTNING

Barnets tidigare erfarenheter och ålder vid ankomst, liksom adoptivföräldrarnas förmåga att samspela med barnet utifrån dess förutsättningar, har betydelse för vilken känslomässig relation som kan skapas. Hur barnet bemöts, hur anknytningprocessen och språkutvecklingen kommer igång före skolstart är betydelsefullt för barnets framtida liv. Om allt detta fungerar, och den adopterade får hjälp att bygga upp tillit och självkänsla, finns stora möjligheter att barnet ska kunna hantera det kaos och det avbrott i livssituationen som adoptionen medförde. Då finns möjligheter till ett gott vuxenliv med den känsla av sammanhang som innefattar en begriplig, hanterbar och meningsfull tillvaro. Adoptivbarnen är sårbara inför nya separationer och det kan ta lång tid innan barnet känner sig tryggt med att *”här får jag stanna”*. Otryggheten kan ta sig olika uttryck. Barnet kan testa de vuxna genom att agera utåt, med risk för en negativ utveckling av relationen, om adoptivföräldrarna inte förstår vad som ligger bakom. Barnet kan också tillsynes

⁶⁶ von Greiff, K. (2000)

⁶⁷ Broberg et.al., (2006, sid. 307)

anpassa sig väldigt bra, ”vara till lags”, men hur är det med självkänslan, vad händer på sikt? ⁶⁸.

Juul definierar självkänsla som vår kunskap om och upplevelse av vilka vi själva är och hur vi förhåller oss till det vi vet. Den låga självkänslan *känns som en konstant förnimmelse av osäkerhet, självkritik och skuldkänsla.*⁶⁹ De adopterade barnens känsla av att stå i skuld behöver de hjälp att hantera:

För spädbarn är det inte något ovärdigt att vara beroende av andra, och de tar emot kärlek, omsorg och föda på ett helt naturligt sätt. Men för bara lite äldre barn som förlorar den dagliga kontakten med de biologiska föräldrarna och blir adopterade, eller kommer under vård, är det inte längre en självklarhet. De är helt på det klara med att några "främmande" människor gör något utöver det vanliga för dem, och de kommer snart att känna det som att de står i skuld till de vuxna som för alltid eller tillfälligt trätt in i de biologiska föräldrarnas ställe. Känslan av att stå i skuld till de nya föräldrarna är något som de mycket sällan kan uttrycka verbalt innan de blir vuxna. Så länge de är barn och ungdomar, kommer den till uttryck som aggression, slutenhet eller en överdriven anpassnings- och samarbetsvilja. Det är en påminnelse till föräldrarna om att de har varit för upptagna med att hela tiden ge, och att tiden är inne att luta sig tillbaka och ta emot. Det kan vara svårt nog att bygga upp en acceptabel självkänsla, när man mist kontakten med sitt biologiska ursprung och kanske också sin kulturella tillhörighet.⁷⁰

Enligt anknytnings- och utvecklingsforskning⁷¹ är en trygg anknytning en viktig friskfaktor, som ger barnet bästa möjliga förutsättningar för ett framtida gott liv. Det finns olika syn bland forskare om anknytningsbegreppet och barns möjligheter att knyta an till nya personer. Vad de flesta tycks vara överens om är att barn har en inneboende förmåga till utveckling.

Barnets strävan efter att knyta an behöver mötas i ett samspel med några få personer som svarar på dess signaler och som blir en tillflykt för barnet när det känner sig hotat. Barn drabbas hårt när deras omvårdnadspersoner tas ifrån dem. Det är

⁶⁸ Juul, J. (1995)

⁶⁹ aa, sid 89

⁷⁰ aa, sid 108

⁷¹ Broberg et.al., (2006)

ett angeläget område för professionella att fördjupa sig i, för att bättre kunna stödja barnet och dess föräldrar.

Broberg et. al. hänvisar till Bowlby, som menade att om barnet inte kommer i kontakt med få vårdare under sina första levnadsår så kommer inte barnet att kunna utveckla nära känslomässiga relationer senare i livet. Denna slutsats är omdebatterad då människan har förmåga till flexibel anpassning till sin miljö. Forskare hävdar att alla barn, förutom vissa barn med grava neuropsykiatriska handikapp, har förmåga att knyta an till sina vårdnadshavare⁷². Utifrån detta är min uppfattning att det kan vara möjligt för de allra flesta internationellt adopterade - oavsett bakgrund - att på sikt, med trygga och uthålliga personer som vägledare, så småningom hitta fram till en organiserad anknytning.

När jag använder ordet anknytning menar jag det band som har skapats genom att barnet har mött någon som tillräckligt regelbundet har funnits tillgänglig och svarat på barnets behov av tröst och beskydd. Detta band kan ha olika kvalitet, beroende på hur den vuxne bemöter barnets signaler. Det optimala är att barnets signaler redan från födseln bemöts med fysisk närhet, känslomässig värme och kontinuitet, så att barnet lär sig att hjälp finns att få. Enligt min definition är barnets överlevnadsförmåga och drivkraft efter samspel så stark, att även om det har funnits svårigheter i starten kan barnet uppnå någon sorts anknytning om förhållandena kraftigt förbättras. När det gäller internationellt adopterade kan det ibland ta lång tid och medföra stora ansträngningar och uthållighet från den vuxnes sida. Enligt min tolkning är det en glidande skala mellan olika anknytningsmönster för det enskilda barnet.

Omvårdnadsforskning har funnit skillnader mellan att knyta an och anknytningens kvalitet⁷³. Hur relationen blir beror på hur den omvårdande personen/föräldern möter barnets signaler – med lyhördhet för vad barnet behöver, eller utifrån föräldrarnas egna behov. Föräldrarnas egen reflekterande förmåga främjar en *trygg* anknytning.

Enligt anknytningsteorier kan en anknytning vara *organiserad* (trygg/otrygg) eller *desorganiserad*. Är anknytningsmönstret *otryggt* kan det leda till att barnet svarar med ett undvikande eller ambivalent/motspänstigt beteende mot andra. Då blir det

⁷² Lindblad, F (2004); Broberg et.al. (2006)

⁷³ Lindblad, F. (2004); Broberg et.al, (2006)

svårigheter bland annat i skolan med kamratkontakter och lärare. En organiserad anknytning, även om det är otrygg, ger barnet bättre förutsättningar att i framtiden utveckla nära känslomässiga relationer jämfört med om anknytningen är desorganiserad.

Barnet får en *desorganiserad* anknytning när samspel med föräldern väcker barnets rädsla. Då hamnar barnet i en omöjlig konfliktsituation. Barnet behöver få hjälp, men ju närmare barnet kommer den hotfulla föräldern ju mer ökar barnets rädsla. Det kan t.ex. handla om psykiskt sjuka föräldrar, men också om föräldrar som fungerar i samhället för övrigt, men som ofta feltolkar barnets signaler på grund av att de har egna svåra obearbetade upplevelser i bagaget. Barnets gråt och klängighet väcker den vuxnes obearbetade trauman och den vuxne reagerar med rädsla eller aggressivitet. Föräldrarnas reaktion är oförutsägbar för barnet. Reaktionerna ger inte tröst utan barnet känner sig skrämt och hotat. En koppling finns mellan desorienterad anknytning och relationsproblem när barnet växer upp. I en forskningsstudie, som Broberg hänvisar till, fann man att vuxnas sätt att berätta sin egen anknytningshistoria var starkt relaterad till hur de egna barnen knöt an till dem själva.

De internationellt adopterade erfarenheter av tidiga separationer gör dem sårbara. Olika bakgrundsförhållanden kan medföra olika svårigheter i att bygga upp en tillhörighetskänsla i den nya familjen. För barn som är äldre än sex månader när de adopteras internationellt, framgår i andra studier att det har spelat stor roll hur de togs om hand fram till adoptionen⁷⁴. Dessa forskare anser att situationen är svårast för de barn som tillbringat en större del av sina första levnadsår på institution tillsammans med en stor grupp andra barn och som har tagits om hand av ett antal olika personer. De har då också ofta levt under hygieniskt och näringsmässigt svåra förhållanden. I denna grupp har forskning påvisat stora och kvarstående brister i psykosocial anpassning och i förmågan att utveckla nära relationer.

Om en anknytningsrelation har påbörjats i adoptivbarnets tidigare miljö, finns bättre förutsättningar att skapa nya nära känslomässiga relationer. Visar barnet en sorgereaktion finns det en bas att stå på och en förmåga till ny anknytning. Om barnet protesterar mot att bli separerad från sin adoptivförälder då kan man förstå att en ny anknytningsprocess redan har påbörjats och att förutsättningarna finns för en positiv anknytning.

⁷⁴ Broberg et.al., (2006)

Forskning har visat att det kan ta lång tid, ibland flera år, innan barnet och adoptivföräldrarna känner sig som en familj⁷⁵. Det behövs trygga och tålmodiga adoptivföräldrar som inte ger upp vad som än händer.

I en nyutkommen bok beskrivs på ett gripande sätt hur det kan bli när ett äldre syskonpar hämtas på barnhemmet av för dem helt okända personer som ska bli deras adoptivföräldrar. Tillvaron blir svår att hantera och ur barnens synpunkt måste sammanhanget kännas obegripligt då de inte vet vart de ska eller varför. Det är en modig adoptivmor som i romanform beskriver hur det kan vara när närheten och kärleken inte vill infinna sig, trots alla goda föresatser⁷⁶.

Det finns en trend att barn som adopteras internationellt numera har en tyngre bakgrund, där någon anknytning inte har påbörjats under barnets första levnadsår⁷⁷. Andelen äldre barn ökar. Adoptivföräldrar kan behöva hjälp av professionella i ett salutogent arbetssätt byggt på det enskilda barnets förutsättningar och föräldrarnas förmåga till reflektion. Att arbeta med skyddande och kompenserande faktorer kan bygga upp barnets självkänsla, tillit och känsla av sammanhang⁷⁸. Exempelvis har studier i Nederländerna visat att samspelsmönstren är påverkbara för förebyggande insatser med t.ex. individualiserad rådgivning till föräldrar, baserad på videofilmning. Nederländerna erbjuder numera samspelsträning under det första året efter ankomsten, till alla intresserade adoptivföräldrar tillsammans med sitt adoptivbarn⁷⁹.

Den profession som alltid kommer i kontakt med internationellt adopterade barn är lärare. Forskning visar att anknytningens kvalitet påverkar bemötandet i skolan. En större studie kom fram till att brister i den adopterades anknytning påverkade barnets beteende och därmed också lärarnas attityder, liksom kamratrelationer.

Barnen med trygg anknytning bemöttes med engagemang och tillit, barn med andra anknytningsmönster möttes med lägre förväntningar, med styrning och kontroll eller med vrede och avvisande.⁸⁰ Därmed är det sannolikt att identitetsfrågor

⁷⁵ von Greiff, K. (2004)

⁷⁶ Flemberg-Alcalá, A. (2007)

⁷⁷ Broberg, A. (2007, kapitel 3)

⁷⁸ Elmund, A. M. R. (2007)

⁷⁹ Lindblad, F., (2004, sid. 64-65)

⁸⁰ Broberg et.al., (2006)

och känslan av annorlundaskap efterhand kan bli mer dominerande i vissa adoptivbarns liv, något som kan medföra ett sämre mående med efterverkningar i vuxen ålder.

Broberg m.fl. kommer i sin nästa bok "Anknytningsteori i praktiken" att beskriva hur det blir för barn som inte har fått tillfälle att knyta an till någon under sina första levnadsår. Boken kan bli en viktig källa till ökad kunskap för handläggare och adoptivföräldrar.

SPRÅKETS BETYDELSE

Eventuella språkbrister försvårar möjligheterna att ta till sig kunskaper i skolan. Nästan hälften av de internationellt adopterade barnen i en forskningsstudie⁸¹ hade läs- och skrivsvårigheter. Föräldrarna ansåg inte att skolan kunde hjälpa barnen med detta. När då inte heller föräldrarna själva kunde hjälpa barnen hade många konflikter uppstått. I en tidigare studie, där unga vuxna intervjuades, uppgav nästan samtliga att de hade eller hade haft läs- och skrivsvårigheter under sin skoltid, oavsett om de var mycket små eller äldre när de kom.⁸²

Tidigare forskning har visat att barn som byter språk ofta har en försenad språkutveckling och kan ha svårt att förstå språklig symbolik.⁸³

Dalen & Rygvold hävdar att språkinläringen är nära anknuten till den adopterades totala anpassning till sitt nya liv. De hänvisar till flera skandinaviska undersökningar där det framgår att 20-38 procent av de adopterade, mot cirka 7 procent av barn i allmänhet, har språkproblem som de behöver hjälp med.

De menar vidare att i förskoleåldern använder barn och vuxna ett situationsbundet språk som är konkret, ett socialt "vardagsspråk". Kroppsspråk, gester och tonfall används i hög grad och gemenskapen här och nu är viktig. Flera studier har funnit att de flesta klarar övergången och klarar sig bra språkligt i förskoleåldern. Kunskapen om hur språkutvecklingen fortsätter efter förskoleåldern vet forskarna mindre om. I skolåldern utvecklas gradvis ett mer akademiskt språk där ordförståelsen är central. Läsning och skrivning lärs inte spontant, som talspråket. Problem i matematik förefaller vanligare än läsproblem för de internationellt adopterade och

⁸¹ von Greiff, K. (2004)

⁸² von Greiff, K. (2000)

⁸³ Dalen, M & Rygvold, A-L., (2007, kapitel 4)

hänger ofta samman med språkförståelsen. En god språklig kompetens är en förutsättning för läsförståelse och inläring av skriftspråk. Det finns några forskningsprojekt som tyder på att en adoptionsålder över två år verkar leda till sämre skolprestationer. Forskning visar också skillnader beroende på vilket land de adopterats från. I en undersökning 1999 som Dalen och Rygvold gjorde, fann man att elever som var adopterade från Sydamerika fick kämpa mer med skriftspråket. Det finns en risk att skolan behandlar sådana problem som dyslexi. Kliniska erfarenheter tyder på att språkproblemen inte är dyslexi eftersom barnen klarar avkodningen och läser flytande, men de får anstränga sig med läsförståelsen.⁸⁴

Vid socialstyrelsens presentation 2007 av IMS forskningsrapport, föreläste leg. logoped Christina Lagergren, verksam inom BUP och barnneuropsykiatri, om adoptivbarn och språkbyte. Lagergren menar att finns det ett komplett språk så är det möjligt att förstå och uttrycka känslor och nyanser och då blir också omgivningen begriplig⁸⁵.

Lagergren menar att språkutveckling är en del av anknytningen och avbryts till följd av adoptionen. Barnet förlorar sitt förstaspråk. Det är vanligt med en tyst period innan talet kommer igen, nu på det nya språket. Drygt hälften talar åldersadekvat inom 2-12 månader. Hon har i en undersökning funnit att grava språkstörningar hos de utlandsadopterade var mycket vanligare än för svenskfödda. Bland utlandsadopterade i hennes studie förefaller språkstörning/svag språklig förmåga vara fyra gånger större per årsgrupp. Kombinationen av svaga genetiska förutsättningar, moderns hälsa under graviditeten och en torftig första tid kan vara möjliga förklaringar. De internationellt adopterade barnen behöver tidiga och frekventa insatser samt förståelse från omgivningen för att öka sin språkliga förmåga och förstå abstrakta begrepp. Studier visar att svårigheterna ökar med åldern, när man inte får den hjälp man behöver.⁸⁶

Nyberg, auktoriserad socionom och utbildare i internationella adoptionsfrågor, beskriver hur språket byggs upp. Inspirerad av Hene 1987, har Nyberg utvecklat teorier som visar att språkutvecklingen bygger på att en stabil grund måste finnas för att språket ska kunna utvecklas⁸⁷. Barn som levt i institutionsmiljö saknar oftast

⁸⁴ Dalen, M. & Rygvold, A-L. (2007, kapitel 4)

⁸⁵ Lagergren, C. (2007)

⁸⁶ Lagergren C., (2007) föreläsninganteckningar

⁸⁷ Elsa Nyberg, *Adopterade barn. Anknytning och språkutveckling*, (ej publ. kompendium 2005)

grunden i sin språkliga utveckling och behöver därför mycket hjälp att bygga upp den i sin nya miljö. Processen att tillägna sig ett språk jämförs med att bygga ett hus, där den stabila grunden måste finnas på plats innan man bygger väggar och tak. När grunden finns kan byggstenarna för väggar och tak läggas på; det nya språket. Finns inte grunden blir det luckor i språkförståelsen, Grunden i detta språkhus innebär

1. en god *social utveckling* genom närhet, kontinuitet och samspel med trygga vuxna,
2. en *kognitiv utveckling* där barnet får hjälp att ta emot, sortera och tolka intryck, upplevelser och erfarenheter, att se sammanhang,
3. *motorisk träning*, vilket är särskilt viktigt för att förstå rumsliga begrepp,
4. att *förstå med sina sinnen*, se, lukta, känna, höra och smaka kring ord och begrepp.
5. *kommunikation*, samspel mellan barn och föräldrar, ickeverbal och verbal.

Adoptivbarnet har sällan fått möjlighet till samspel med nära, trygga vuxna som blir kvar över tid. Den kognitiva utvecklingen är eftersatt. Barnhemsbarn lever ofta i ett obegripligt kaos, ingen förklarar, tröstar, sätter namn på känslor osv.

Adoptivbarnet har inte fått tillfälle att träna sig i att behärska sin kropp, sin plats i rummet t.ex. avseende högt, lågt, djupt, framför, bakom, längst in. För att förstå rumsliga begrepp är motorisk träning särskilt viktig och dessa barn är ofta kraftigt försenade i motoriken.

I barnhemsmiljön har få tillfällen funnits att träna sinnen. Barnhemsmiljöer är ofta påfallande tysta. De ljud som finns, handlar inte om samspel och kommunikation. De talade orden består alltför ofta av en envägskommunikation i form av kommandon.

Med stabila grundstenar kommer det talade språket att bli rikt och välutvecklat inkluderande en djupare semantisk förståelse för ord, begrepp och känslor. Tidiga brister i uppbyggnaden av språket, d.v.s. en språklig grund full av sprickor, har minst lika stor betydelse som ankomståldern för adoptivbarnens eventuella språkproblem senare.

Barnen brukar snabbt lära sig tala det nya språket, vilket alltså inte är detsamma som att ha ett fullgott språk. I en omgivning av välvilligt förstående vuxna går det

lätt för barnet att maskera att språket låter bra på ytan men saknar semantiskt djup. Under de senare skolåren då det ställs stora krav på abstrakt förståelse och tänkande blir problemen uppenbara.

Man måste utgå från att alla adopterade barn kan ha störningar i språkutvecklingen. Alla bör därför erbjudas utredning av logoped senast inför sexårsverksamheten. En logoped kan i det sammanhanget också bedöma om skolstarten bör skjutas upp så att barnet får tillbringa ett år extra på förskola.⁸⁸

KOMPETENSUTVECKLING HOS DE OFFENTLIGA AKTÖRERNA

Under mina år i förvaltningen har endast familjerättssociomerna deltagit i erbjudna utbildningar i adoptionsfrågor. Även om inbjudan också har gått till handläggare som arbetar med barn, unga vuxna och deras familjer, prioriteras inte denna form av utbildning. Inte heller har familjerättens kunskap kring internationell adoption efterfrågats i andra avdelningars arbete med adoptivbarn som far illa.

Under det senaste decenniet har kärnfamiljen och barns behov av en kvinnlig och en manlig förebild ifrågasatts. På grund av nya perspektiv har vi nu en lagstiftning som tillåter samkönade par att adoptera, ett faktum som socialförvaltningen har att förhålla sig till. Inom familjerätten genomfördes temadagar om homosexualitet och adoption i god tid inför lagändringen 2002, där vi kritiskt granskade våra fördomar och värderingar genom artiklar, film och diskussioner.

Ökad kunskap har efter hand byggts upp hos oss som handlagt och ansvarat för dessa ärenden inom vår kommun. Inte minst NIA som numera är ombildad till Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA), samt de auktoriserade organisationerna som förmedlar barn från andra länder till föräldrar i Sverige, har försett oss med nya möjligheter att förbättra kompetensen.

Det finns idag en mer omfattande forskning som adoptivföräldrar och professionella har möjlighet att ta till sig. Här har en stor utveckling skett. Svensk adoptionsforskning har haft tonvikten på individen och gått via andrahandskällor. I få studier har de internationellt adopterade själva tillfrågats om sina upplevelser. Först under senare år har de börjat bli intervjuade. I flera studier har intervjuer då också gjorts med föräldrarna. Här finns en skillnad jämfört med forskning när det gäller andra

⁸⁸ Nyberg, E. (2005)

ungdomsgrupper. Dessa får i större utsträckning än adopterade självständigt stå som informanter om sina egna liv.⁸⁹

På senare tid har Socialstyrelsen övertagit en del av den kunskapsspridande uppgiften, via Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS), som förser det sociala området med samlade erfarenheter från nationell och internationell forskning. Mot den bakgrunden fick IMS ett regeringsuppdrag att samla och sprida kunskaper om internationellt adopterade barn, ett uppdrag som föregicks av en parlamentarisk utredning⁹⁰. Regeringsuppdraget utmynnade 2007 i antologin ”*Internationellt adopterade i Sverige*”.

Lindblad har i ett par forskarrapporter kommenterat behovet av kunskap, och pekat på vikten av att de erfarenheter som finns blir kända för blivande adoptivföräldrar och yrkesverksamma som arbetar med adoptionsfrågor. Han har då funderat över hur detta ska gå till, eftersom vetenskapliga rapporter bara når en liten skara särskilt intresserade. Massmedial uppmärksamhet räcker inte. Det kommer en ständig ström av nyheter, forskningsresultat kan missuppfattas eller vinklas. Författaren ger råd från sina samlade erfarenheter som barn- och ungdomspsykiater. Hans intryck är att det har gått ”tillräckligt bra” för att internationell adoption kan betraktas som en bra lösning för barn som behöver föräldrar och föräldrar som är ofrivilligt barnlösa. Ändå grumlans bilden av överriskerna inom vissa områden. Lindblad pekar på att ett gemensamt arbete mot rasism och diskriminering behövs på olika områden. Samhället kan bidra till att lösa många av problemen genom en mer utvecklad rådgivning och att göra det lättare att få kvalificerad bedömning av logoped, neurolog och barnpsykiatri. Det behövs företrädare som har erfarenhet av de speciella frågorna som anknyter till internationell adoption. Forskningen måste utvecklas och breddas. Vet man inte orsakerna bakom överriskerna är det svårt att utforma riktade förebyggande insatser och nya behandlingsformer.⁹¹

De flesta studierna i tidigare forskning tar inte hänsyn till att adopterade är en heterogen grupp och man har sällan säranalyserat resultaten i undergrupper. De resultat som visar stor skillnad på anpassning beroende på adoptionsålder och vad barnen upplevt tidigare kan bero på hur många barn från varje land man fått med i en viss studie. Amerikanska studier inkluderar ofta både släktingadoptioner (en grupp som

⁸⁹ von Greiff, K. (2000)

⁹⁰ SOU 2003:49

⁹¹ Lindblad, F. (2004)

domineras av barn som adopteras av styvförälder) och ”special needs” adoptioner, som motsvarar gruppen långtidsvårdade fosterbarn i Sverige. De kan därför knappast jämföras med studier som gäller våra internationella adoptioner.⁹²

Andra svagheter i forskningen är små undersökningspopulationer och att studier över tid i hög grad saknas. Få studier rör unga vuxna. Sammanfattningsvis innebär de beskrivna begränsningarna att flertalet studier är av liten nytta när det gäller att dra slutsatser om behovet av stöd hos utlandsadopterade i Sverige.⁹³

En ökad specialisering inom området internationella adoptioner har skett i vår kommun, i syfte att bygga upp erfarenhet samt behålla och utveckla kompetens. Dessa frågor har från 2005 handlagts av en mindre arbetsgrupp, bestående av de mest erfarna utredarna inom familjerätten. Gruppen har bestått av fem handläggande socionomer. Två av dessa har sedan några år ett delegerat utvecklingsansvar för området och har bildat ett nätverk tillsammans med andra verksamheter i länet, som träffar adoptivfamiljer. Detta arbetssätt har gett bra resultat när det gäller att utveckla rutiner och handläggning innan barnet kommer. Familjerättssocionomernas riksförening bidrar med ett för handläggare mycket bra kursutbud kring internationella adoptioner, att leda föräldrautbildningar, att skriva medgivandeutredningar m.m. I vår kommun finns därför utvecklade rutiner innan adoptivbarnet kommer. Däremot finns stora brister i den lokala uppföljningen av hur det går.

SYFTEN OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Utifrån denna inledning blir mina *syften* med denna studie

** Att genom en tillbakablick i mitt trettioåriga yrkesliv belysa utvecklingen över tid när det gäller adoption, främst internationell adoption och handläggningen inom vår kommun.*

** Att beskriva adopterades upplevelser av sin barndoms- och uppväxttid.*

** Att med denna studie som bas ge förslag på hur man i framtiden kan tillmötesgå behov av stöd, hur man kan svara upp mot barnperspektivet samt kommunens lagstadgade ansvar för adoptivbarn.*

⁹² SOU 2003:49

⁹³ SOU 2003: 49, kap. 3:2.

Målgrupp för dessa två delstudier är internationellt adopterade i en kommun och belyser i enkätstudien de vuxna adopterades egna upplevelser efter ankomsten. Barnets perspektiv filtreras i detta sammanhang genom de svarandes egna minnesbilder från sin barndom och uppväxt.

Frågeställningar som har varit levande under arbetets gång:

- * *Hur ser utvecklingen ut beträffande internationell adoption över tid?*
- * *Vilkakritiska perioder under uppväxten kan identifieras?*
- * *Vad finns det för specifika och gemensamma upplevelser för de adopterade?*
- * *Hur upplevdes stödet från omgivningen under uppväxten?*
- * *Vilka egna förslag har de adopterade om vilket stöd de skulle ha behövt men inte fått?*

Härifrån och framåt behandlas min egen övergripande kartläggning i en kommun och den åldersavgränsade enkätstudien.

NÅGRA UTGÅNGSPUNKTER FÖR STUDIEN

Att vara saklig, distanserad och balanserad, det är formeln för vetenskaplig argumentation, ett angreppssätt där det gäller att vara försiktig, gardera sig och göra sig själv osynlig i det skrivna arbetet⁹⁴. Widerberg är professor i sociologi och beskriver samma känsla som jag haft under arbetets gång, att orden då blir separata enheter. De vill inte hänga ihop med det jag vill få fram. Därför har jag använt en metod som liknar hennes, där en beskrivning av min förförståelse, mina reflektioner under yrkeslivet och teoretiska bakgrund är något som känns relevant för min studie. Metoden har ett något feministiskt angreppssätt, då den utgår från min kvinnliga erfarenhets minnesarbete. Metoden syftar till att läsaren ska kunna veta vem författaren är och vad som påverkat mitt val av perspektiv. Socionomer/handläggare är den grupp, som närmast arbetar med utvecklingsarbete och rutiner för internationella adoptionsärenden inom kommunen och som jag hoppas får den största nyttan av min studie. De ska vara medvetna om vad författaren till denna rapport har för bakgrund och hur den har påverkat innehållet. De ska helst

⁹⁴ Widerberg, K. (1995)

kunna känna igen sig själva i den erfarenhet jag beskriver och få en uppfattning om varför rutinerna är som de är i dag.

Mina erfarenheter påverkar det fokus jag har, men min metod står inte i motsättning mot avsikten i övrigt, att vara så saklig och objektiv som möjligt i mitt arbete. Inom samhällsvetenskap är det traditionella objektivitetsidealet omöjligt. I stället får vi ett objektivitetsideal som är modifierat och ställer stora krav på saklighet och öppenhet i framställningen. Den tyske samhällsforskaren Jürgen Habermas hävdar att det vetenskapliga arbetet alltid måste präglas av de värderingar man utgår från. Det är därför viktigt att klargöra vad dessa värderingar innebär. Komplexiteten i den situation vi lever i innebär att vi måste göra förenklingar och då sällar vi bort en del information och betonar andra delar.⁹⁵ Urvalsprocessen präglas generellt av forskarens referensramar och värderingar, där de centrala faktorerna är klassbakgrund, kön, tidigare erfarenheter, egna intressen och hur forskaren tolkar olika företeelser inom det egna ämnesområdet.

ETISKA PERSPEKTIV

Respekt för människor är en grundläggande utgångspunkt för samhällsforskning. Tillstånd har getts att samla ihop och ta del av uppgifter för forskningsändamål (bilaga 1). De som fått enkäten har haft möjlighet att själva ta ställning till om de vill delta. Det är ur etisk synpunkt viktigt att deras anonymitet säkras så att ingen enskild individ kan spåras i rapporten.

MIN FÖRFÖRSTÅELSE

Samhället har genomgått stora förändringar under min livstid. Jag är uppväxt som mellanbarn i en fembarnsfamilj, född under andra världskrigets beredskapsår, vilket innebar att min pappa mestadels var inkallad och därmed frånvarande när jag var liten. Den äldre generationen fanns till hands i närheten. I bygden fanns flera finska krigsbarn och efter kriget placerades flera svenska fosterbarn i jordbrukarhem i omgivningen. I några familjer förekom olika behandling av egna barn och dessa främmande barn, som även kunde mobbas i skolan. Dessa barn hade inga släktingar omkring sig som tog till vara deras intressen. Detta har påverkat mina värderingar, bland annat kring internationell adoption. Barn som är utlämnade till obekanta vuxna kan behöva stöd, så att barnets perspektiv och behov kan uppmärksammas.

⁹⁵ Holme, I. K & Solvang, B. K., (1991)

Min bakgrund och mångåriga yrkeserfarenhet inom socialtjänsten har färgat mig i sättet att tänka och därmed även var fokus ligger i denna rapport. Här ingår även erfarenhet som biologisk trebarnsförälder och som aktiv mormor och farmor. Våra värderingar, bakgrund och förförståelse syns i de val vi gör, hur objektiva vi än försöker vara. En studie som denna blir i den bemärkelsen subjektiv, vilket naturligtvis är något som man måste vara medveten om när man läser den.

*Två sanningar närmar sig varann. En kommer inifrån, en kommer utifrån
och där de möts har man en chans att få se sig själv.*

Tomas Tranströmer⁹⁶

MIN EGEN ARBETSPROCESS MED STUDIEN

Projektet påbörjades våren 2007. Under det första året som projektet pågick, inhämtade jag jämsides med datainsamlingen ny kunskap. Då grundläggande forskarutbildning saknas lästes först några böcker kring metoder, skrivande och enkäter. Där fick jag god hjälp med tips om hur man kan skriva en rapport, tips vid problemformulering och en första utformning av enkäten.⁹⁷ Därefter har facklitteratur kring adoption studerats, liksom annan relevant litteratur kring lagstiftning m m. Grundutbildning för föräldrautbildare genomfördes och gav en inblick i den lagstadgade föräldraförberedelse för adoptionssökande, som socialstyrelsen i samråd med MIA har tagit fram på regeringens uppdrag. Därutöver har ett lokalt utbildningstillfälle rörande internationell adoption bevistats, liksom en utbildningsdag ”Vad säger forskningen”, anordnad av socialstyrelsen. Ett antal handledningstillfällen har genomförts liksom ett delseminarium, för att få in synpunkter inför slutförandet av rapporten. Målet att tidsplanen september 2008 skulle hållas kunde inte uppfyllas. Slutseminarium hölls i november och efter ytterligare omarbetningar kunde rapporten lämnas till tryckning i början av 2009.

METOD FÖR KARTLÄGGNINGEN

För att kunna belysa utvecklingen över tid har en kartläggning gjorts av samtliga internationellt adopterade barn som anlänt t.o.m. 2006, där uppgifter gått att få fram. Urvalskriteriet är att kommunens socialnämnd har medverkat i någon del av

⁹⁶ Tranströmer 1970, ur dikten ”Preludier II”

⁹⁷ Närvänen, A-L., (1999); Nyberg, (2000); Holme, I. M. och Solvang, B. K., (1991), B-E Andersson, B-E. (1985/1994, andra upplagan); Ejlertsson, G., (1996/2005 andra upplagan)

adoptionsprocessen. De få barn, där familjen flyttat från orten under processen men där kommunen beslutat om godkännande eller medgivande, ingår i studien. Ett fåtal inflyttade ingår, även om de anlät till annan kommun. Förutsättningen är att processen avslutades i vår kommun, det vill säga att den studerade kommunen har haft ansvar för tillsynen, då de betraktades som fosterbarn intill dess att adoptionen godkändes i Sverige.

I familjerättens arkiv finns en kortlåda med uppgifter om anlända barn med anteckningar från början av 1970-talet och fram till mitten av 1990-talet när dataregistrering tog vid. I detta register finns adoptivföräldrarnas namn, datum för socialnämndsbeslut, barnets födelsedata och/eller ankomstdag samt barnets födelseland. Lådan har stått där i alla år och blev för mig som ansvarig chef, en påminnelse om att någon slags utvärdering borde komma till stånd. Nu blev detta möjligt.

Före kommunsammanslagningen 1971, då ett antal kommuner slogs ihop till en storkommun, fann jag ingen samlad information. Från handskrivna listor, uppräntade av dåtidens fosterbarnsinspektörer i staden och intilliggande köping, hittades sex internationellt adopterade som anlände före 1970. Med utgångspunkt från dessa listor fann jag i kommunarkivet en del handlingar som rör dessa barn. Övriga mindre kommuner som slogs ihop med storkommunen (den undersökta kommunen) har inte undersökts, då jag inte kunde få fram listor eller akter för åren före 1970. Bevarade kopior av årlig statistik till länsstyrelsen, från slutet av 1970-talet och framåt, kompletterade kortregistret. Där fanns personnumren på de blivande föräldrarna samt uppgift på anlända barn, där adoption enligt svensk lag ännu inte skett. När barnets personnummer saknades togs uppgifter fram via adoptivföräldrars personnummer och skatteverkets register. Vissa adoptionsakter saknades i kommunarkivet på internationellt adopterade födda fram till mitten av 1980-talet. Dessa uppgifter kunde ibland hittas i ett adoptivsyskons akt. Därefter vidtog sökandet efter barnets ankomstdag, datum för svensk adoption och var föräldrarna var skrivna vid barnets ankomst. Uppgifter om den adopterades civilstånd och egna barn samt om eventuella syskon, datum för föräldrars skilsmässa eller dödsfall kommer från skatteverkets register, liksom aktuella adresser för enkätutskicken. Kompletterande uppgifter har jag fått via särskild förfrågan till skatteverket. Ibland har adoptivbarn varit registrerade på föräldrar, men inte haft en egen registrering. De har då varit utflyttade ur riket. Via skatteverket fick jag datum för utvandringen och i förekommande fall den vid tidpunkten kända utlandsadressen. Inmatning och

sammanställning av grundmaterialet för samtliga 342 internationellt adopterade har skett i dataprogrammet SPSS.

SVÅRIGHETER VID INFORMATIONSINSAMLINGEN

Svårigheter med att få fram uppgifter gäller ända fram till mitten av 1980-talet. Utländska adoptioner var sällsynta och rutiner saknades. Arkiverad dokumentation är ofullständig. Internationell adoption förefaller mest ha varit en sak mellan adoptivföräldrarna och de privata kontakter som förmedlade barnen. Iakttagelser från arkivhandlingar tyder på flera myndighetsbeslut som utifrån dagens bestämmelser framstår som något tveksamma. De togs framför allt innan internationell adoption reglerades år 1979. Dokumentationen var bristfällig, varför handläggningen inte går att följa genom journalanteckningar, men besluten fanns. Bland annat hade sambopar fått gemensamt tillstånd att ta emot fosterbarn från utlandet. Sambor får inte adoptera gemensamt, varför kvinnan blev ensam adoptant. Ibland fanns tillstånd att ta emot ett speciellt barn men man kom hem med ett annat. Tillstånd har också getts att ta emot ett bestämt barn i förväg. När familjen kom hem gjordes en anmälan till kommunens fosterbarnstillsyn att två barn hade hämtats samtidigt till familjen. Det hände även att barnet kom först och tillståndet gavs i efterhand. Samtliga adoptioner från den här tiden är dock godkända av domstol enligt svensk lag.

Även om adoptivfamiljerna har flyttat från kommunen, skall upprättade handlingar bevaras enligt lag. Det innebär även de utredningar och beslut som krävs innan barnet anländer. I många adoptionsakter framkommer att ansvariga tjänstemän inte var konsekventa i dokumenthanteringen. Vid familjens flyttning har grundhandlingarna behållits där de upprättades. Akt saknas i andra fall, men i det manuella registret finns ibland en blyertsanteckning att handlingarna skickats till den nya kommunen. För en del barn saknas handlingar trots att man haft tillsyn från vår kommun, men via syskonakten och skatteverket har uppgifter påträffats. Det har varit en hel del pusslande för att få fram så fullständiga uppgifter som möjligt.

OMPLACERINGAR

Ett fåtal förhandsgodkännanden om adoption har resulterat i att barnet ganska omgående efter ankomsten till sin blivande adoptivfamilj har utsatts för en ny separation. De omplacerades av socialnämnden redan under det första halvåret i Sverige, och har adopterats till nya familjer, där de sedan har växt upp. På grund av att socialnämnden eller domstolen beslutat att de första ”föräldrarna” fick ta emot barnet för adoption, har jag i kartläggningen valt att utgå från den familjen. Anled-

ningen är att det finns andra adoptivbarn som långt senare omplacerats till familjehem av socialnämnden och därmed också har växt upp i andra familjer. Vi saknar kunskap om vilka dessa adoptivbarn är, men bland enkätsvaren finns exempel på att några har bott i familjehem under uppväxten.

NAMNÄNDRINGAR, ÄNDRADE PERSONNUMMER

Internationellt adopterade har redan namn när de kommer hit, men adoptivföräldrar ger gärna barnen nya, svenska namn. Några av de myndiga adoptivbarnen har återtagit sina födelsenamn som tilltalsnamn, ett fåtal även sina gamla efternamn.

Något som jag uppmärksammat är att personnummer ibland inte har stämt med uppgifter från listor och kort. Underlagen för tilldelning av personnumren i Sverige kan grunda sig på osäkra uppgifter. Hittebarn får ett preliminärt personnummer, eftersom födelsedatum oftast är okänt. Födelsedagen räknas ibland som den dag då barnet lämnades till barnhemmet, även om barnet inte är helt nyfött. Vid eftersökning av adoptivbarnen i skatteverkets register har det visat sig att drygt 3 procent (11 av 342) har fått nya personnummer efter adoptionen. Ett av dessa barn blev yngre trots att det i akten framgår att den tidigare åldern utgick från den tidpunkt när barnet hittades och kom till barnhemmet. Det förhållandet syns vara något märkligt, och visar på behovet av socialstyrelsens allmänna råd rörande åldersutredning av utländska adoptivbarn och invandrarbarn⁹⁸ Födelsedatum har konsekvenser för skolstart mm. Att barnen bytt personnummer har aldrig kommit till kommunens kännedom och därför är adoptionsakterna arkiverade på de gamla personnumren. Detta kan vålla problem om den adopterade vill söka sina uppgifter. Endast två åldersändringar har skett sedan socialstyrelsen år 1993 förnyade sina allmänna råd till en medicinsk åldersutredning⁹⁹.

RESULTAT OCH ANALYS AV KARTLÄGGNINGEN

Underlaget för denna kommunala kartläggning är registergranskning samt kompletterande uppgifter från adoptionsakter. Huvudpopulationen är de 342 internationellt adopterade, 172 pojkar och 170 flickor som anlände 1966-2006.

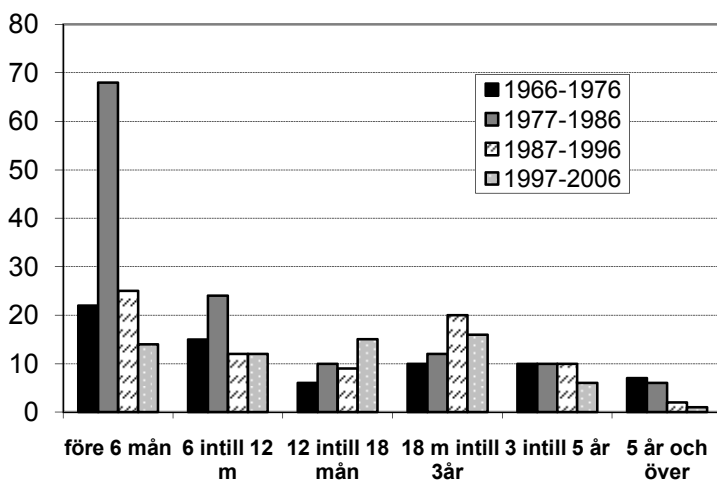
⁹⁸ SOSFS 1986:29

⁹⁹ SOSFS 1993:11

ÅLDER

Nära 70 procent av de 342 barnen var under två år vid ankomsten. I annan forskning och i all offentlig statistik anges lägsta ankomståldern till 0-1 år (upp till två år). Om internationellt adopterade har vistats på bristfälliga institutioner i mer än sex månader under de känsliga första åren påverkar det anknytningen i adoptivfamiljen.¹⁰⁰ Därför är 0-1 år en alltför grov åldersindelning. Jag har i Figur 2 och även senare delat upp den lägsta åldersgruppen för att skilja ut spädbarnen.

Adoptionerna ökade påtagligt i den studerade kommunen mellan 1977-1986, då 130 barn anlände, varav drygt hälften var under sex månader vid ankomsten. Under senaste decenniet kom 64 barn varav cirka en femtedel var spädbarn. Barn fyllda ett men inte tre år har blivit allt fler och fortfarande kommer några barn som närmar sig skolåldern.

FIGUR 2. ANTAL ANLÄNDA BARN, ANKOMSTÅLDRAR PER TIDSPERIOD

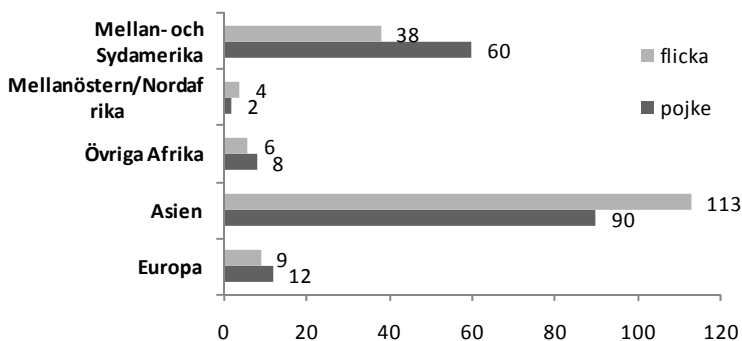
VARIFRÅN KOMMER BARNEN?

De 342 adopterade kommer från 35 olika länder. De flesta, 21 procent, har kommit från Korea medan Colombia står för 15 procent. Tjugo av länderna har mindre än 1 procent vardera av antalet barn. Av de 233 som var under två år vid ankomsten kom 149 från Asien och 56 från Mellan/Sydamerika.

¹⁰⁰ Broberg et.al., 2006, hänv. till Bowlby, Rutter s 184-186

Figur 3 visar att Asien dominerar med Mellan- och Sydamerika på andra plats, vilket stämmer med riksstatistiken. Flest flickor kom från Asien. Från Mellan-/Sydamerika kom flest pojkar, liksom från Europa. Totalt sett kom lika många flickor som pojkar från Mellanöstern/Nordafrika och övriga Afrika.

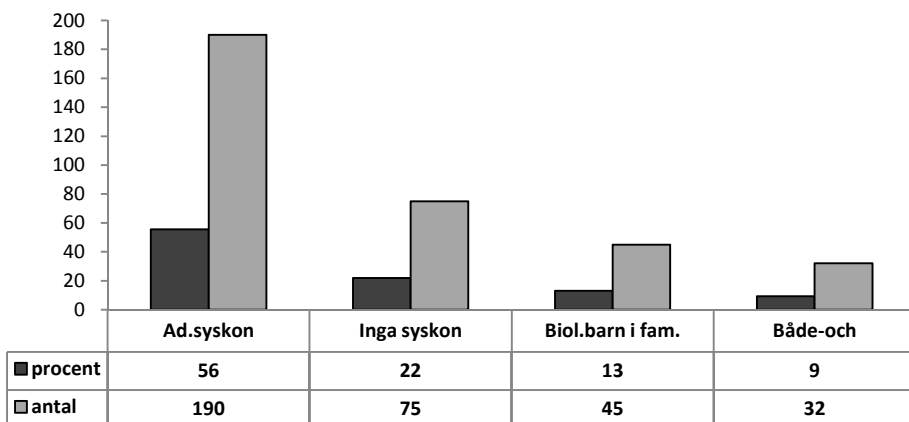
Varifrån barnen kommer har ändrats i vår kommun över tid. Under den senaste tioårsperioden (t.o.m. 2006) stod Asien för samma andel som tidigare, drygt 59 procent. Från Mellan- och Sydamerika minskade andelen från 29 procent till 17 procent och ökade från Europa till 14 procent. Under 2000-talet har andelen anlända från Asien fortsatt att öka, medan de från Mellan- och Sydamerika ytterligare har minskat. Andelen därifrån är nu på samma nivå som adopterade från Europa.

FIGUR 3. ANTAL ANLÄNDA BARN, KÖN OCH FÖDELSEVÄRLSDDEL

ADOPTIVBARNENS SYSKON

Majoriteten av de 342 adopterade har syskon, vilket Figur 4 visar. Ensam barnens andel är 22 procent, medan drygt hälften enbart har syskon som också är adopterade. I få fall har den adopterade egna biologiska syskon, de ingår i Figur 4 bland andra adopterade syskon. Det förekommer vanligen endast när flera barn har anlänt samtidigt till samma familj. Ungefär tre fjärdedelar av de 222 med adopterade syskon har minst ett syskon från samma land. Andelen som enbart har syskon som är adoptivföräldrarnas biologiska barn är 13 procent. En knapp tiondel har både syskon som är adoptivföräldrarnas biologiska barn och syskon som är adopterade till samma familj.

FIGUR 4. SYSKONFÖRHÅLLANDEN FÖR DE INTERNATIONELLT ADOPTERADE

ADOPTION AV FLER BARN SAMTIDIGT

År 1971 kom för första gången två barn samtidigt för adoption till samma familj, till vår kommun. Kartläggningen visar att 39 barn över åren har anlät samtidigt till 19 familjer. Tabell 2 visar att samtidig adoption har minskat över tid. Andelen äldre barn är större vid syskonadoption i jämförelse med ensamkommande barn.

TABELL 2. SAMTIDIG ADOPTION, ANLÄNDA BARN OCH ANKOMSTÅLDER PER TIDSPERIOD

Ankomstår	Antal barn	upp till 1 år	1-2 år	3-4 år	5 år o äldre
1971-1979	12	6	3	2	1
1980-1989	17	3	2	5	7
1990-1999	8	2	2	4	
2000-2006	2		1	1	
1971-2006	39	11	8	12	8

SINGELADOPTIONER

Antalet ensamstående som adopterat varierar över åren och totalt berörs 20 barn, se tabell 3. Sju barn kom 1968 – 1973, tre barn 1978 – 1983. Under den senaste tioårsperioden skedde en markant ökning under 2000-talet, med åtta barn som anlände under en period av fyra år.

TABELL 3. OMFATTNING AV SINGELADOPTIONER (N = 342)

	Antal adopterade per tidsperiod	därav singeladoptioner
1966-1976	70	7
1977-1986	130	3
1987-1996	78	0
1997-2006	64	10

Av de tio som adopterats av ensamstående fram till 1983 var hälften under ett år. Av dessa var fyra under halvåret. Under den senaste tioårsperioden var två av tio under ett år. Fyra barn var över tre år. Inga singeladoptioner skedde mellan 1984 och 1998.

Av de 167 internationellt adopterade som ingår i *enkätunderlaget* har tio adopterats av en ensamstående förälder. Av dessa tio har de fyra med längst ankomstålder svarat på enkäten och i ett fall tycks singelföräldraskapet enbart ha varit lagtekniskt.

FÖRÄLDRARS MEDELÅLDER

Tabell 4 visar att i vår kommun har adoptivföräldrars medelålder ökat över tid. För männen minskade medelåldern under den period när de flesta spädbarnen kom, för att sedan öka igen. Ensamstående föräldrar ingår i tabellen. Kvinnornas medelålder ökade även under den period när inga singeladoptioner förekom, men den kraftiga ökningen under det senaste decenniet beror främst på att dessa adoptioner återkom från 1999. De ensamståendes medelålder har ändrats från 37,2 år under första perioden till 43,4 år under andra perioden och med en höjning till 45,1 år under 2000-talet. Även biologiska föräldrars medelålder vid första barnets födelse har ökat över tid. Dock är den väsentligt lägre än för adoptivföräldrar.¹⁰¹

¹⁰¹ www.mia.eu/statistik/foraldralder

TABELL 4. ADOPTIVFÖRÄLDRARS MEDELÅLDER

Tidsperiod	1966-1976	1977-1986	1987-1996	1997-2006
Män	37,4	35,5	38,2	39,8
Kvinnor	34	34,3	35,8	40,1

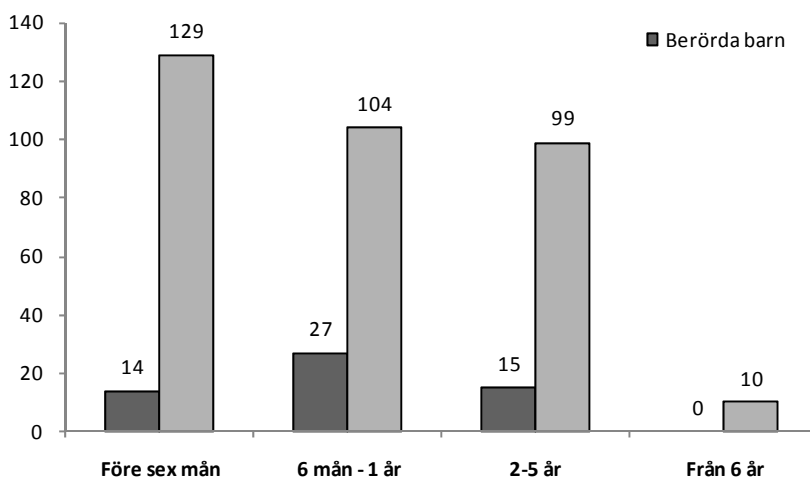
SEPARATIONER UNDER BARNETS UPPVÄXT

Forskningen om adoptivbarns särskilda sårbarhet för separationer låg till grund för att jag ville undersöka omfattningen av dödsfall och skilsmässor i adoptivfamiljen. Kartläggningen visar att andelen adopterade som upplevt *dödsfall i adoptivfamiljen* är ungefär dubbelt så hög (5,3 procent) före myndighetsåldern, jämfört med förhållandena för svenskfödda ungdomar.¹⁰² Separation genom dödsfall har förekommit vid totalt 57 tillfällen bland de 342 adopterade, 16,6 procent.

Av de adopterade födda senast 1982 och som ingår i *enkätunderlaget* visar registeruppgifter att 33 personer (drygt 19 procent) har förlorat någon eller båda föräldrarna genom dödsfall och ungefär lika stor andel har berörts av föräldrarnas skilsmässa.

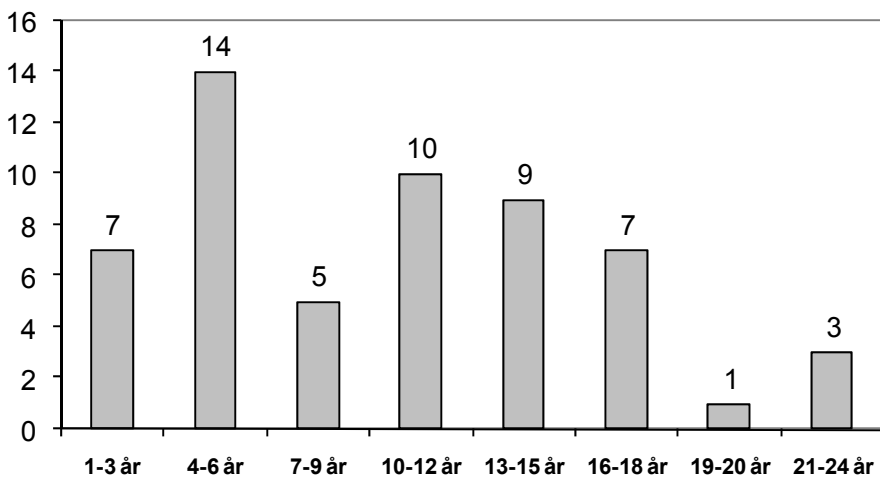
I den totala kartläggningen har 56 av 342 internationellt adopterade varit med om *skilsmässa i adoptivfamiljen*, varav 50 (14,6 procent) innan myndighetsåldern.. Skilsmässor i familjer med syskonadoption har varit mer frekventa, då 15,4 procent av barnen i syskonadoptioner var med om att föräldrarna skildes endast några år efter barnens ankomst. Av Figur 5 framgår att 11 procent (14 av 129) med ankomstålder under sex månader hade berörts av skilsmässa. Av barnen 6 mån – 1 år (intill två år) var frekvensen 26 procent (27 av 104). För barn med ankomstålder 2-5 år var andelen lägre igen, drygt 15 procent. De tio barn som kom efter fyllda sex år har inte varit med om att adoptivföräldrarna har skilts, inte heller de sex adopterade från Mellanöstern/Nordafrika. Varifrån barnen kommer tycks inte ha haft någon större betydelse när det gäller föräldrarnas skilsmässa, men övriga Afrika skiljer sig från andra födelsekontinenter. Av de 14 adopterade därifrån berördes 6 barn.

¹⁰² SCB, demografiska rapporter 2007:4

FIGUR 5. ANKOMSTÅLDRAR, BERÖRDA AV SKILSMÄSSA I FAMILJEN, JÄMFÖRT MED TOTALA ANTALET ANLÄNDA PER ÅLDERSGRUPP

Figur 6 visar barnens tid i familjen vid skilsmässan. Totalt hade 26 av de berörda 56 bott mindre än tio år i familjen, 7,6 procent av de 342 adopterade. Av de 56 hade en åttondel bott i familjen mellan ett och tre år när de på nytt fick uppleva en separation. Den mest kritiska perioden verkar ha varit mellan fyra och sex år, då en fjärdedel berördes av skilsmässa. Eftersom ett halvt till ett års betänketid föregår äktenskapsskillnaden, kan man räkna med att barnen var yngre vid separationen än vid skilsmässobeslutet från domstolen.

FIGUR 6. ANTAL ADOPTERADE, VISTELSETID I FAMILJEN VID FÖRÄLDRARNAS SKILSMÄSSA

SAMMANFATTNING OCH REFLEKTIONER KRING

KARTLÄGGNINGEN

De internationella adoptionerna har förändrats över tid. Asien har hela tiden dominerat men Kina har gått om Korea som givarland till vår kommun. Betydligt färre barn kommer från Mellan- och Sydamerika, en minskning som sannolikt hör ihop med att Spanien har blivit ett stort mottagarland. Detta land har en fördel framför Sverige, eftersom barnen som adopteras bort från Mellan- och Sydamerika till Spanien inte behöver byta språk.

Omfattningen av internationell adoption har minskat kraftigt i kommunen sedan slutet av 1980-talet och andelen med högre ankomstålder ökar. Spädbarnsadoptionerna har i mitten av 2000-talet så gott som upphört och risken ökar för att de barn som kommer har en tyngre bakgrund. Därmed ökar andelen riskgrupper som forskningen särskilt anser vara i behov av stöd. Adoptivföräldrarnas medelålder ökar över tid och särskilt för ensamstående adoptivföräldrar. En hög föräldraålder kan innebära ökad risk för sjukdom eller annat som gör att den vuxne inte ensam orkar tillgodose barnets behov.

Det är värt att notera att en klart högre andel av adoptivbarnen i denna studie, jämfört med svenskfödda barn, före myndighetsåldern har förlorat en förälder

genom dödsfall. Tendensen är tydlig och skillnaden jämfört med svenskfödda ungdomar skulle kunna ha samband med adoptivföräldrars högre medelålder. Det kan innebära att de adoptivbarn som idag växer upp inte i lika hög grad som svenskfödda kan få stöd från sina egna föräldrar när de själva får barn.

Den här undersökningens registergranskning tyder på att det skulle kunna finnas ett samband mellan barnets ankomstålder och skilsmässofrekvens hos adoptivföräldrarna, eftersom det var skillnad där de adopterade kom som spädbarn jämfört med de barn som var mellan halvåret och upp till två år (Figur 5).

Kartläggningen visar en oroande tendens, då så många som 26 procent av samtliga adoptivbarn med ankomstålder från sex månader intill fyllda två år berördes av skilsmässa i adoptivfamiljen före myndighetsåldern.

Av barnen från Afrika berördes en anmärkningsvärt stor andel, även om målgruppen är begränsad. Flest barn berördes när de hade tillbringat mellan fyra och sex år i familjen (Figur 6). I en ny familjebildning finns flera faktorer som kan innebära påfrestningar på föräldrarnas vuxenrelation och som i förlängningen kan leda till skilsmässa. För adoptivföräldrar tillkommer generellt andra riskfaktorer än för biologiska föräldrar; oväntade svårigheter kan uppstå om föräldraförberedelsen var otillräcklig och kringresurserna inte räckte. Adoptionsmotiv, medvetna eller omedvetna förväntningar på barnet kan bidra.

Sammantaget visar lagstiftning, forskning och även denna studie på att nuvarande syfte med uppföljning behöver förändras i vår kommun, så att stödbehov i familjen utreds och tillgodoses tidigt. Detta kan förhoppningsvis leda till att barnen utsätts för färre nya separationer innan de är vuxna.

METOD FÖR ENKÄTSTUDIEN

En fördjupad del i studien är postenkäten till de adopterade som föddes senast 1982. Enkätpopulationen var 169 personer, drygt 49 procent av antalet adopterade i huvudpopulationen. Av dessa var två avlidna och ytterligare bortfall skedde genom att adress till två personer inte gick att få fram. Totalt har 165 personer fått enkäten, 89 kvinnor (54 procent) och 76 män (46 procent). I enkätstudien efterfrågades de adopterades nuvarande kontakt och relation med adoptivföräldrar, syskon och viktiga personer i nätverket. Enkäten berörde även frågor om hur de upplevt olika perioder under uppväxten. Det saknas forskning som belyser olika faser under uppväxten och som identifierar särskilt kritiska perioder av de adopterades

anpassning till ett liv i det nya landet.¹⁰³ Förhoppningen var att få mer kunskap om när de adopterade kunde vara i störst behov av stöd. Min tanke med att vända mig till denna målgrupp var att de flesta vid 25 års ålder fått viss distans till sin uppväxttid genom att de har studerat färdigt och flyttat från föräldrahemmet till eget boende.

En enkät formulerades och testades. Elva adopterade ur grundpopulationen, födda 1983-1986 och bosatta på orten, inbjöds till en gemensam träff med syfte att hitta svagheter i enkäten innan den skickades ut. De ombads kontakta mig om de inte avsåg att delta. Ingen hörde av sig i förväg och ingen av de elva dök upp. Fler tolkningar om orsaken till detta kan vara möjliga. Vad skulle jag göra nu? Jag skickade ut enkätförslaget med frankerat svarskuvert till testgruppen. Samtidigt kontaktade jag mina tidigare arbetskamrater som under lång tid har handlagt adoptionsärenden. De ombads gå igenom enkäten och komma med konstruktiv kritik. En av de tidigare inbjudna ringde upp. Tillsammans med en av de övriga i testgruppen hade hon gått igenom enkäten. Vi träffades och jag fick värdefulla synpunkter på ändringar, bl.a. borde det finnas utrymme för egna kommentarer. Liknande respons kom in skriftligt. Enkäten konstruerades om och skickades ut med följebrev. Påminnelse sändes sedan ut ett par veckor efter angiven svarstid.¹⁰⁴ En andra påminnelse skickades ut efter en tid. Inmatning av kryssfrågorna gjordes i datasystemet SPSS med uttag av tabeller för vidare bearbetning och analys. De flesta som svarat på enkäten har haft ankomstaldern klar för sig, men inte alla. Då har uppgifter från den tidigare kartläggningen fått gälla, eftersom de härrör sig från register/aktuppgifter.

RESULTAT OCH ANALYS AV ENKÄTSTUDIEN

I denna del redovisas resultat från enkätstudien. Enkät delen består inte av något slumpmässigt urval utan genomfördes med underlag från registersökningen. Samtliga 169 vuxna adopterade födda 1982 och tidigare valdes ut, vilket innebar att 165 adopterade omfattades av enkätstudien. Sammanlagt svarade 60 av 89 kvinnor (67,4 procent) och 36 av 76 män (47,4 procent). Totalt besvarades enkäten av 96 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 58,2 procent.¹⁰⁵

¹⁰³ SOU 2003: 49, Hjern, Lindblad, Vinnerljung, kap 3.2

¹⁰⁴ informationsbrev, följebrev, enkät och påminnelse, se bilaga 2-5.

¹⁰⁵ Bilaga 4 enkät

I enkätstudien har fokus varit att få svar på de adopterades egna upplevelser under olika livsperioder, deras behov av stöd under uppväxten, hur stödet har sett ut och om adoptivfamiljen finns kvar för dem i vuxen ålder. Hur svaren på frågorna blev beror på vilka adoptivbarn som anlände under den tid som undersöktes och vilka som svarade.

Åldersspannet bland dem som svarade var 25-40 år, och de befinner sig i olika skeden i livet. Förhållandena när de växte upp var annorlunda jämfört med idag. Föräldraförberedelsen var generellt sämre, färre invandrare fanns i omgivningen och ofta var den adopterade den enda med utseendemässigt utländsk bakgrund i klassen eller skolan. De adoptioner som sker idag har andra förutsättningar än de som enkäten omfattar. Historiska erfarenheter och förändringar över tid har betydelse, men erfarenheten från de vuxna adopterade kan lära oss vad som är viktigt att tänka på för dagens och framtidens adoptivbarn. Denna studie kan liksom andra studier där adopterade själva får komma till tals, tillföra nya infallsvinklar som förhoppningsvis kan ge inspiration till andra att hitta nya pusselbitar i en föränderlig värld.. De adopterades egna erfarenheter visar att barnen får olika förutsättningar i sitt nya hemland. Internationellt adopterade är ingen homogen grupp som generellt kan behandlas lika. En större förståelse i samhället behöver uppnås. Kommunen har ett särskilt ansvar att ta reda på och tillgodose de adopterades och adoptivföräldrarnas behov av stöd, men samhället i stort behöver också mer kunskap för att underlätta tillvaron för denna grupp.

Det är glädjande att så många har velat dela med sig av sina upplevelser i egna kommentarer. Här finns erfarenheter att lära sig av för socialtjänstens framtida utvecklingsarbete. Det är viktiga synpunkter om vad annorlundaskapet som internationellt adopterad har inneburit för dem, vad de saknade och vad de skulle ha behövt under uppväxten. Många har upplevt brister i bemötandet och stödet från det omgivande samhället. Några lämnar positiva kommentarer över att någon äntligen har velat lyssna och någon ifrågasätter att kommunen först nu vill veta och inte när det verkligen behövdes. De adopterade har nu själva bidragit med kunskap som styrker behovet för ansvarig kommun att följa varje familj efter adoptionen i syfte att förebygga framtida svårigheter.

De som har upplevt en bra uppväxt har i högre grad låtit bli att lämna egna kommentarer. Resultatet från kryssfrågorna redovisas i kombination med kommentarer kring upplevda erfarenheter. Alla kommentarer redovisas inte som citat utan en del

sammanfattas i text. Vid direkta citat används kursiv stil. Övriga kommentarer redovisas i bilaga 6 och 7. Enstaka ord i några citat har marginellt ändrats för att minska risken för igenkännande av andra. När ord har utelämnats av samma skäl markeras det i texten. Innehållet i citaten har inte förändrats.

De som har svarat på enkäten anlände i en tid när adoptionsforskning i stor utsträckning saknades och kompetensen inom socialtjänsten var låg. Mobbing och kränkningar har kommenterats i rätt hög utsträckning. Under deras barndom fanns det få invandrare i kommunen. Invandringen från andra länder har ökat i vårt län. Här finns i dag tecken på en ökad främlingsrädsla som i förlängningen kan utsätta en större andel adopterade med familjer för kränkningar i form av dold eller öppen rasism. Integrationsarbete i skolan och inom andra samhällssektorer behöver öka i länet.

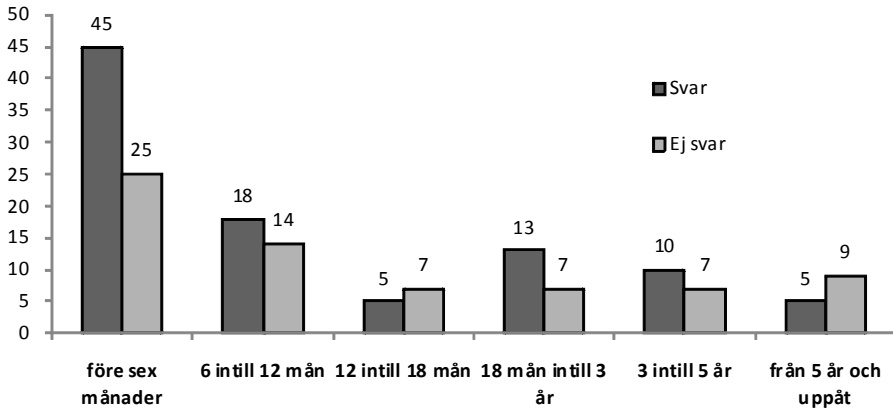
Enkätkommentarer från en del vuxna adopterade, däribland några av de adopterade som kom samtidigt till sina familjer, visar tydligt att det blev för mycket för en del adoptivföräldrar. Frågor kring separationer i familjen under uppväxten har inte ställts i enkäten, men enstaka personer har kommenterat svårigheter i samband med föräldrarnas skilsmässa och dödsfall.

VILKA HAR SVARAT?

De 96 som svarat på enkäten kommer från 19 länder. Korea (Sydkorea) är födelse-land för de flesta med 29 procent jämfört med 21 procent för hela den population som har kartlagts.

De som svarat kommer företrädesvis från Asien och Mellan/Sydamerika, med 64 respektive 26 svar. Få svar har kommit från personer med ursprung från Europa (1), Mellanöstern/Nordafrika (1) och övriga Afrika (4). Som nämnts har kvinnorna högre svarsfrekvens än männen. Den högsta svarsfrekvensen har kvinnorna från Mellan/Sydamerika, 79 procent, och därefter kvinnorna från Asien, 65 procent. Bland männen har 50 procent från Mellan/Sydamerika svarat och 48 procent från Asien. Lägst andel svar, 33 procent, har männen från övriga delar av världen.

Figur 7 visar att nära hälften, 45 av 96 enkätsvar, kommer från adopterade med ankomstålder upp till sex månader. De åldersgrupper som har högst svarsfrekvens är de minsta barnen (45 av 70) samt gruppen som anlände mellan 18 månader och intill 3 år (13 av 20). Få med ankomstålder över fem år har svarat.

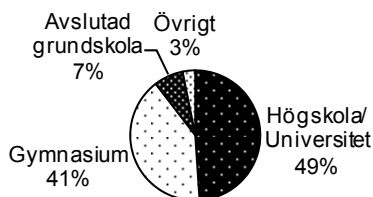

FIGUR 7. ANTAL BESVARADE JÄMFÖRT MED OBESVARADE ENKÄTER, ÅLDER VID ANKOMST

UTBILDNING

Figur 8 visar att 7 procent av dem som svarat på enkäten har avslutad grundskola som högsta utbildningsnivå. Så många som 90 procent har en utbildningsnivå från gymnasienivå eller högre. Nära hälften av dem som svarat har högskole- eller universitetsutbildning.

Svaren visar att de Asienfödda har högst utbildning. Av dessa har 55 procent högskole- och 35 procent gymnasieutbildning. Från Mellan-/Sydamerika är motsvarande andelar 30 procent respektive 59 procent. Från ”övriga världsdelar” finns sex personer. Av dessa har fyra högskoleutbildning. Av de Asienfödda kvinnorna hade 69 procent högskola/universitet som högsta utbildningsnivå, mot 33 procent av kvinnorna från Mellan/Sydamerika. Jämförs detta resultat med andelen högskoleutbildade per kontinent visar det sig i den här studien att männen från Asien resp. Mellan/Sydamerika har lägre utbildningsnivå än kvinnorna. Andelen gymnasieutbildning som högsta nivå för kvinnogrupperna var för Asienfödda 29 procent och för adopterade från Mellan/Sydamerika 60 procent.

FIGUR 8. UTBILDNINGSNIVÅ

I den studie som resultatet jämfördes med hade fler internationellt adopterade enbart grundskola (11 procent) och färre hade högskole- eller universitetsutbildning (32 procent).¹⁰⁶ Den relativt stora skillnaden kan bero på urvalet, i denna studie har man själv valt att svara och den rapporten var en registergranskning av samtliga internationellt adopterade i Sverige.

NUVARANDE SYSSÄTTNING

Tabell 5 visar den aktuella sysselsättningen bland dem som svarat. I gruppen ”övrigt” ingår fyra föräldralediga. Bland dem som arbetar ingår två med eget företag. Totalt i enkätsvaren har 73 av 96 arbete (76 procent). Störst andel med arbete, 21 av 27 (78 procent), har de med ursprung i Mellan-/Sydamerika, medan de som kommer från Asien har 76 procent. Fler kvinnor från Asien har arbete, 86 procent, jämfört med 73 procent för kvinnorna från Mellan-/Sydamerika. I gruppen övriga (Europa, Mellanöstern och Afrika) har fyra arbete och två studerar.

I den största ”ankomstgruppen” upp till sex månader, hade 87 procent arbete. Inom övriga grupper 6-12 månader, 1-2 år (intill 3 år), 3 år och äldre hade 61 procent respektive 83 procent och 53 procent arbete.

¹⁰⁶ Social rapport 2006

TABELL 5. SYSSELSÄTTNING OCH URSPRUNG

	Asien	M/Sydamerika	Övriga
Totalt antal	63	27	6
Arbetar	48	21	4
Studerar helt/delvis	6	1	2
Övrigt	3	3	
Sjukskriven helt/delvis	2	1	
Arb.sökande helt/delvis	4	1	

Sysselsättningen var klart högre i enkätsvaren än i resultatet från 1998 som redovisas i Social rapport (2006). Enkätresultatet avviker också från den studie som Social rapport hänvisar till, där arbetslöshetstalen stiger efter födelsekontinent (Asien, Afrika, Mellanöstern, Latinamerika) ¹⁰⁷ Däremot stämmer det bättre beträffande sysselsättningsnivå när det gäller kvinnornas ursprung.

Intressant är att notera skillnaderna utifrån ankomståldrar. Där kan finnas olika möjligheter till tolkning, men för dem som kom som riktigt små har det sannolikt varit enklare att växa in i adoptivfamiljen och den omgivande miljön, något som i sin tur kan ha påverkat hur det har gått för dem också i vuxen ålder.

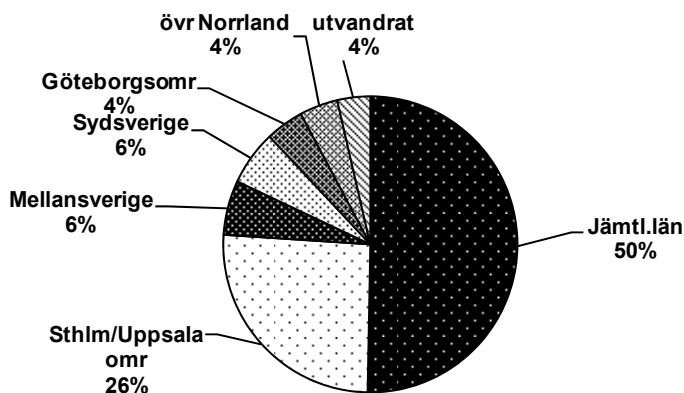
NUVARANDE FAMILJESITUATION

De flesta, 68 procent, har bildat familj och bor med partner (37 procent) eller partner och barn (31 procent). Här ingår även sambor av samma kön. En fjärdedel av gruppen som svarat är singlar. En mindre andel, 5 procent, bor ensamma med barn och 2 procent bor kvar i föräldrahemmet.

AKTUELL BOSTADSORT

I Figur 9 ingår samtliga 167 där adresser har sökts. För de två som inte fått enkäten är en utvandrad och den andre kvarskrivna på sin tidigare bostadsort, utan känd hemvist. Bland de övriga bor hälften kvar i länet medan en dryg fjärdedel har sökt sig till Stockholm/Uppsala-området.

¹⁰⁷ Social rapport 2006, hänvisar till Rooth DO i Ekonomisk debatt 2001:29:535-46

FIGUR 9. BOSTADSORT 2007 FÖR 167 INTERNATIONELLT ADOPTERADE, 25 ÅR OCH ÄLDRE

För de som valt att bosätta sig i mer integrerade områden visar några kommentarer att det betydde mycket att fler med samma utseende fanns i omgivningen. En har kommenterat detta med att ”konstigbeten försvann”. För en annan blev koreanska vänner en del i accepterandet av sig själv, att äntligen kunna känna sig ”trygg i sitt eget skinn” med att vara adopterad.

UPPLEVDA ERFARENHETER ÖVER TID

Enkät svar från adopterade som kom samtidigt med syskon tyder på att påfrestningarna i familjen har varit stora för dem som anlände i högre åldrar, skilsmässor och familjehemsplaceringar har förekommit. Ankomstålder, samspel i familjen och omgivningens bemötande har som för andra påverkat hur de adopterade upplevde sin uppväxttid. I enkätunderlaget om 167 barn ingår 23 adopterade som kom samtidigt med syskon. Från sju av berörda elva familjer har enkät svar kommit in. Ett syskonpar kom som spädbarn och de har båda upplevt en bra uppväxttid. Där finns en tät kontakt och mycket bra relationer inom grundfamiljen, och de har fått bra hjälp och stöd.

Från övriga sex familjer har ett av syskonen svarat. Ett stödjande nätverk betyder mycket. Här visar kommentarerna på olikheter i omgivande miljö, olika samspel i familjen, olika nätverksstöd, som medfört skilda förutsättningar för de adopterade.

För två adopterade med ankomstålder 6-12 månader har den ena haft det bra, men med en sämre period under högstadietiden. Nuvarande kontakt och relation med föräldrar och syskonet som kom samtidigt är mycket bra. Betydelsefulla släktingar

har funnits i nätverket och den adopterade har upplevt tillräckligt stöd under uppväxten. Den andra personen med samma ankomstålder upplevde att tillvaron försämrades under lågstadietiden när föräldrarna skildes. Detta innebar svårigheter under hela uppväxten och den adopterade skriver att en kontaktperson hade behövts. Idag finns en mycket bra relation och kontakt med mamman, hennes biologiska barn och det syskon som kom samtidigt. En mindre bra relation upplevs med pappan och kontakt förekommer regelbundet, men sällan.

En adopterad med ankomstålder från 18 månader till tre år berättar att föräldrarna skildes sex år efter barnens ankomst. Relationen med båda föräldrarna och med syskonet är mycket bra och kontakten med pappan är tätast. Tillvaron under uppväxttiden upplevdes som mycket bra med viss försämring under gymnasietiden. Fel sorts stöd gavs och behov av tidigt stöd i svenska tillgodosågs inte.

De övriga tre som svarat har alla en ankomstålder över fem år. Alla har haft olika förutsättningar i sin nya hemmiljö. Bakgrundsfaktorerna är inte kända. En har haft och har ett gott stöd från insiktsfulla och kloka föräldrar, livet fungerar bra, återresor har gjorts och kontakt har upprättats med biologiska föräldrar. De andra två har lämnat adoptivhemmet och har bott i familjehem under uppväxten. I en av dessa familjer finns en förälder kvar i livet, i den andra familjen skildes föräldrarna efter några år. Relationen är negativ/mindre bra med adoptivföräldrar och kontakt förekommer inte alls eller endast vid enstaka tillfällen.

UPPLEVD TILLVARO UNDER OLIKA LIVSPERIODER

Förhållanden i familjen, som exempelvis separationer, dödsfall, sjukdom eller andra svårigheter i förhållande till adoptivföräldrarna påverkade barnen genom alla åldersstadier. *Mina föräldrar skilde sig* (en försämring från förskoletiden, kryss i rutan ”någorlunda”). En annan adopterad har också beskrivit att försämringen skedde under lågstadietiden, då föräldrarna skildes: *Problem under hela uppväxten med min mamma och pappa*. Problemen förvärrades och kryss i rutan ”mycket dåligt” visar hur högstadietiden upplevdes.

Förskoletiden har 74 av 86 svarande upplevt som bra eller mycket bra (tabell 6). Tabell 6 visar det interna bortfallet. De flesta har ändå kommenterat varför de inte angett något kryss i rutan. Två har svarat att de inte minns sin förskoletid. Flera har inte gått i förskola, eftersom den verksamheten började byggas ut mot slutet av 1970-talet då en del redan hade börjat skolan. De hade dagmamma (ibland en nära

släkting) eller var hemma med adoptivmamman, något som de flesta, men inte alla, var nöjda med. Kommentarererna innebär att fler än 74 kände sig rätt nöjda med tillvaron under den här perioden.

Tabell 6 visar att de positiva svaren minskade från 77 i lågstadiet till 68 i mellanstadiet och vidare till 64 i högstadiet. Av 96 svaranden hade 70 upplevt gymnasietiden som positiv, tre av de svarande gick inte vidare till gymnasiet. Flyttningen hemifrån var den period som flest adopterade upplevde positivt, 78 har svarat bra och mycket bra, medan fyra inte har svarat på den frågan. Av dem bor två fortfarande kvar i föräldrahemmet. Kommentarer visar att de som svarat ”någorlunda” inte har varit nöjda med tillvaron.

TABELL 6. UPPLEVD TILLVARO UNDER OLIKA LIVSPERIODER (N=96)

	Förskolan	Lågstadiet	Mellan- stadiet	Högstadiet	Gymnasiet	Flyttning
Mycket bra	48	47	35	35	38	58
Bra	26	30	33	29	32	20
Någorlunda	6	8	16	17	11	9
Dåligt	3	3	5	6	8	3
Mycket dåligt	3	8	7	9	4	2
kryss sak- nas	10				3	4

Flest kommentarer och beskrivningar av uppväxten kommer från adopterade som stundtals eller hela skoltiden mått sämre. Kommentar förekommer även från dem som har haft det bra eller mycket bra under hela uppväxten.¹⁰⁸ Enkätsvaren visar att flera mådde dåligt under hela skoltiden, medan andra hade bra och någorlunda bra perioder omväxlande med dåliga eller mycket dåliga. *Första halvan av denna period kantas av skolke och likgiltighet. Sen tog jag mig i kragen och började plugga för att säkra framtiden.*

Kommentarer från skoltiden visar att ett antal har upplevt mer subtila kränkningar medan andra upplevt olika grader av tydligare kränkning, rasism och mobbing. Enstaka kommentarer vittnar om den stora betydelse som enskilda lärares empati och lyhördhet hade. Som framkom i något enkätsvar fick adoptivföräldrar kämpa

¹⁰⁸ Bilaga 6 och 7, enkätkommentarer

på egen hand för att skolan skulle få kännedom om det enskilda barnets behov, och det kunde vara svårt att få gehör för sina åsikter. Som jag förstår har inte mycket förändrats, utan föräldrarna står fortfarande rätt ensamma.

FÖRSKOLETIDEN

Förskoletiden var för de flesta den mest positiva tiden. *Tryggt. Fanns många hyggliga personer i utkanten av familjen, vilket betytt mycket för mig så här i backspeglarna.* Flera har omnämnt personalen som bra och jordnära förebilder. *Mycket stöd av personal, men mycket tråkiga minnen i form av oförstående dagisbarn. Vilde hellre vara hemma..* För dem som upplevde tillvaron sämre hade stöd behövts redan här: *Mycket mobbad och slagen av andra barn.*

ÅR 1-3 I SKOLAN

I lågstadiet ökade andelen som mådde sämre. Positivt för flera var att få nya vänner och att det fanns bra och snälla lärare och vuxenförebilder. Att få gå i samma klass under hela skoltiden innebar sammanhållning och förstående vänner. De som hade en mindre positiv uppfattning om den perioden har bl.a. kommenterat att de haft språksvårigheter och inte fått stöd, samt att annorlundaskapet började märkas. *De första åren i skolan, inget stöd. Alla blundade!* Andra erfarenheter: *Bytte lärare varje år. Ibland utbildade. Ingen förstod mina behov.* Här blev fler utsatta för mobbing än under förskoletiden. *Grov mobbing. Psykisk och fysisk.* En annan kommenterar: *Blev lite retad, men för det mesta var det bra.*

ÅR 4-6 I SKOLAN

Under mellanstadiet har några funnit att tillvaron blev bättre på grund av fler sociala kontakter, bl.a. inom idrott. *Ytterligare fler vänner, fler sociala tillfällen i samband med sporter.* Man har fått fler vänner. Bra kamrater har varit viktigt. *Jag hade kompisar på skolan, men ibland kände jag mig lite ensam.* Andra har funnit att detta var en sämre period, någon anser det var på grund av ”ojusta kompisar”. *Blev då retad en del på grund av hudfärg.* Fler än tidigare har mått sämre under detta stadium, ensamhetskänslor finns, fler börjar bli medvetna om annorlundaskapet: *Under mellanstadiet väcktes medvetenheten om att vara lite annorlunda.*

Många som har mått dåligt och mycket dåligt under mellanstadiet har bl.a. upplevt bristande stöd inom skolvärlden, lärarbyten och sämre vuxenförebilder än i förskolan. Vilket stöd lärarna har gett, om de har sett eleverna som individer och hur väl de känner eleverna har stor betydelse. Bekräftelsebehovet har varit stort. En del

har mått riktigt dåligt eftersom det fanns inslag av rasism, mobbing, sexuella trakasserier och tvång under den här perioden.¹⁰⁹ ...*men under denna period var det värst. Dock säker och trygg på hemmaplan med mina närmaste kompisar. Blev också utatt för sexuella trakasserier/närmanden av ..., vilket säkert bidrog.*

ÅR 7-9 I SKOLAN

Högstadiet är i denna studie en kritisk period där flest svarande (ca en tredjedel) inte mådde bra och där 15 mot 6 i förskolan upplevde tillvaron som dålig. Man kände av annorlundaskapet, utfrysning och mobbing. Man försökte passa in. Kamratrelationerna var fortsatt viktiga. Några har haft det riktigt dåligt, suicidtankar förekommer, dåliga hemförhållanden, skolbyten, erfarenheter av att inte bli förstådd och lyssnad på. *Skolbyte på grund av mobbing.*

En kommentar till kryss i rutan ”mycket dåligt” under högstadietiden visar vad inkännande vuxna i omgivningen kan betyda:

Utan min klassföreståndare i högstadiet är jag osäker på om jag hade levat idag. Hon var tydlig mot rasism och homofobi på ett sätt som ingen annan vuxen var överhuvudtaget. Av alla vuxna som jag hade kontakt med (inkl. mina föräldrar) så var det hon (endast hon) som fick mig att – åtminstone ibland – känna mig lika mycket värd som andra människor...förhindrade genom sitt sätt att vara att jag tog mitt liv (vilket jag tänkte på ofta).

Under perioden visar flera kommentarer på funderingar kring de ursprungliga rötterna och på att hitta sin plats i tillvaron. Tonårsperioden kan vara svår även för svenskfödda barn, men för dessa barn finns ytterligare ingredienser som gör att högstadietiden upplevs särskilt svår. *Tonåring är aldrig roligt. Speciellt i en småstad som... och där jag och mina syskon var några av de få mörkhyade. Jobbigt när man inte kände sig hemma någonstans.* Följande kommentar kommer från en adopterad som upplevde tillvaron mycket bra till och med lågstadiet, men som mådde sämre under mellanstadiet, med ytterligare försämring under högstadiet: *Till och från med identitetsökning, mycket på grund av att jag inte visste om jag skulle anse mig själv som helsvensk eller ej.* Andra kommentarer från högstadietiden visar samtidigt att några hade fått större egen kraft att påverka sin situation: *Blev säkrare, mådde allmänt bättre. Gick från överviktig till*

¹⁰⁹ Bilaga 7

normal. Rolig period i livet. Här en annan: Tog "revansch" och blev upptäckt som en ny människa.

GYMNASIET

Ett flertal kommentarer visar att gymnasietiden blev en bättre period med nya vänner, nya intressen och bra klasslärare. Man började också bli mer självständig, flera fick större trygghet och säkerhet. *Under gymnasietiden påbörjades formandet på allvar att vara en egen individ. Att smälta in i "gruppen" blir inte lika viktigt som i mellan/högstadiet.* Rasism och mobbing nämns inte här, men en del hade det fortfarande kämpigt på olika sätt. En del har haft växlande perioder med bra och dåligt mående, flera har haft stora svårigheter, någon avbröt gymnasiet efter ett år. Andra har känt av olika slags dubbla annorlundaskap: *Mår dåligt och bra omväxlande. Allt jobbigare att vara hemligt homosexuell.* Några har haft svårigheter i familjen eller sorg som har påverkat: *Jobbig identitetskris. Uppbrott med familjen. Extremt jobbig "utbrytningsperiod"*

FLYTT TILL EGET BOENDE

För många var flyttning till eget boende en positiv upplevelse, en frihetskänsla beskrivs, nya möjligheter, att få distans till föräldrar. Samtidigt har det varit viktigt att adoptivföräldrarna fanns kvar för dem även efter flyttningen. I några fall kommenterades att flytten skedde för tidigt, andra tyckte att det kändes skönt att bli självständig men samtidigt otryggt. För några få tycks denna period enbart ha varit negativ.

För knappt 10 år sedan hade jag beskrivit relationen till mina föräldrar som kluven. Det var inte helt lätt att frigöra sig och bli vuxen. Tror inte det endast beror på att jag är adopterad, men det bidrog antagligen till att det blev extra klurigt att stå på egna ben. Jag har alltid varit "storasyster", duktig, förständig och den som tagit hand om. Det var därför svårt att lämna familjen för att starta ett eget vuxet liv...

Ett antal svar visar att det har funnits **andra livsperioder** då det har varit mer eller mindre svårt att hantera tillvaron. De flesta som kommenterat här har beskrivit olika betydelsefulla skeden, ofta positiva, men även svårigheter i livet över tid. Stödet hemifrån, ett fungerande nätverk, närmiljön, idrottsintressen och tillhörigheten med make/sambo/egna barn har varit betydelsefullt. Nära 70 procent har bildat familj och flest kommentarer (ca 15) finns från dem som tycker att den bästa perioden är nu, tillsammans med den egna familjen. Det inkluderar även adopterade

som haft det sämre under vissa perioder men som idag mår bra. Flera har beskrivit att barndomsupplevelser med släktnätverket varit särskilt bra, andra beskriver när man av sin familj fick stöd i identitetssökandet. Några har beskrivit hur viktig återresan till födelselandet var för dem. Flera har tagit upp värnplikt, studier och/eller arbete utomlands, liksom upplevelsen av att klara sig själv i ett nytt sammanhang.

Kommit till ro och kunna acceptera saker som hänt i livet. Acceptera sig själv och sina föräldrar. Som alla andra skulle jag tro. Viktigast av allt – att bearbeta gammalt ont, lära sig leva med det och inse att livet inte är så stort och långt så varför inte göra det bästa möjliga av situationen.

IDENTITET OCH ANNORLUNDASKAP

Gemensamt för alla internationellt adopterade är att de har brutit upp från sitt sammanhang i en annan del av världen, ett faktum som verkar göra sig mer eller mindre påmint också bland dem som svarat på enkäten. Därför kan frågan om identitet och annorlundaskap bli mer framträdande hos internationellt adopterade än hos svenskfödda barn som lever med sina biologiska föräldrar.

Enkätsvaren visar att ett stort antal adopterade har och har haft funderingar kring identitet och ursprung. Att komma som något äldre, kanske ha haft vissa minnen som bleknat eller att inte minnas, kanske varit placerad på barnhem tidigt i livet, det sätter sina spår. Vem är jag, var kommer jag ifrån, livsfrågor finns hos många och för en del kanske de aldrig kan besvaras.

Enkätsvaren visar att de adopterade som mått bra under uppväxten har blivit sedda och respekterade av omgivningen, särskilt av föräldrar, men de har också haft ett stödjande nätverk. De har vid behov fått extra stöd i sin språkutveckling i skolan, eller har fått skjuta upp skolstarten.

Att några adopterade i vuxen ålder tagit tillbaka sitt ursprungliga namn tyder på att identiteten och bakgrunden kan vara viktigare än adoptivföräldrarna inser, när de byter ut barnets namn. Några exempel¹¹⁰ illustrerar att samspelet och öppenheten i familjen, liksom närmiljöns mottagande av den adopterade är betydelsefullt för hur det går för den adopterade i livet.

¹¹⁰ bilaga 7

De som enbart har upplevt bra perioder har inte drabbats av nya separationer i adoptivfamiljen. De har knutit an i en familj som hjälpt dem att utveckla självkänsla och tillit, adoptivföräldrarna har förstått dubbelheten som de adopterade har känt i sin livssituation och varit öppna omkring detta.

Vi har alltid kunnat prata öppet om adoption i min familj. Det som finns att veta om min bakgrund vet jag också. Detta har inneburit att jag även kunnat vara öppen gentemot vänner och annan omgivning. Att jag är adopterad är ingen stor sak för mig. Det är ingenting som jag funderar på eller påverkar mitt liv i övrigt.

Flera har på olika sätt kommenterat behovet av stöd i att leva med och förstå sin bakgrund. Även de som har haft en bra uppväxt och en god kontakt inom familjen tycks ha undvikit att där ta upp sina funderingar kring adoptionen. Man har känt sig ensam i annorlundaskapet.

I flera kommentarer uttrycks behov att få prata enskilt eller i grupp om att vara adopterad, med någon som har kunskap kring adoptionsfrågor. Även om den adopterade har haft det bra under uppväxten och fortfarande har kvar ett gott nätverk utanför familjen tycks detta behov ha funnits:

Om jag saknat stöd hade jag önskat att det hade funnits tillgång till en samtalsgrupp med andra adopterade i liknande situation (behov att tala om identitet och identitetsökande) – gärna ideellt eller från kommunen...

En person som kom mellan 3-5 års ålder har tolkat frågan om kontakt och relation på ett annat sätt än de andra, som alla har svarat utifrån sin adoptivfamilj. Den personen har tänkt på sin biologiska familj och svarat ”bruten kontakt” och beträffande syskon ”ingen aning”. Att frågan om identitet och bakgrund fortfarande är levande kan förstås utifrån detta, eftersom frågor kring nuvarande relation har besvarats med att relationen är mycket bra till adoptivföräldrarna och till ett syskon. Mer information om den biologiska bakgrunden och om det finns syskon, var det stöd som hade önskats, enligt kommentaren.

Några har beskrivit att medvetenheten om att vara annorlunda gjort det viktigt att försöka passa in och inte sticka ut. Tillbakadragenhet kunde vara ett hinder för att

få kompisar: ... *Det berodde nog helt på min personlighet och inte alls på att jag var adopterad. Jag har alltid haft svårt att ta initiativ och varit mer introvert än utåtriktad...*

Sådana personligheter finns naturligtvis även hos icke adopterade, men flera kommentarer bekräftar Jesper Juuls resonemang som tidigare citerats kring dessa barns låga självkänsla och känsla av att stå i skuld och vad det kan medföra¹¹¹.

Känslor av osäkerhet, blyghet och ensamhet beskrivs av flera, här finns en kommentar: *Blev i slutet av dagistiden väldigt osäker och blyg, vilket alltid hållit i sig mer eller mindre.*

Redan i förskolan och under lågstadietiden blev flera retade på grund av hudfärg. Flest kommentarer om att ha blivit utsatt för grov mobbing kommer från lågstadieperioden. Någon enstaka har vittnat om stöd från skolans sida längre fram under skoltiden, men fler har svarat att de har saknat stöd från omgivningen.

Flera har berättat om andra svåra problem under barndomen, som missbruk i familjen, kränkningar, misshandel och andra övergrepp från vuxna.

Även efter skoltiden har adopterade blivit utsatta för diverse kommentarer, men det tycks som om utsattheten mest har drabbat de mindre barnen i denna undersökning. Under högstadiet, gymnasietiden och som ung vuxen tycks tankar som ”vem är jag” bli mer framträdande.

Några vill påminna om att adopterade inte är någon homogen grupp och att det kan vara mycket annat än adoptionen som inverkar på barndomsupplevelsorna.

Resultatet av enkäten visar att många har haft behov av att prata med andra adopterade under uppväxten. De har varit angelägna om att få en helhet i sitt liv, att få komma till ro med att vara adopterad. Här har stödbehoven inte tillgodosetts. För många är det också ett trauma att inte känna till sin bakgrund. Ibland finns ingen kunskap om den biologiska familjen, men en del annan viktig bakgrundsinformation kan finnas.

Familjehemligheter var relativt vanligt i tidigare generationer, det man inte pratade om ”fanns inte”. Tystnad blev ett sätt att försöka minska betydelsen av det som skett. Tystnad gör barnet ensamt med sina funderingar och sina tolkningar av verk-

¹¹¹ Juul, J. (1995, sid. 108)

ligheten. Möjligen minskar efterhand föräldrarnas intresse av att prata om adoptionen, medan barnets intresse ökar.

Identitetsfrågor har inte ställts i enkäten, men utifrån de adopterades kommentarer kan förstås att här finns en likhet med de svenskar jag mött och som också sökt svar på frågan – vem är jag och varför lämnades jag bort?

Kommentarerna tyder på att många adopterade har svårt att ta upp sina frågor kring identiteten och adoptionen med sina adoptivföräldrar. Adoptivföräldrar måste skapa ett så öppet och tillåtande klimat att det blir möjligt för barn och föräldrar att tala med varandra om tankar som rör adoptionen. Då kan de komma vidare. Ett enkätsvar beskriver hur kloka adoptivföräldrar hjälpte sitt adopterade barn att få en helhet i sitt liv. Här beskriver den adopterade sin första återresa till födelselandet:

Den mest fantastiska resa jag någonsin gjort. Jag växte inombords. Att få se folk som såg ut som mig. Att få försvinna in i mängden. Min återresa fick mig att resa tillbaka 5 ggr och nu är jag gift med en... man och vi har barn... Mina adoptivföräldrar har alltid förstått min längtan och funderingar till... De visste att en återresa var viktig för mig och även för min biologiska syster.

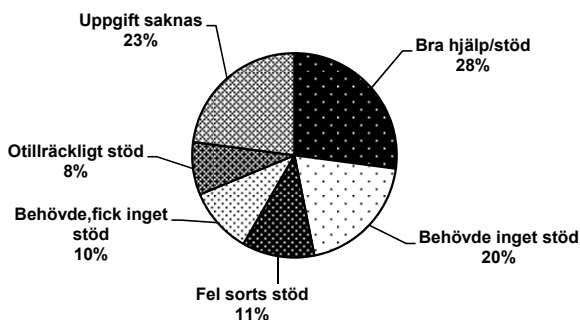
BEHOV AV EXTRA STÖD

Ett av syftena i undersökningen var att beskriva adopterades upplevelser av sin barndoms- och uppväxttid.

En frågeställning är om behov av stöd har tillgodosetts. För bättre överblick har jag i Figur 10 fört samman olika svar som har lämnats, då stödet har upplevts olika under olika perioder. *Upplever att jag inte fick den hjälp jag ville ha utan blev alltid överkörd av de som hjälpte mig. Men det fanns även de gånger jag fick den hjälp jag behövde och ville ha.*

Flera har kryssat i flera rutor. Exempelvis har fem av åtta kryssat i enbart ”otillräckligt stöd”. Andra har samtidigt kryssat i rutan för bra stöd och i rutan ”behövde men fick inget stöd”. De har räknats in i antalet ”otillräckligt stöd”. Sju av elva har enbart kryssat i ”fel sorts stöd”, medan andra samtidigt ansett att stödet var otillräckligt, att man behövde men inte fick stöd.

Nära en fjärdedel har inte satt något kryss och därmed saknas svar i det sammanställda resultatet. Andelen som upplevde att de fick bra hjälp och stöd var 28 procent. En femtedel tycker att de inte behövde något stöd. Bland dessa har några få kommenterat att om stöd hade erbjudits skulle det inte ha tagits emot, eftersom de då inte visste varför de mår dåligt. Först i vuxen ålder insåg de att de hade behövt tidigt stöd. Nära 30 procent som behövde stöd har upplevt att stödet var otillräckligt, felaktigt eller obefintligt. Några få har upplevt sig helt fel bemötta och tycker att insatserna från myndigheter har förvärrat och förstört relationer i familjen.

FIGUR 10. UPPLEVT STÖD UNDER UPPVÄXTEN

Eftersom så många i enkätstudien kom i spädbarnsåldern skulle man kunna tro att adoptivfamiljen har varit ett tillräckligt stöd. Så tycks det inte ha varit. Trots att frågan inte ställts om stöd till föräldrar finns flera röster som påtalar detta behov efter adoptionen. Någon har efterfrågat uppföljning av hur barnet har det i familjen efter adoptionen: *Kontrollera ... gör regelbundna besök om hur det står till med både föräldern och barn.*

Hur den adopterade har upplevt sin tillvaro beror till stor del på hur den enskilde individen har blivit bemött, sedd och bekräftad av omgivningen. Några enkätsvar har visat på konsekvenser av bristande stöd när föräldrar inte haft tillräcklig kunskap och förberedelse inför adoptionen. De adopterade är sårbara för nya separationer och komplicerade förhållandena i familjen har negativt påverkat även

skoltiden. En del föräldrar skildes efter några få år. Några få adopterade omhändertogs för samhällsvård och skildes på så sätt från föräldrarna.

Några exempel kan förhoppningsvis ge ansvariga handläggare och myndigheter insikt om att det kan finnas stora behov som behöver uppmärksammas och tillgodoses i ett tidigt skede¹¹². De första exemplen i bilaga 7 är från adopterade med en ankomstålder från tre år, där ankomståldern tycks vara en faktor som har haft betydelse för hur tillvaron blev. Det är tänkbart att nätverksstödet till familjen har brustit, att föräldrarnas egen bakgrund och upplevelser har påverkat, att deras förväntningar på barnet inte har uppfyllts och att man därmed inte har varit förberedd på/orkat med de svårigheter som uppstod. *Redan från start gick det snett. Jag och min bror fick MYCKE stryk, i mitt vuxna liv gick det bara utför.*

Se vidare citaten i bilagan.

I det femte exemplet i samma bilaga ser man vad insiktsfulla adoptivföräldrar betyder men också att även barn som mår bra och har stöd hemifrån kan behöva samtalsstöd utanför familjen, stöd i skolan mm. I de senare exemplen redovisas enkätsvar från några vuxna adopterade med lägre ankomståldrar. De har alla haft det bra under uppväxten och i sin adoptivfamilj.

Det är lätt att förstå att barn med svårigheter behöver extra stöd, men de senare exemplen i bilaga 7 manar också till eftertanke. De har utåt sett lyckats i livet, med studier och arbete, egen familj och med fortsatt bra relation med föräldrarna. Ändå har man i vuxen ålder insett att någon sorts samtalsstöd hade behövts.

Under barndomen behövdes inget annat stöd än det från föräldrarna. Under ungdomsåren hade det inte tagits emot. Först som ung vuxen 20-25 år hade det varit bra med samtalsstöd, men det kanske är orimligt att ens ankomstkomman ska stå för det. NIA eller AC kanske skulle kunna ha någon typ av fond där enskilda skulle kunna ansöka om ekonomisk hjälp för samtalskontakt.

Det framgår att några adopterade har varit fosterhemsplacerade. Av detta kan förstås att någon socialsekreterare har ansvarat för kontakt och stöd till det placerade barnet och till familjehemmet/institutionen, men ingen av dessa har omnämnts.

¹¹² Se bilaga 7

De få kontakter med socialtjänsten som har kommenterats har upplevts negativa. En adopterad formulerar följande:

Har haft en adopterad (syskon) som förstörde vår familj fullständigt. ... Har en mamma och pappa som har mått och mår mycket illa av situationen. ...kommun har mycket att jobba med när det gäller att fånga upp adopterade med problem. Jag tycker att kommun har gjort ett misslyckande av stora mått. Något stöd eller hjälp har inte existerat överhuvudtaget. Jag undrar hur såna nollor som jobbar eller har jobbat på kommunen får sitta kvar. För mig är det obegripligt. Som du förstår är jag inte imponerad. Tycker det är svagt att det just nu kommer frågor om min uppväxt. Inte när jag som mest behövde den... Ni kan nå mig på telefon eller email om ni vill veta något mer.

Det är anmärkningsvärt att så få har upplevt att de har fått bra hjälp och stöd. Många har inte svarat på hur stödet från omgivningen upplevdes. Vad innebär det stora bortfallet? Det kan vara så att endast omkring 30 procent fick bra hjälp och stöd under uppväxten. Samspelet har många gånger brutit och omgivningen (socialtjänst/skola) tycks inte ha förstått att nätverket runt barnen inte har räckt till för att skydda och ge stöd. Flera har saknat tillräckligt språkstöd och har haft svårigheter med svenskan med återverkningar i övriga skolämnen. Låg självkänsla och rädsla att inte få stanna i adoptivhemmet kan leda till en strategi där det gäller att anpassa sig till varje pris och inte ställa krav. Flera kommentarer handlar om en känsla av utanförskap.

Det är angeläget att nuvarande och kommande adoptivbarn inte drabbas av en oförstående omgivning, som alltför många av dem som svarat tycks ha gjort. Att de som barn inte fick den hjälp de behövde har för en del fått konsekvenser upp i vuxen ålder.

Kontakterna med socialtjänsten har för den adopterade inte upplevts stödjande. Utifrån socialtjänstens ansvar för uppföljning och stöd känns detta alarmerande. Stödet måste komma in i familjen och till barnet långt före tonårstiden. Trots några enkätsvar från adopterade som socialnämnden placerat, och från andra som varit i kontakt med socialförvaltningen, tycks inte de socialekreterare som haft ansvar för kontakten med barnen ha tillmätts någon betydelse. Däremot har enstaka irriterade kommentarer lämnats om brister i bemötande. Utifrån lämnade kommentarer inställer sig frågor om det också kunde handla om bristande tilltro till de vuxnas

kompetens att hjälpa, som bl.a. hade sin grund i erfarenheter av dåligt bemötande? Skuldbelade barnen sig själva? Vuxenvärlden hade inte ett barnperspektiv. Det var föräldrarna och andra vuxna som fick uttala sig för barnens räkning. Barnet blev ”osynligt” och inte lyssnat på. Lagstiftningen kom senare om barns rätt att komma till tals i frågor som berör dem själva.

Med största sannolikhet har förhållandena i dag förbättrats, efterhand som barnkompetensen på 2000-talet har utvecklats inom socialförvaltningen. Även om barnen idag kommer till tals på ett helt annat sätt när det gäller utredningar inom socialtjänsten, finns fortfarande brister inom adoptionsområdet.

Antalet funktionshindrade i populationen är okänt. En förälder hjälpte sitt gruppboende barn, som kom efter tre års ålder, att svara. Här en inledning till detta enkätsvar, skrivet av adoptivföräldern:

Hej, okey. Vi svarar väl på denna enkät fastän den inte ger oss något positivt. ... har varit så utsatta under många år. ... fick aldrig den chans ... behövde och jag ... slet ut mig. Hoppas att ingen förälder behöver utstå dessa kränkningar vi varit utsatta för. Samhällets insatser fungerar inte på adoptivbarn. OBS! ... har inte kunnat svara själv på denna enkät. Jag har svarat i stora drag på hur ... upplevt (oläsligt) i sin uppväxt...

Brister upplevdes i bemötande, engagemang och kompetens hos den kommunpersonal man sökt hjälp ifrån:

Det är inte rätt att en förälder skall kämpa så hårt för sitt adopterade barn. Jag har till och med fått frågan om jag inte ångrar mig att jag tog honom. Törs man fråga det om biologiska barn? Jag har blivit anmäld ... att jag skötte ... dåligt och att jag skadade honom. Detta kom från kommunens LSS-handläggare och kurator. Jag har blivit kränkt så många gånger beroende på att ingen velat engagera sig i ... Föräldraansvaret går ibland för långt. En förälder är bara en enkel människa... Tänk om jag kunde få en upprättelse på att jag alltid utgått ifrån min sons bästa...

OM NÅGOT STÖD SAKNADES, VAD HADE DU VELAT HA OCH VARIFRÅN?

En röd tråd i många enkätsvar är behovet att bli sedd och positivt bekräftad. Flera kommenterar att när man inte vet varför man mår dåligt då vill man inte heller ha

något stöd. Samtidigt fanns en önskan att de vuxna hade sett och förstått. Först i vuxen ålder har man insett att behovet fanns. Följande kommentar beskriver något som flera säkert kan känna igen sig i:

Under mina tidiga tonår hade jag en lite komplicerad period, då jag periodvis kände mig ledsen utan att riktigt veta varför. Jag sa till mina föräldrar att de nog inte älskade mig. Så här efteråt tror jag att känslan omfattade mycket mer än just det. När man inte vet varför man mår dåligt är det svårt att söka rätt hjälp. Föräldrarna tog mig till en psykolog en gång, men jag sa bara att jag inte hade några problem. Jag kunde inte "öppna mig" eftersom jag inte kunde sätta ord på varför jag kände mig konstig och ledsen. När jag sedan kom i gymnasieåldern försvann de här grubblerierna helt och hållet av sig själv. Min analys nu är att jag kände en slags tomhet och det hade inte bara med att jag var adopterad utan också ensam barn. Jag har inte haft någon annan vuxen under min uppväxt som jag har velat/kunnat anförtro mig till. Det har inte varit omgivningens fel utan helt min egen oförmåga att söka kontakt/öppna mig/blotta mina rädslor (=visa sig svag) inför någon annan. Den enda jag kunnat göra det med är min man. Han har varit/är ett stort stöd för mig. Nu när jag är i en ålder då jag har småbarn, åldrande föräldrar och en vänkerets som inte expanderar kan jag återigen känna oro.

De flesta som har kommenterat behovet av stöd har berört frågan om identitet och annorlundaskap. Flertalet av dem hade behövt någon utanför familjen att vända sig till. Svaren visar att samtalsgrupp med andra adopterade kommer långt fram på förslagslistan, liksom individuellt stöd i form av samtalsstöd och uppföljning. Behov som har framförts är att det borde finnas någon fond för vuxna adopterade där man kunde få hjälp med terapikostnader.

Även många som har upplevt en trygg barndom efter adoptionen har önskat att få tillgång till en kontaktperson med särskild adoptionskunskap, någon som inger förtroende, initierar kontakt och finns kvar under uppväxten. Under utformningen av enkäten hade två adopterade i testgruppen också den uppfattningen. De ansåg att en del ämnen kan upplevas för känsliga att ta upp med föräldrar, då man inte vill såra dem och göra dem ledsna. Deras idé var att det borde vara obligatoriskt att varje internationellt adopterat barn från tidig ålder får en utomstående stödperson, någon som kan mycket om adoptioner, kanske familjerätten, och som man kan ringa när som helst. Man kan vilja fråga någon som man har förtroende för: *Hur*

ska jag göra med det här, är det bara jag som tänker så? Att ha kontakt med kurator eller skolsköterska räcker inte, ansåg de. Det bör vara samma stödperson under uppväxten, och som man vet håller kontakten, en person som själv hör av sig, åtminstone årligen – upp till vartannat, vart tredje år. Det vore en trygghet. Det behöver inte vara så märkvärdigt, kanske stödpersonen ibland kan träffa adoptivbarnet bara för att höra hur det är, går det bra eller är det något du går och funderar på?

En annan kommentar från enkätsvaren tar upp samma problem, att man inte vill belasta nära och kära.

Har i perioder under min tonårstid/ung vuxentid mått dåligt, men har alltid tagit mig ur. Mycket tack vare stöd från kompisar + pojkvänner och viss del familj. De har inte alltid vetat hur jag mått, då jag inte velat belasta dem. Mår idag mycket bra och tycker jag hittat en bra balans och kan förhålla mig till det faktum att jag är adopterad.

Ett flertal kommentarer hänvisar till familjens betydelse, men även till egna vänner. Här ett exempel:

En enda mycket god vän hjälpte mig enbart genom att berätta om sitt liv och låta mig berätta om mitt. Efter det började jag att inse att jag inte hade patent på hela helvetet! Bra insikt! Även att det hjälpte att dela med sig av sitt Bagage... Idag, med facit i hand, vet jag inte om adoptivbarn har det jättemycket svårare än andra barn. D.v.s. från en utgångspunkt att alla barn har det ganska jobbigt och att det är svårt att vara en 'perfekt' förälder och skapa en 'perfekt' omgivning. Det kan ju i och för sig vara så att jag har en ganska skev uppfattning om verkligheten???! Lycka till.

Som nämnts tidigare anordnades under 1980-talet samtalsgrupper för blivande adoptivföräldrar, under ledning av hemutredare från vår familjerätt och en grannkommun. Under arbetet med denna studie berättade en adopterad från testgruppen att hennes föräldrar var med i en grupp. Deltagarna fortsatte att träffas på egen hand sedan de fått sina barn och dessa familjeträffar var en positiv del av hennes första år i det nya hemlandet.

Några få adopterade har i kommentarer berättat att de haft suicidtankar men fått stöd och genom lyhörda personer har man klarat situationen. En del som har mått

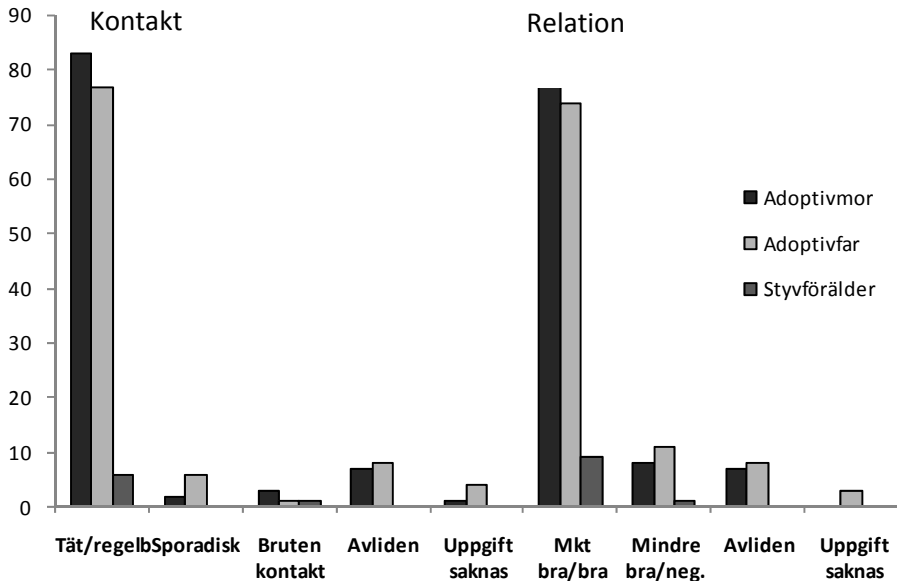
dåligt har sökt och fått kvalificerade insatser för att komma vidare. Flera adopterade har gått i terapi eller i psykologsamtal i vuxen ålder.

NUVARANDE KONTAKTER OCH RELATIONER MED ADOPTIVFAMILJEN

Figur 11 visar att de flesta adopterade som svarat har en tät/regelbunden kontakt (minst en gång i månaden eller oftare) med mödrarna (84), något färre med fäderna (77). Sju mödrar och åtta fäder är avlidna.

Kontakten och relationen med föräldrarna sammanfaller inte helt, då en negativ relation inte har medfört att den regelbundna kontakten upphört. I de flesta fall upplever de adopterade att de har en bra eller mycket bra relation med sina föräldrar. Av de adopterade upplever 81 en positiv relation med sina adoptivmammor och 74 med adoptivpapporna. Det framgår av Figurmet att relationen till åtta mödrar och elva fäder är mindre bra eller negativ. Med fem mödrar och sju fäder är kontakten sporadisk eller bruten.

Sju adopterade har angett aktuell kontakt med styvförälder, där sex har en tät/regelbunden kontakt och en har bruten kontakt. Nio har angett att den relationen är positiv. Siffrorna för styvföräldrar stämmer inte helt, men beror på att färre kryss har angetts för kontakt än för relation. I något enkätsvar rörande relation har en tidigare fosterfamilj tydligt kryssats i som ”styvförälder”.

FIGUR 11. DEN ADOPTERADES AKTUELLA KONTAKT OCH RELATION MED FÖRÄLDRAR, ANTAL

Även i vuxen ålder tycks stödet från grundfamiljen, främst adoptivföräldrarna, vara viktigt. Några har påpekat tryggheten i att föräldrarna finns att kontakta även sedan de flyttat hemifrån. De flesta som svarat har en regelbunden kontakt och en bra relation med adoptivföräldrarna, främst med adoptivmammorna (Figur 11). Skillnaden kan i viss mån bero på att mammorna är fler, då tre som svarat har adopterats av en ensamstående mamma och där har inte någon pappa funnits med i bilden. Femton föräldrar är avlidna. ”*Moderns bortgång 2003. Inget stöd utifrån?*”

Alla kategorier från ensam barn till olika syskonkonstellationer finns representerade i tabell 7 och 8. De flesta har ett eller flera syskon, adopterade och/eller biologiska barn till föräldrarna. Andelen ensam barn bland dem som svarat är 17 procent (16 av 96), vilket är en mindre andel än för de 342 i huvudpopulationen (22 procent). Totalt finns 120 syskon till resterande 80 adopterade.

Då kontakten och relationen mellan olika syskon i en syskonskara kan se olika ut har i enkäten efterfrågats adoptivsyskon 1-3 samt de syskon 1-3 som är biologiska

barn till en eller båda adoptivföräldrarna. Detta blir så små populationer varför antalet adoptivsyskon har slagits ihop för sig och övriga syskon för sig i tabellerna.

En större andel av de adopterade har i vuxen ålder en bättre relation med adoptivföräldrarnas biologiska barn, även om majoriteten också har en positiv relation till sina adopterade syskon (tabell 7). Dock finns det en klart större andel som har mindre bra eller negativa relationer med adoptivsyskonen än med föräldrarnas biologiska barn.

TABELL 7. AKTUELL RELATION MED ADOPTIV- OCH ÖVRIGA SYSKON, BIOLOGISKA BARN I FAMILJEN

Relation	Adoptivsyskon	Biologiska barn i familjen
mkt bra/bra relation	81 %	91 %
mindre bra/negativ relation	19 %	9 %
Totalt	100 %	100 %

Även om fler upplever en bättre relation med adoptivföräldrarnas biologiska barn är kontakten något tätare med adoptivsyskonen och med en lägre andel brutna kontakter, tabell 8.

TABELL 8. AKTUELL KONTAKT MED ADOPTIV- OCH ÖVRIGA SYSKON, BIOLOGISKA BARN I FAMILJEN

Kontakt	Adoptivsyskon	Biologiska barn i familjen
tät/regelb. kontakt	71 %	67 %
sällan/sporadisk	24 %	26 %
bruten kontakt	5 %	7 %
Totalt	100%	100%

Ensamstående föräldrar i vår kommun har särskilt hög medelålder och oftast finns bara ett barn i dessa familjer. Om det finns syskon i familjen kan de stötta varandra om föräldern/föräldrarna inte finns kvar.

De adopterade barnens bakgrund, sårbarhet och hur integrationen i familjen fungerar påverkar självklart relationerna. Adoptivbarnen har sällan växt upp med egna biologiska syskon, men av dem som har det och som har svarat, tycks något fler ha en bättre upplevd kontakt och relation med sitt biologiska adoptivsyskon än med andra syskon i familjen.

NÄTVERK UTANFÖR ADOPTIVFAMILJEN

Figur 10 tyder på att majoriteten av de adopterade hade önskat mera stöd. Frågan gällde om det fanns någon utanför familjen att vända sig till under uppväxten och om dessa kontakter fortfarande finns kvar i vuxen ålder. Det framkommer tydligt att släktnätverket under uppväxten har varit det viktigaste stödet utanför familjen. Enkätsvaren visar att i mor- och farföräldrarnas generation har 14 av 18 avlidit av dem som omnämns som viktiga och stödjande under uppväxten.

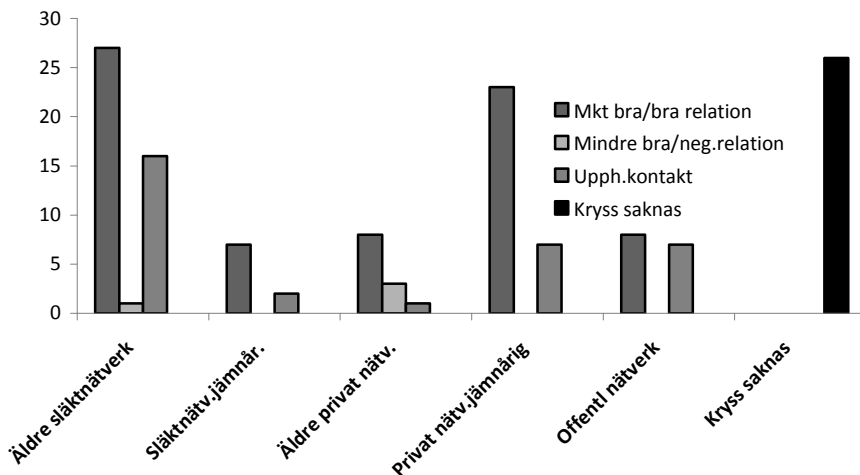
I Figur 12 har släktingar i föräldragenerationen (jämnåriga med föräldrarna) och mor- och farföräldragenerationen slagits ihop till en grupp. Där kan man se att 27 idag finns kvar i en positiv relation och att 16 har upphört, alla på grund av dödsfall. Några (7) viktiga jämnåriga släktingar finns också kvar för de adopterade i vuxen ålder. Enligt kommentarer verkar kontakten med farföräldrarna ha varit särskilt god. Mostrarna övervägde bland omnämnda betydelsefulla personer i föräldragenerationen och i den egna generationen var det kusinerna.

Den övervägande delen som omnämns från föräldragenerationens nätverk tycks vara personer som den adopterade själv har kommit i kontakt med. Åtta personer ur detta nätverk har angetts som bra och stödjande kontakter under uppväxten. Här ingår klasskamraters förälder och en tidigare förskollärare som bör ha tillkommit efterhand och därför inte ingått i det nätverk som de sökande uppgett i den utredning där socialnämnden godkände dem som blivande adoptivföräldrar. Även om underlaget är litet så visar svaren på en större andel negativa kontakter bland det privata nätverket ur föräldragenerationen än bland släktrrelationerna (Figur 12). Eftersom det är mycket små grupper bör resultatet tolkas med försiktighet.

Utöver slakten tycks det största stödet finnas/ha funnits bland personer ur den egna generationen (23 personer). Där kontakten har upphört (7) beror det oftast på att man har växt ifrån varandra eller har en mycket sporadisk kontakt på grund av långa avstånd mellan boendeorterna. Sex personer har angett andra adopterade som betydelsefulla under uppväxten. Av dessa har fem fortfarande kvar dessa som viktiga vänner.

Det offentliga nätverket handlar om åtta viktiga personer: fotbollstränare/idrottsledare, fritidsledare, klasslärare, en fosterfamilj. Utöver dessa har yrkeskategorier i offentlig verksamhet omnämns i positiva ordalag, men inte under den

frågan utan i andra kommentarer. Två psykologer, en samtalsterapeut, en sjukgymnast inom habilitering och en handläggare på AMI ingår inte i Figur 12, men de har omnämnts som viktiga under någon period under uppväxten. De flesta kontakterna finns inte kvar efter att träning eller skolgång har avslutats eller behandling upphört.

FIGUR 12. VIKTIGA NÄTVERKSPERSONER UNDER UPPVÄXTEN OCH NUVARANDE KONTAKT/RELATION

I Figur 10 om upplevt stöd under uppväxten var det interna bortfallet 22 i de 96 enkätsvaren (23 procent). Det kan möjligen sammanlänkas med att här är det 26 som inte har kryssat i svar på frågan om viktiga nätverkspersoner under uppväxten (Figur 12). Flera har kommenterat bristen på nätverk utanför familjen, dels i tidig vuxenålder: *...Tremänning, kusin, farfar o. morfar alla döda*, och dels under uppväxten: *Ingen*. Kontakten har upphört på grund av *att den inte fanns*.

Exempel från tre enkätsvar::

Har inte haft någon, har nog inte behövt någon..

Fanns inga överhuvudtaget. Fattar inte vad kommun, landsting etc. håller på med.

Har aldrig haft någon...

SAMMANFATTNING AV ENKÄTRESULTAT

Majoriteten av dem som svarade på enkäten har haft en bra uppväxt med viktiga vuxna omkring sig och är idag nöjda med livet. Andra har haft det bra under vissa

livsperioder och sämre i andra. Några har haft mer komplicerade familjeförhållanden. Där har svårigheterna i sex konstaterade fall lett till separation från adoptivfamiljen i form av omhändertagande och familjehemsplacering. Andra har varit med om nya separationer genom dödsfall eller att adoptivföräldrarna flyttat isär. Ibland har föräldraskilsmässan lett till en sämre relation till en av föräldrarna. Känslan av utanförskap har beskrivits. Flera som svarat mår fortfarande i vuxen ålder inte bra och några har gått i terapi för att komma vidare.

Utgår man från ankomstålder kommer nästan hälften av samtliga svar från adopterade som var under halvåret när de kom hit. För dessa har anknypningsprocessen till stora delar kunnat ske med adoptivföräldrarna i det nya landet. De har därför haft större förutsättningar att bli trygga i familjen innan skolstart och språkutvecklingen bör ha fungerat bättre.

Asien dominerar som födelsekontinent med nära 30 procent av svaren från adopterade födda i Korea, en högre andel än i kartläggningen. Tidigare forskning har visat att Koreabarnen generellt har haft ett bättre omhändertagande före adoptionen än barn från andra länder. Det kan därför vara så att svårigheterna och behoven för internationellt adopterade är underskattade i de resultat som kommer fram. De grupper där mindre än hälften har svarat hade mer riskabla ankomståldrar.

Barnets ankomstålder och erfarenheter från födelselandet har betydelse för deras utveckling, men denna studie visar också på *omvärldens* stora *betydelse* för hur det går i den nya familjen. De som har upplevt tillvaron mer positiv har känt stöd från sina adoptivföräldrar och det har funnits ett bra nätverk runt familjen. Resultatet visar att anknypningen till adoptivföräldrarna och öppenheten i familjen samt hur det fungerar i skolan är viktiga faktorer för hur det går senare i livet. Enkätsvaren visar tydligt att föräldrastödet är viktigast, men att också mor- och farföräldrar liksom andra släktingar är ett betydelsefullt stöd. Kommentarer visar tydligt att adoptivföräldrarnas stöd behövs även när de adopterade har flyttat till eget boende. Jämnåriga vänner har varit betydelsefulla under uppväxten, där särskilt andra adopterade vänner finns kvar i vuxen ålder. Personer utanför slakten som presenteras som nätverksstöd i medgivandeutredningen tycks inte finnas kvar i nämnvärd omfattning eller har inte upplevts som stöd för barnet. De adopterade som har svarat och som växte upp i familjehem, har i vuxen ålder en sporadisk eller obefintlig kontakt och dåliga relationer med adoptivföräldrarna.

Enkätsvaren visar på svårigheter redan under lågstadiet, men mellan- och högstadiet var särskilt *kritiska perioder* där flest adopterade inte mådde bra. Finns extra sårbarhetsfaktorer behövs också stödjande faktorer för att det ska fungera för den adopterade. Många adoptivbarn blev inte sedda och positivt bekräftade, och upplevde inte stöd i skolan. Alltför många för illa, framför allt på grund av skolsvårigheter som i flera fall berodde på att man inte fick tillräckligt språkstöd samt på grund av utanförskap och mobbing.

Den här studien visar att *flytningen till eget boende* var den mest positiva perioden för många, även om det för några var svårt att flytta hemifrån och en del hade ambivalenta känslor. Flera kommentarer visar att det var en period då många växte i självuppfattning och skapade sig ett eget liv på egna meriter.

Enkätsvaren visar på en klart högre *utbildnings- och sysselsättningsnivå* än resultatet i den tidigare nämnda svenska registerstudien.¹¹³ Mina resultat visar att Asienfödda har en högre utbildningsnivå, vilket stämmer med andra studier. Forskning visar att kvinnor generellt i Sverige har en högre utbildningsnivå än män, något som denna undersökning verifierar. De Asienfödda som svarat på enkäten har totalt sett något lägre sysselsättningsnivå än adopterade från Mellan-/Sydamerika, trots betydligt större andel högskoleutbildade, vilket avviker från resultatet som redovisas i Social rapport. Sysselsättningsgraden är betydligt högre än väntat och stämmer inte med den riksomfattande undersökningen. Även om arbetslösheten i samhället som helhet kunde vara högre 1998 än i slutet av 2007 med högkonjunktur, så är det ändå en skillnad. Resultatet är inte helt jämförbart, eftersom den tidigare studien är registeruttag rörande livssituationen för unga vuxna och detta är ett urval av dem som själva har valt att medverka.

De som svarat på enkäten har haft olika *förslag om* vilket *stöd* de skulle ha behövt men inte fått. De som har mått dåligt har bl.a. efterfrågat stöd i skolan. De hade behövt bli sedda och positivt bekräftade, att lärare hade uppmärksammat mobbing och tagit tag i de kränkningar som förekom, men också att behov av extra språkstöd hade tillgodosetts. *Gemensamt* för de flesta, oavsett bakgrund, är att det fanns behov av att få prata med någon utomstående i frågor som rör adoptionen och identiteten för att förstå att man inte var ensam om sitt annorlundaskap och sin känsla av utanförskap. Detta saknades också från många som annars mådde bra under uppväxten, men öppenheten i familjen kring dessa frågor tycks ha

¹¹³ Social rapport 2006, s 249-250

varit begränsad. Flest önskemål har funnits om samtalsgrupp med andra adopterade, men även individuellt stöd; en egen kontaktperson med särskild adoptionskunskap. Flera har haft behov av terapi i vuxen ålder och hade önskat att det fanns en fond där man kunde söka hjälp för terapikostnaderna. Några har också önskat att föräldrarna skulle ha fått en annan förberedelse och stöd för att bättre förstå sina adopterade barn.

DISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING AV UPPFÖLJNING OCH STÖD

”Follow the path of the unsafe, independent thinker. Expose your ideas to the dangers of controversy. Speak your mind and fear less the label of “crackpot” than the stigma of conformity. And on issues that seem important to you, stand up and be counted at any cost.”

Chauncey Depew, 1834-1928 ¹¹⁴

Den största andelen internationellt adopterade i denna studie påvisar att de får ett bra liv i sitt nya sammanhang, men då ett av rapportens syften är att ge förslag på hur man kan tillmötesgå stödbehov i framtiden har detta avslutande kapitel fokus på den minoritet som har saknat eller haft otillräckligt stöd under uppväxten.

Överlevnadsstrategierna är olika. Någon har beskrivit hur bekräftelse söktes till varje pris. Många adopterade tycks även som vuxna förminska sina behov som barn, och i viss mån ge sig själva skulden för att stöd inte gavs. De ursäktar de vuxna som inte såg dem och inte tog ansvar för vad som hände: *Lärarna skulle ha brytt sig mer angående mobbning. Men det var ej så farligt med tanke på att det finns barn som haft det betydligt värre än mig.* Några få har nämnt självmordstankar under uppväxten, men viktiga utomstående vuxna har sett dem och bidragit till att de fortsatte leva. Denna studie bekräftar vad forskningen i allmänhet visar. Som Lindblad (2004) påpekar, grumlans bilden av överriskerna inom vissa områden. Juul¹¹⁵ anser att de adopterade barnens självkänsla behöver byggas upp och att de också behöver hjälp att hantera sin känsla av att stå i skuld.

¹¹⁴ Depew, Chauncey 1834-1928

¹¹⁵ Juul, J. (1995)

De flesta internationellt adopterade i vår kommun, som idag är underåriga, får säkert också en bra och trygg uppväxt, men strävan måste vara att ingen ska behöva fara så illa i sitt nya hemland som en del av de nu vuxna adopterade har gjort. Enkätkommentarer visar att barn har fått utstå många svåra saker, som möjligen hade kunnat förebyggas eller mildras i ett tidigt skede om någon hade sett och förstått. Förebyggande insatser hade kunnat mildra hela familjens lidande och möjligen hade någon familjehemsplacering kunnat undvikas. I stort kan konstateras att samhället inte tog sitt ansvar. Resultatet i denna studie liksom refererad forskning kring anknytning och språkutveckling visar på behov av rätt stöd i tidigt skede. Socialtjänsten och skolan har ansvar för att förhållandena förbättras. Känslan av att vara annorlunda kan möjligen ha samband med viss anknytningsproblematik i de nya familjerna, men enkäten inriktade sig inte på sådana frågor. I det läget, när frågorna utformades, hade jag mindre kunskap om anknytningsmönster och sambanden med de adopterades upplevelse av utanförskap, samband som stöds av tidigare forskning.

De adopterade behöver få prata om känsliga funderingar med någon utanför familjen, som är insatt i adoptionsfrågor. De har tappat kontakten med de ursprungliga rötterna både biologiskt och kulturellt och identitetsfrågorna har i hög grad funnits med i kommentarerna. Den här studien visar att fler mådde sämre när funderingar kring **annorlundaskapet och identiteten** började komma under de första tonåren, ibland tidigare, och ingen fanns att ta upp dessa frågor med. Som handläggare har vi ständigt påpekat för blivande adoptivföräldrar vikten av att acceptera att barnet har två uppsättningar föräldrar och att öppenheten gentemot barnet kring bakgrund och frågor kring adoptionen är nödvändig. Jag hade inte föreställt mig att så många av de idag vuxna adopterade skulle kommentera identitetsfrågor och annorlundaskap och att man inte känt sig bekväm med att ta upp sådana frågor med föräldrarna.

Resultatet i denna studie bekräftar annan forskning när det gäller betydelsen av föräldrarnas förhållningssätt och att frågan kan hanteras i adoptivfamiljen. De flesta barnen anlände till vår kommun mot slutet av 1970-talet och in på 1980-talet och kom med eskort till Arlanda, där de hämtades av adoptivföräldrarna, i motsats till dagens adoptivföräldrar som hämtar barnen i ursprungslandet. Möjligen kan det därmed vara något lättare för dagens föräldrar att hantera frågor kring adoptionen och det biologiska ursprunget.

De riskfaktorer som tidigare har nämnts kan finnas såväl hos den adopterade som hos adoptivföräldrarna och omgivningen. Adoptivföräldrarna är utredda och har resurser, men svårigheterna kan bli större än de har förväntat.

De adoptivfamiljer där föräldrarna saknar ett stödjande släkt nätverk på orten kan behöva uppmärksammas särskilt. Påfrestningarna kan bli för stora och därför ska socialnämnden ta initiativet och inte som nu avvakta att familjen hör av sig. Adoptivfamiljen ska känna att de delar ansvaret för att barnets anpassning ska fungera och för att barnet ska få ihop sina två olika världar.

Forskning har visat att adoptivbarnen på grund av sina tidiga erfarenheter har en särskild sårbarhet inför separationer. Detta innebär att barns behov av stöd och uppföljning särskilt bör uppmärksammas om adoptivföräldrarna separerar eller någon i familjen avlider.

Registersökningen i denna studie visade att adoptivbarn i singelfamiljer oftare är ensam barn och saknar styvförälder under uppväxten. På senare år har en högre andel adoptivbarn kommit till ensamstående föräldrar, en grupp som i vår kommun har en högre medelålder än riksgenomsnittet och en högre medelålder än andra adoptivfamiljer i kommunen. Eftersom singelföräldrar generellt i landet får barn som är äldre eller barn med handikapp är det en grupp som behöver lyftas fram och där uppföljning absolut bör ske. Dessa adoptivfamiljer omnämns som en riskgrupp i tidigare forskningsstudier och Teiling menar att det i dessa familjer behövs någon från nätverket som tar ett verkligt medansvar för barnet¹¹⁶.

Resultatet tyder på att det krävs extra mycket av adoptivföräldrar som tar emot fler barn samtidigt. Dessa familjer hör därför till riskgrupperna, särskilt då barnen är äldre vid ankomsten. Så vitt känt saknas forskning på flerbarns adoptioner. Utvecklingen går som nämnts mot att adoptivbarnen har en tyngre bakgrund än tidigare. En längre tids uppföljning av riskgrupperna blir förhoppningsvis rutin i framtiden, så att även barnen kommer till tals och får det stöd som de behöver.

I enkätstudien ingår inga östeuropeiska barn, men min kartläggning visar att adoption från Östeuropa till vår kommun har skett från 1993 och framåt (20 barn). Enligt en forskningsstudie kan dessa barn ha ett större behov av stödinsatser än tidigare mottagna grupper av adoptivbarn, med tanke på att ”*alkoholexponering och*

¹¹⁶ Teiling, S (2007)

tillväxthämning under graviditeten, missbildningar, utvecklingsneurologiska avvikelser och inlärningssvårigheter är vanligt förekommande bland barn adopterade från Östeuropa..."¹¹⁷

Enkätstudien visar att kontakten i en del adoptivfamiljer har brutits och att några adopterade redan som unga vuxna har stått ensamma i livet. Särskilt stor är risken efter ett adoptivbarns familjehemsplacering. Sådana placeringar kanske kan undvikas i framtiden, med *nya arbetssätt* där uppföljning sker och lämpligt stöd erbjuds familjen i ett tidigt skede. Det krävs en mer utvecklad rådgivning med företrädare som har erfarenhet av de speciella frågor som anknyter till internationell adoption (Lindblad, 2004). Sammantaget visar resultatet tydligt att tidiga insatser skulle ha varit högst meningsfulla och också sparat resurser i socialnämndens budget.

Vikten av ett starkt och stödjande nätverk utanför adoptivfamiljen kan inte nog understrykas. Ingen från ansvarig kommun har följt upp de adopterades behov under uppväxten. En del svar tyder på att en uppföljning från socialnämndens sida skulle ha inneburit att kontaktpersoner eller kontaktfamiljer hade tillsatts för en del barn och att stöd till adoptivföräldrarna hade erbjudits i andra familjer. Professionella behöver tidigt försäkra sig om att varje internationellt adopterat barn blir sett som en individ utifrån sina särskilda behov, uppmärksamma vilka som behöver hjälp med anknytningsprocessen, språk och ordförståelse samt se till att den hjälpen erbjuds. När kunskap saknas om behoven sker inte heller någon ändring i förvaltningens prioriteringar.

De adopterade som medverkat i enkäten har erfarenheter och synpunkter som bör tas till vara. Det krävs ett utvecklingsarbete inom socialförvaltningen för att det lagstadgade uppföljningskravet ska uppfyllas. Forskning har visat att det finns stora behov av stöd hos en del internationellt adopterade. Tendensen i denna rapport är densamma. Endast ca 30 procent har svarat att de har fått rätt stöd efter adoptionen. Det finns ett behov av att internationellt adopterade blir väl mottagna, sedda och bekräftade av sin omgivning.

Barnets ankomstålder har ansetts vara en riskfaktor, men nyare forskning tyder på att familjeförhållanden väger tyngre än man trott, när det gäller förekomst av vissa senare psykiska symtom hos den adopterade¹¹⁸. Samma tendens finns i enkätsvaren, som även visar att bristande stöd från omvärlden utanför familjen har stor

¹¹⁷ SOU 2003: 49, analys kap.3.2. s 86

¹¹⁸ SOU 2003: 49

betydelse. Detta samspel med omgivningen kan förbättras. Rasistiska uttalanden och mobbingtendenser måste stävjas av de vuxna omkring. Om de internationellt adopterade blir sedda i skolan, positivt bemötta och tas in i gemenskapen är det rimligt att känslan av utanförskap minskas.

Som en röd tråd framgår vikten av att en nära och god relation upprättas i adoptivfamiljen samt att det finns ett nätverk av förstående vuxna runt barnet som stöttar. Att anknytningsprocessen fungerar, att tilliten skapas till föräldrarna, att skolan förstår de adopterades behov samt uppmärksammar och motarbetar mobbingtendenser i tid, tycks vara särskilt angelägna frågor. Slutsatsen är att ansvarig myndighet bör följa upp alla adoptivfamiljer ur ett barnperspektiv och utse en kontaktperson från myndigheten, som också barnet kan vända sig till. Relativt lång tid av regelbunden uppföljning kan vara av värde, särskilt när det handlar om riskadoptioner och där man ser att behov kvarstår. Det bör också vara möjligt att även därefter erbjuda familjen en fortsatt kontinuerlig kontakt.

Kartläggningen och enkätresultatet visar att för den lagstadgade uppföljningen behövs en ny strategi inom detta område, liksom ett nytt **förhållningssätt med barnperspektiv**. Barnet har inte medverkat i sin adoption och har rätt att komma till tals om sina förhållanden efter adoptionen. Innan detta sker kan inte sägas att barnperspektivet är uppfyllt. Det är särskilt viktigt för dessa separationskänsliga barn att familjen får hjälp och stöd både i att hålla ihop och med att prata med varandra om svåra saker. Några har beskrivit hur de först i vuxen ålder via egenbetkostad terapi har kunnat förlika sig med sitt livsöde. Alla har inte möjlighet att stå för terapikostnader. Är det ens rimligt, när socialnämnden inte tog sitt ansvar för stöd i tidigt skede?

Generella insatser i samarbete med andra verksamheter, som öppen förskola för adoptivfamiljer, adoptivföräldrautbildning under barnets olika livsperioder, samsalsgrupper för adoptivbarn förekommer inte i dag i vårt län, men sådana insatser skulle kunna vara till hjälp. Enkätsvaren visar att många av de adopterade som barn hade velat träffa andra adopterade i grupp. Det finns positiva erfarenheter från andra verksamheter att liknande grupper har varit till hjälp för barnen och ökat deras självkänsla. Andra adoptivfamiljer behöver individuella stödinsatser.

Min erfarenhet är att internationellt adopterade glöms bort när stöd till riskgrupper i samhället planeras och budgeteras. Hur ska det bli möjligt att i verksamheten få

utrymme att pröva nya arbetssätt, ta reda på behoven för varje familj och se mer långsiktigt på detta arbetsområde? Tydligt lagstadgade uppgifter för socialnämnden har historiskt prioriterats på bekostnad av uppgifter som är förebyggande och mer övergripande formuleras i lagstiftningen¹¹⁹.

Om dokumentation, planering, uppföljning och stöd efter adoption ska fungera behövs stöd också uppifrån, men det har varit svårt att föra dessa barns talan uppåt i kommunorganisationen. Adoptionsområdet har setts som en liten verksamhet som inte särskilt behöver uppmärksammas. Det är en förlegad uppfattning. Enkätresultat och forskning tyder på stora behov i många av dessa familjer, behov som varit okända för ansvariga beslutsfattare. Barnens ankomståldrar har ökat, fler ensamstående adopterar, ökningen av adoptivföräldrarnas ålder är några faktorer som gör det sannolikt att behoven av stöd kan ha ökat hos de adoptivbarn som redan finns i kommunen. Utvecklingen fortsätter åt samma håll.

Som nämnts tidigare i rapporten ledde den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sverige över tid till att värderingarna i samhället förändrades. Bristen på barn för inhemsk adoption gjorde att internationell adoption utvecklades som ett alternativ för barnlösa par att bilda familj. Men om man bortser från mikro-nivån, att det kanske var den bästa lösningen just då för det enskilda barnet och dess adoptivföräldrar, så kvarstår det faktum att internationell adoption på makronivå är ett etiskt dilemma. Rika länder tar hand om fattiga länders barn. Det är positivt att ekonomiska och sociala förbättringar sker i utvecklingsländerna och att det också leder till att inhemsk adoption ökar på bekostnad av internationell adoption. Men följden blir att de barn som numera adopteras till Sverige är äldre och kan ha olika former av funktionshinder. Det är dessa barn som blir över och som också oftare kommer till ensamstående föräldrar, eftersom givarländerna i första hand väljer två föräldrar. Mer resurser kommer att krävas från samhället. Motkrafter krävs när det gäller den växande främlingsrädslan och särbehandlingen av invandrare, en utveckling som också drabbar adoptivbarnen med familjer.

För att undvika en ryckig verksamhet utan kontinuitet är det chefer och politiker som måste ta ansvaret för att *en ny strategi* utarbetas inom området uppföljning och stöd till internationellt adopterade och deras familjer. Den personal som arbetar direkt med internationella adoptionsfrågor har mest kunskap och bör få vara med och påverka inriktningen, men nya arbetssätt måste få stöd från chefer och

¹¹⁹ Socialtjänstlagen 5 kap 1 §

ansvariga tjänstemän i en verksamhetsplanering som följs upp. Det handlar om omprioriteringar, nya strategier, helhetssyn och samverkan, ändrade arbetssätt, kompetensutveckling. Förslaget handlar om att bygga på befintlig verksamhet och det som fungerar. Utan att skapa nya organisationer bör socialtjänsten i samverkan med andra kunna förebygga många problem som kan bli kostsamma för kommunen längre fram och medföra stort lidande för adopterade. Många behov från olika grupper tävlar om socialtjänstens samlade resurser. När arbetsbördan är stor krävs att lagen ställer tydliga krav för att uppföljning och stöd till internationellt adopterade ska prioriteras före något annat. För den enskilda familjen innebär en socialnämndsplacering ofta en hög konfliktnivå och mycket lidande för alla. För samhället blir merkostnaden mycket stor. Andra arbetssätt måste till för att undvika att internationellt adopterade barn utsätts för en ny traumatisk separation och placeras utanför familjen.

Utredningen för internationella adoptionsfrågor konstaterade 2003 att uppföljningsansvaret inte hade fått något genomslag i mer än några få kommuner. Eftersom samhället medverkar i familjebildningen trycktes i förarbetena till lagstiftningen 2005 ytterligare på vikten av att samhället tidigt möter de behov som kan finnas.¹²⁰ Information om hur det går för de adopterade efterfrågas inte i vår kommun, vilket enligt min syn beror på att rapporteringskrav till ansvarig nämnd fortfarande saknas i lagstiftningen. Detta är en stor anledning till att lagstiftningen om stöd efter adoption inte får gehör och därför är risken uppenbar att inget kommer att hända.

Något **system för uppföljning** finns fortfarande inte i vårt län och förhållandena är likartade på många andra håll. Lagkraven för uppföljning och stöd behöver förtydligas mot samma håll som gäller för familjehemsplacerade barn, med en regelbunden rapportering till socialnämnden. I avvaktan på sådana förändringar kan ansvariga tjänstemän och politiker, utifrån den kunskap som finns nu, ta ett delansvar för dessa barns välmående och se till att de får en bra uppväxt i den kommun där de bor. De flesta adoptivbarn med familjer behöver inte samhällsstöd, men enkätsvaren tyder på att alltför många saknar stöd och vi vet i dag inte vilka dessa familjer är. Riskadoptionerna tycks öka även om antalet nya adoptivfamiljer minskar. Stödjande faktorer är viktiga att känna till när uppföljning och stöd efter adoption ska utvecklas. De kan väga upp andra faktorer så att riskerna minimeras och en positiv utveckling sker. Planering av stöd bör göras tillsammans med föräldrarna

¹²⁰ SOU 2003:49 kap 10 s 245.

och inkludera kommunikation med barnet. Jag skulle önska att lagstiftningen förtydligas, så att lagen om uppföljning och stöd till adopterade även i vårt län får den verkan som avsågs. I dag fungerar den inte. Om det funnes en tydlig lagstiftning för uppföljning i likhet med vad som gäller för andra placerade barn skulle en plan upprättas för samarbetet och dokumentationen skulle automatiskt förbättras.

Med **ökade lagkrav** kunde samarbete mellan kommuner också bli mer intressant för mindre kommuner där tillräcklig kompetens i adoptionsfrågor inte kan upprätthållas. Uppföljningsrapporterna som rör adoptivbarnen skulle få ett annat syfte och en annan status om lagkrav på rapportering fanns. Socialnämnden skulle få regelbunden återkoppling till sina beslut om medgivande. Tydlig information kunde ges till varje familj om att de efter en lagstadgad uppföljningstid har rätt att få behålla utredaren/handläggaren som kontaktperson tills barnet känner sig tryggt och vet vem det kan kontakta för att få svar på frågor och funderingar kring adoptionen. I ett pågående regeringsuppdrag utreds ett stärkt skydd för barn och unga.¹²¹ I detta ingår att ta ställning till om socialtjänstlagens bestämmelser som reglerar det familjerättsliga arbetet eventuellt bör föras över i en särskild lag.

Under tiden som denna rapport har växt fram har jag insett det märkliga i den skillnad som finns mellan socialnämndens ansvarstagande för de familjehemsplacerade barnen jämfört med de internationellt adopterade. I båda fallen har socialnämnden ett delansvar för hur det går för barnen. Både familjehem och adoptivhem har fått medgivande att ta emot barnen. Många gånger kan det vara ett svårare uppdrag att bli adoptivhem till ett internationellt adopterat barn än att bli familjehem. Detta föräldraskap är livslångt och livet vänds helt upp och ner för adoptivbarnen, medan de familjehemsplacerade barnen har språket, de kommer från en svensk miljö och ska ha kontakt med sina biologiska föräldrar. Men skillnaden i vilket stöd som i dag erbjuds från socialnämnden är svår att förstå. Skillnaden kan tolkas som att gamla värderingar ligger kvar, där ett biologiskt föräldraskap och juridiskt adoptivföräldraskap jämföras. Det innebär inte att adoptivföräldraskapet omedelbart blir ett psykologiskt föräldraskap. Forskning har visat att det kan ta flera år innan adoptivföräldrar och adoptivbarn känner sig som en familj. De adopterade som deltog i enkätstudien stod efter ankomsten till sin nya familj under kommunens fosterbarnstillsyn till dess att adoptionen godkändes enligt svensk lag. Som tidigare nämnts sker adoptionen numera omedelbart i de flesta fall, utan att gå vägen via svensk domstol. Detta innebär att samhället i praktiken inte längre har

¹²¹ Kommittédirektiv 2007:168

kvar det tidigare tillsynskravet. Samhället har släppt sitt delansvar, trots den allmänna skyldigheten att följa upp barnens behov av stöd och hjälp efter adoption¹²².

En förutsättning för att socialnämnden ska kunna svara upp mot ett mer uttalat ansvar är att man har tillgång till en ändamålsenlig organisation. Det krävs en strategi där erforderlig kompetens, uppföljning och kontinuerlig information till nämnden kan garanteras, liksom en samverkan med andra myndigheter och organisationer för en helhetssyn.

Dagens rutiner efter adoption prioriterar handläggarperspektivet på bekostnad av barnperspektivet. Arbetssätt och rutiner förmedlas från tidigare handläggare till nya och lever ofta kvar från en annan tid. De enstaka hembesöken för uppföljning har skett enbart i syfte att återföra information till givarlandet. Därefter läggs idag ansvaret för att ta kontakt på adoptivföräldrarna, och familjen behandlas som vilka biologiska föräldrar som helst, en kvarleva från en äldre tid. Med den forskning som finns att tillgå borde uppföljningsrutinerna ha förnyats. Sannolikt avvaktar adoptivfamiljen i det längsta med att söka hjälp, eftersom de har papper på att de är dugliga föräldrar. De kan också känna särskilda krav på grund av omgivningens förväntningar. Min uppfattning styrks i den nyutkomna handboken för handläggare¹²³ där det framgår att adoptivföräldrar generellt tenderar att söka hjälp senare än andra föräldrar när det blir svårigheter i familjen. Ändrade rutiner med personligt sammanträffande under utredningstiden mellan utredare, adoptionssökande och referenter kan vara en väg att komma överens om hur de sökandes personliga nätverk kan bli ett stöd för barnet i de fall där nära släkterrelationer saknas på orten. Med ökad kunskap om barnets och familjens resurser kan utredarna bättre skilja mellan vilka adoptivfamiljer som behöver särskilt stöd och vilka som inte har sådana behov.

I avvaktan på en ny strategi, där förslagsvis ett utvidgat samarbete och en länsamverkan kommer till stånd i internationella adoptionsfrågor, kan socialnämnden och/eller socialförvaltningen redan nu ta små steg till ökat ansvarstagande för de barn som redan finns här. Ett första steg till en förändring kunde gemensam kompetensutveckling vara kring socialstyrelsens nya handbok,¹²⁴ för dem som ansvarar

¹²² Socialtjänstlagen 5 kap 1 §

¹²³ SOSFS 2008:8

¹²⁴ SOSFS 2008:8

för arbetet med barnfamiljer inom socialtjänsten, dvs. inte enbart för de få handläggare som idag utreder familjerna inför adoption. Det skulle kunna leda till ett närmare samarbete mellan adoptionsutredare och andra handläggare av barn- och ungdomsärenden. Ett förebyggande arbete i starten skulle förbättra förhållandena för de adoptivbarn och adoptivfamiljer som behöver stöd. Utredningen för en kunskapsbaserad socialtjänst framhåller att det sociala arbetet i huvudsak bedrivs på grundval av professionens erfarenheter i kombination med lagstiftning och riktlinjer för ärendehandläggning. Kunskapen om effekter av olika insatser, arbetsätt och metoder är utvecklad inom socialtjänsten.¹²⁵ Arbetet och insatserna behöver dokumenteras om kontinuitet och kvalitet ska kunna hållas även när personal byts ut.

Dokumentationen behöver utvecklas för att kunna tjäna ett syfte för framtida kontakter och stödbehov. De arkiverade akterna sorteras efter den adopterades personnummer. I dag är risken fortfarande stor att en adoptionsakt med ändrat personnummer inte kan hittas ifall det gamla inte är känt av den adopterade själv. Om tät kontakt i uppföljningen blir rutin så kommer sådana uppgifter till socialnämndens kännedom från föräldrarna.

Lagen säger att dessa akter ska bevaras och att den adopterade ska kunna vända sig till ankomstkommunen och få information om vilka uppgifter som finns om dem i socialnämndens handlingar. Nämnden ska också bistå adopterade i hur de kan gå vidare för att få veta mer om sin bakgrund. Enligt lagstiftarna ligger allt detta i socialtjänstens uppföljningsansvar¹²⁶ och i myndigheternas serviceskyldighet.¹²⁷ På MIA:s webbplats informeras om hur de adopterade kan söka sina rötter. Där framgår att den socialnämnd som gav medgivande till adoptionen ska ha alla bakgrundshandlingar arkiverade. Handläggaren ska se till att all tillgänglig information finns med när akten arkiveras. Broberg påtalar vikten av att det enskilda adoptivbarnets bakgrundshistoria finns med som bas för den fortsatta handläggningen.¹²⁸ Jag uppfattar att han då menar handläggningen efter att barnet har kommit, inkluderande uppföljning av stödbehov och dokumentation av insatser. I dag sker dokumentation inom socialt arbete i syfte att kunna följa handläggningen av ”ären-

¹²⁵ SOU 2008:18

¹²⁶ Prop 2003/04:131, s 69

¹²⁷ Förvaltningslagen (1986: 233)

¹²⁸ Broberg, A. (2007, kapitel 3)

den” och därmed är ett ärende om internationell adoption avslutat när adoptionen är godkänd enligt svensk lag.

En del barns behov ställer speciella krav på adoptivföräldrarnas omsorgsförmåga. Vid min slumpvisa genomgång av ett fåtal adoptionsakter under kartläggningen saknades inte sällan bakgrundshandlingar från barnets födelseland. Litet eller inget utöver uppföljningsrapporten till givarlandet fanns dokumenterat efter barnets ankomst. Avsaknad av sådana uppgifter kan bero på att adoptivföräldrarna inte självmant har lämnat in handlingarna som inte heller efterfrågats. Traumatiska förändringar, allvarliga sjukdomar och separationer både före och efter adoptionen inverkar negativt på barnet. Muntlig information från barnets första tid som kan vara av intresse för barnet längre fram dokumenteras sällan. Viss information kan enligt min erfarenhet finnas om man efterfrågar den, från adoptivföräldrarna eller från den organisation som har förmedlat barnet. Det kan t ex handla om uppgifter från barnets tidigare liv som inte finns i bakgrundshandlingar men som bör dokumenteras. Det kan vara olika data omkring institutionsplacering, vem som lämnat barnet, omständigheterna kring överlämnandet, data kring eventuella sjukhusvistelser eller omplaceringar hos släktingar alternativt fosterhem.

Bakgrundshandlingar översätts inte. Det borde vara socialtjänstens ansvar att se till att en översättning finns tillgänglig inför den första uppföljningen, så att handläggaren har läst in sig och kan ställa kompletterande frågor. Med kunskap dels om barnets bakgrund (så långt möjligt) och dels om svagheter i den omgivande miljön som kan stödjas och kompletteras, finns bättre förutsättningar för att ge rätt stöd som förebygger större problem längre fram. Kontakter efter adoptionen, inklusive kartlagda behov, insatser och uppföljning av insatser bör dokumenteras. Om råd- och stödsamtal har förekommit efter adoptionen har det varit ett frivilligt stöd som inte dokumenteras. Sannolikt finns en osäkerhet om dagens dokumentationsregler tillåter att journalanteckningar görs sedan adoptionen är genomförd och ärendet avslutats. Här kan regelverket behöva förtydligas i linje med dokumentationen avseende familjehemsplacerade barn.

Utifrån den kunskap som nu finns bör inte ärendet avslutas och dokumentationen upphöra när adoptionen är genomförd, utan först när det står klart att barnet inte behöver samhällets stöd. Personalbyten sker ständigt och med en dokumenterad sammanfattning om vad som hänt kan en bättre överföring till ny handläggare ske.

Dokumentationen bör följa barnet under den tid som behövs och förvaras i akten, precis som för familjehemsplacerade barn.

Ett förändrat förhållningssätt krävs, som tidigare nämnts, i uppföljningsarbetet med adoptivfamiljer. En förbättring av uppföljningen skulle kunna ske utan större insatser, det handlar mer om prioriteringar och att bygga på den kompetens som redan finns. Mindre kommuner har inte resurser att själva upprätthålla tillräcklig kvalitet för att tillgodose de adopterades behov.¹²⁹ Kompetens i vårt län kan byggas upp genom att kommunerna går samman kring adoptionsområdet. Som plattform för en regional adoptionsrådgivning har i en tidigare FOU-rapport föreslagits familjecentralerna. En fördel med detta är att samverkan redan är en etablerad arbetsform inom familjecentralerna och inkörsproblemen bör därför inte bli särskilt stora.

En del kommuner har föräldraförberedelsen i egen regi. På så sätt bibehålls och utökas handläggarkompetensen och en specialkompetens kan bevaras. Föräldrautbildningen behöver inte bli någon extrakostnad eftersom socialnämnden har rätt att ta ut skälig avgift av deltagarna¹³⁰. Samma socionomer skulle också kunna vara gruppledare för barngrupper för internationellt adopterade, också där i samverkan. Om två gruppledare krävs skulle samverkan sannolikt kunna ske med andra samhällsfunktioner eller frivilligorganisationer. Erfarenhet från annan gruppverksamhet med barn visar att kompetenshöjning har blivit en bieffekt för dem som leder grupperna, till nytta även i andra sammanhang.

Ett annat förslag är att uppföljningsansvaret för en adoptivfamilj delegeras till en ansvarig handläggare. För att få en **helhetssyn** är mitt förslag att en **kontaktperson** som håller samman uppföljning och stöd utses för varje familj innan barnet anländer. Mest lämpad torde medgivandeutredaren som har kompetens inom området vara, och som redan har en relation med adoptivföräldrarna. I samarbete med familjen kan barnen få sina behov tillgodosedda och föräldrarna stärkas. Utredaren bör redan innan barnet kommer betona samhällets ansvar för de blivande föräldrarna. Det innebär att göra dem medvetna om lagstiftningen om socialtjänstens ansvar för stöd och det självklara i att det är socialtjänsten som följer upp och initierar kontakter med familjen i omställningen till adoptivfamilj. Kontaktpersonen bör bilda sig en uppfattning inom vilka områden föräldraskapet kan behöva för-

¹²⁹ Nykänen, K: & Olofsson, L. (2005)

¹³⁰ Socialtjänstlagen 8 kap 2 §

stärkas. Kontaktpersonen initierar uppföljning i den omfattning som behövs och arbetar i **samverkan** med familjen och andra berörda samt rapporterar till socialnämnden. Utifrån vad som är känt om barnets bakgrund och föräldrareсурserna kan i samråd bedömas hur eventuella stödinsatser bör utformas. Det är rimligt att socialnämnden som delansvarig för familjebildningen får information om barnens situation. Har man föräldrarnas godkännande att redovisa till socialnämnden kan det inte vara något problem, men på sikt behövs förtydliganden i lagstiftningen. Utan tydligt lagstöd om rapportering till socialnämnd kan uppföljning och stöd lättare prioriteras bort när andra arbetsuppgifter upplevs mer akuta.

Med denna rapport som bas har jag fått en insikt i att en snar förändring av uppföljningen krävs, en förändring med barnperspektiv. När barnet anländer finns stora möjligheter för ett fortsatt bra samarbetsklimat mellan utredaren och familjen. Om den handläggare, som familjen redan känner, regelbundet initierar den fortsatta kontakten skulle det säkert ses som något mycket positivt från adoptivföräldrarnas sida. Jag är övertygad om att en längre tids uppföljning kan ske i samråd med familjen och där barnen också får komma till tals. I detta läge finns alla förutsättningar för att familjen vill behålla handläggaren som en nyckelperson under barnets uppväxt. Det kan kännas som en lättnad att veta att socialnämndspersonal, med insikt både om internationell adoptionsproblematik och om samhällets resurser, också har ett särskilt ansvar att bistå familjen i omställningen.

Om kontaktpersonen lär känna det enskilda barnet finns en naturlig ingång för barnet att vända sig till i framtiden med sina frågor. Att bygga på den kompetens som redan finns är kostnadseffektivt. Antalet barn är inte större än att det kunde räcka med en omprioritering av arbetsuppgifterna så att några handläggare får en större tyngdpunkt på adoptionsområdet. Med en sammanhållande ansvarig uppföljningsperson som dokumenterar beslut och insatser ur ett **helhetsperspektiv**, kan avdelningar inom socialtjänsten och andra arbeta mer effektivt åt samma håll. Alla har klart för sig vem som gör vad och regelbundna nätverksträffar kan ske med familjen.

Ett nätverk finns redan i den studerade kommunen mellan familjerätten och landstingsverksamheter, en samverkan som familjerättens medarbetare initierade på handläggarnivå med den tidigare Mödra/Barnhälsovården och till vilken närkommuner inbjudits. Få närliggande kommuner har deltagit och frågan bör därför lyftas till gruppedar-/chefs nivå för att samverkan ska få högre status och erkännas på

högre nivå som en viktig prioritering för fler kommuner i länet. Det är angeläget att detta nätverk kan fortsätta en påbörjad positiv utveckling.

Förslagsvis kan elevhälsan inbjudas till detta nätverk, då enkätsvar visar på stora behov av stöd i skolan. Inlärningsprocessen kan vara svårare än för andra barn vilket kan bero på många olika saker. Nätverket kan tillföra specialkompetens. De kan i samarbete med adoptivföräldrarna ge vägledning till de lärare som har fått ett internationellt adoptivbarn i sin klass.

Uppföljning av barnavårdsutredningar där internationellt adopterade placerats utanför familjen kan också ge uppslag till förändrade arbetsätt. I avvaktan på detta föreslås att utredarna tar in familjerättslig adoptionskompetens när barnavårdsutredningar om adoptivbarn ska utföras. Rätt specialistkompetens bör kunna förmedlas vid behov. Förhoppningen är att alla adoptivbarn med föräldrar i framtiden ska uppleva att de har fått det stöd som de behöver.

Fortbildningskostnader ses oftast som en utgift men är i själva verket en investering. **Kompetensutveckling** kan ses som en försäkring för att rätt stöd ges till lägre kostnad, än om felaktigt och otillräckligt stöd medför behov av dyrare insatser längre fram. Särskild handledning kan vara nödvändig i arbetet med vissa familjer och kan också ses som en form av kompetensutveckling.

Greiff bekräftar att **specialkompetens** behövs för att hjälpa dessa familjer¹³¹. Adoptivföräldrarna i hennes undersökning upplevde inte att de fick nödvändig hjälp från socialtjänst och skolhälsovård med flera. De adopterade i den här undersökningen tycks ha samma erfarenheter. Enligt flera kommentarer tycktes skolan sakna insikt om de adopterades särskilda behov, även om enskilda undantag redovisas. De få som har kommenterat socialtjänstens insatser i den här studien har inte varit nöjda med bemötande eller kompetens.

Ny kunskap tillkommer ständigt och kompetens måste underhållas och uppdateras. Den uttunnas lätt om personalkontinuiteten brister. Om specialkunskap inte upprätthålls finns stora risker att de adopterade inte får det bemötande och det stöd som de behöver. Om barnet och föräldrarna ska kunna få rätt stöd krävs stor insikt i området och goda personliga kvalifikationer.

¹³¹ von Greiff, K. (2004)

Som handläggare är det viktigt att fundera över om det är egna obearbetade värderingar som avgör min bedömning eller om jag lyssnar till vad som sägs av var och en i familjen, eller förmedlas på andra sätt. Kan jag ställa rätta frågor? Finns det seriös forskning att luta sig emot?

Mer kunskap, att få utrymme att bryta sina åsikter mot andras och fundera igen, gör att ens värderingar inte är för alltid, utan kan förändras med ökad insikt. Människor är komplicerade och den egna synen kanske behöver förändras? För detta behövs handledning och andra handläggare att reflektera tillsammans med.

Min övertygelse är att man i avvaktan på en ny chefsstödd strategi med nya uppföljningssystem omgående kan starta med små förändringar på verksamhetsnivå – utifrån den kunskap som redan finns hos utredare i kommunen. Det är fullt möjligt att omgående påbörja ett nytt arbetssätt inom socialförvaltningens befintliga verksamhet. Med en bra samverkan behöver inte nya organisationer skapas. Samverkan underlättas när det finns ett professionellt nätverk runt en målgrupp.

Mitt förslag till omedelbar åtgärd är följande: Utveckla dokumentationen, läs in bakgrundsmaterial för barn och adoptivföräldrar och börja med de barn som har kommit den senaste tiden. Se över vilka riskadoptioner som finns, utse ansvariga uppföljare och sätt igång, boka in en tid med föräldern/föräldrarna.

VIDARE FORSKNING

Min uppfattning är att en god förberedelse inför adoption är viktig och nödvändig, men att detta ändå inte alltid räcker, när teorin blir verklighet och barnet har kommit. Den nu obligatoriska föräldraförberedelsen kan hjälpa adoptivföräldrar till insikt, men garanterar inte att de klarar att fungera som en trygg bas för sitt barn utan stöd utifrån. Forskning (Minnesotastudien) tyder på att den egna anknytningshistorien och arbetsmodellerna från barndomen påverkar hur föräldrar klarar stress och krissituationer¹³². Får den lagstadgade förberedelsen den effekt som förväntas? Här finns något att forska vidare på.

Eftersom många adopterade vistas lång tid på institution i födelselandet, med påverkan på anknytningsprocessen, känns det angeläget att forskning studerar lägsta-åldern 0-1 år närmare. Resultatet i den här studien visar att det fanns skillnader i

¹³² Broberg et. al., (2006)

skilsmässofrekvens hos adoptivföräldrarna om barnen anlände i början eller slutet av den perioden (Figur 5). Den mest kritiska perioden för en föräldraseparation tycks ha varit när barnen vistats mellan fyra och sex år i familjen. Detta är också ett observandum (Figur 6). Kan ankomståldern påverka föräldrarnas relation negativt så att en skilsmässa blir följden, om uppföljning och stöd inte ges?

Sysselsättningsnivån i vuxen ålder är ett annat observandum. Lägstaåldern 0-1 år tycks även här kunna vara en för grov åldersindelning. Av resultatet framgår att av dem som anlant före sex månaders ålder hade 87 procent arbete vid undersökningstillfället. För gruppen som kom mellan 6-12 månaders ålder sjönk sysselsättningsgraden till 61 procent för att därefter öka till 83 procent och sedan minska igen för de äldre barnen över tre år, till 53 procent. Även om det är svårt att dra slutsatser från en begränsad population är frågan viktig att undersöka vidare. Är ankomståldern mellan sex och tolv månader en särskilt kritisk period när det gäller anknytning, språkbyte med mera?

Forskning har visat på en överraskning för internationellt adopterade att placeras i samhällsvård efter tioårsåldern.¹³³ Omhändertagna ungdomar är en utsatt grupp och denna studie bekräftar vad andra studier visar; att institutionsplacerade känner att de förlorar kontakten med och känslan av att tillhöra sina familjer. Därför bör inte de internationellt adopterade flyttas ut från familjen. En granskning av akter där socialnämnden omhändertagit internationellt adopterade bör kunna ge besked om hur barnperspektivet tagits till vara och vilka förebyggande åtgärder som vidtagits. Hur länge har svårigheterna varit kända för skola och socialtjänst? Hade det varit möjligt att hitta andra vägar än att placera barnet/ungdomen utanför hemmet? På vad sätt skiljer sig adopterades upplevelser gentemot svenska omhändertagna barn/ungdomar? Dessa angelägna frågor överlämnas till kommande verksamhetsutvecklare eller forskare.

I avsnittet *Stöd och hjälp efter adoption* framhålls vikten av att lyssna på den enskilda individen och inte generalisera kring etniska frågor. Forskarna anser att det tar för lång tid innan samhället kommer in med stöd och att familjerna inte får den hjälp som behövs.¹³⁴ I enkätstudien framgår att det finns föräldrar som tidigt uppmärksammade att barnet behövde särskilt stöd på grund av funktionshinder och därför sökte hjälp, men de bemöttes med att bli ifrågasatta och kände inte att någon från

¹³³ Elmlund, A. M. R (2007)

¹³⁴ von Greiff 2004; Irhammar, Cederblad 2006; Lindblad 2004; Elmund 2007

offentlig verksamhet tog föräldraorn på allvar. Därför blir en viktig följdforskning att undersöka hur det har varit bland andra adoptivbarn där funktionshindren inte var kända när barnet anlände. Blir det en fördröjningseffekt i stödinsatser på grund av att eventuella svårigheter hänförs till adoptionen?

REFERENSER

- Andersson, Bengt-Erik. (1985/1994) *Som man frågar får man svar – en introduktion i intervjū- och enkätteknik*. Andra upplagan, Stockholm: Norstedts förlag.
- Andersson, Gunilla. (1983) *På väg genom Sverige utan giltig karta*. Adoptionscentrum.
- Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Broberg Anders, Granqvist, Ivarsson och Risholm Mothander. (2006). *Anknytnings-teori Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Broberg, Anders, (2007) Att knyta an på nytt – en utmaning för internationellt adopterade barn, I Carlberg, M och Nordin, Janero K *Internationellt adopterade i Sverige. Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.
- Carlberg, Margareta och Nordin, Jareno, Karin, IMS. (2007). *Internationellt adopterade i Sverige – vad säger forskningen*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Dalen, Monica & Rygvold, Anne-Lise, IMS. (2007). Fokus på språk, lärande och skola. I Carlberg, M och Nordin, Janero K *Internationellt adopterade i Sverige. Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.
- Ejlertsson, Göran. (1996/2005). *Enkäten i praktiken, en handbok i enkätmetodik*. Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur.
- Elmund, Anna Mi Ra. (2007). *Overrepresentation of Internationally Adopted Adolescents in Swedish § 12-institutions*. Doktorsavhandling Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet, Uppsala.
- Flemberg-Alcalá, Astrid. (2007). *Och vet inte vart*. Stockholm: Natur & Kultur
- Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (1989)
- Föräldrabalken (1949: 381, 2006: 428)
- Förvaltningslagen (1986: 233)
- Greiff, Katarina von (2000). *Adopterade från Latinamerika – deras uppfattningar om sina uppväxvillkor, sin livssituation och Sverige som socialisationskultur*, Doktorsavhandling Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet. Edsbruk: Akademityck AB.
- Greiff, Katarina von. (2004). *Föräldrar till internationellt adopterade barn – uppfattningar och erfarenheter av föräldrarollen*. FoU rapport 1/2004, FoU Nordost, Danderyd.
- Halldén Gunilla. (2003). *Barnperspektiv som ideologiskt och metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning i Sverige, Årgång 8 nr 1-2, www.ped.gu.se
- Hjern, Lindblad, Vinnerljung, SOU 2003:49, analys av forskningsssammanställning kap 3.2

- Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Kron. (1991). *Forskningsmetodik Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur.
- Hägglund, Gertrud. (1982). *Adoptivbarn och språk*. Stockholm: Raben & Sjögren
- Igra, Ludvig (1984). *Objektrelationer och psykoterapi*. Malmö: Tryckeri AB Norden
- Irhammar, Malin och Cederblad, Marianne (2006) *En longitudinell studie av identitet och psykisk hälsa hos en grupp utlandsfödda adopterade*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1/2006.
- Juul, Jesper. (1997). *Ditt kompetenta barn. På väg mot nya värderingar för familjen*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Kommittédirektiv 2007: 168, *Översyn av bestämmelserna till skydd och stöd för barn och unga i SoL och LVU*, www.regeringen.se
- Lag 1979:552 om internationell adoptions hjälp
- Lag 1997: 192 om internationell adoptionsförmedling, www.mia.eu
- Landerholm, Lotta. (2003) *Adopterad. Lämnad. Vald. Och sen?* Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.
- Lindblad, Frank. (2004). *Adoption*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, Cecilia. (2006). *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917-1975*. Falun: Carlssons Bokförlag.
- Mahler, Margaret S., Pine, Fred och Bergman, Anni. (1975/1984). *Barnets psykiska födelse. Symbios och individuation*. Stockholm: Natur & Kultur.
- MIA (2007). *Villkor för sammanslutningar organiserade enligt lagen om internationell adoptionsförmedling*. www.mia.eu
- Nyberg, Rainer. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Nykänen, Karin och Olofsson Lena. (2005). *Internationella adoptioner i Jämtland – utveckling av föräldraförberedelser*. Rapport från FOU-Jämt 2005: 3. Östersund: FoU Jämt
- Närvänen, Anna-Liisa. (1999) *När kvalitativa studier blir text*. Lund: Studentlitteratur.
- Proposition 2003/04:131 *Internationella adoptionsfrågor*.
- Proposition 2001/02:123 *Partnerskap och adoption*.
- Runfors, Miriam och Wrangsjö, Björn. (1984). *Familjemönster. Att förstå och beskriva familjer ur systemperspektiv*. Lund: Beta Grafiska.
- SCB, 2007:4 *Demografiska rapporter*.
- SCB, barn och familjestatistik, www.scb.se
- SOSFS 1986: 29. *Åldersutredning av utländska adoptivbarn och invandrabarn*. Allmänna råd.

- SOSFS 1993: 11 *Medicinsk åldersutredning av invandrarbarn och adoptivbarn*, Allmänna råd.
- SOSFS 2008:8 Allmänna Råd: Socialnämndens handläggning av ärenden om adoption.
- Socialstyrelsen (2006). *Social rapport*. Tematiska översikter och analyser. www.socialstyrelsen.se
- Socialtjänstlagen 2001: 453
- SOU 2001: 10 *Barn i homosexuella familjer*. Betänkande från Kommittén om barn i homosexuella familjer. www.regeringen.se
- SOU 2003: 49 *Adoption - till vilket pris? Sammanställning av adoptionsforskning*. Betänkande från utredningen om internationella adoptioner, kapitel 2-3.1, Cederblad m.fl. Stockholm: Norstedts förlag.
- SOU 2008:18 *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren*. www.regeringen.se
- Teiling, Susann. (2005). *Min mamma var singel – några utlandsfödda personers erfarenheter av att vara adopterade av en ensamstående mamma*. FoU rapport 1/2005, FOU Nordost. Produktion Lidingö stad.
- Teiling, Susann. (2007). *Adoption – på egen hand*, FoU rapport 3/2007, FoU Nordost, Produktion Lidingö stad.
- Widerberg, Karin. (1995). *Kunskapens kön*. Andra tryckningen 1998, Stockholm: Norstedts Förlag.
- Zaar, Christina (1984). *Ett nytt hemland. Hur det är att komma till Sverige som adoptivbarn 16 vuxna berättar*. Stockholm: Liber Förlag.

Övriga referenser:

www.adoptionscentrum.se

www.mia.eu/statistik

Lagergren, Christina: *Adoptivbarn och språkbyte*. Egna minnesanteckningar från föreläsning i Stockholm, anordnad av socialstyrelsen/IMS 2007-11-19.

MIA, Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (2007). *Längre väntan på att få adoptera* MIA informationsblad 2/2007, www.mia.eu

MIA:s årsredovisning 2007, www.mia.eu

Nyberg, Elsa. (2005). *Adopterade barn. Anknytning och språkutveckling*. Opublicerat kompendium, godkänd skrivning i denna studie, per e-mail 2008-05-27.

Olzon, Janna: artikel i *Att adoptera nr 3/2007*, ref. till Irhammar.

Regeringsrättens domar 2007-11-12, mål 570-07, 828-07

Citat:

T.S. Eliot 1888-1965, (Burnt Norton, 1935, ur Fyra kvartetter, 1943)

Tranströmer, Tomas f 1931, (ur dikten "Preludier II" 1970)

Depew, Chauncey 1834-1928 (www.brainyquote.com)

.....kommun

2007-05-19

Birgit Eriksson

Beslut om utlämnande av sekretessbelagda handlingar för forskningsändamål

Birgit Eriksson, anställd vid socialförvaltningen, ansöker om att få ta del av sekretessbelagda uppgifter inom socialförvaltningen och i kommunarkiv kring samtliga internationellt adopterade barn som anlänt t.o.m. år 2006, efter att socialnämnden i kommun gett adoptivföräldrarna medgivande att adoptera.

Avsikten är att som en del i en FOU-rapport göra en totalundersökning av omfattningen i kommun av internationella adoptioner, varifrån kommer barnen, förändringar över tid osv. Utöver uppgifter i register gäller ansökan även tillstånd att vid behov ta del av personakter som förvaras i kommunarkivet eller inom förvaltningens olika avdelningar.

Materialet skall användas till en FOU-rapport med arbetsnamnet "Hur har det gått?" En undersökning av internationella adoptioner".

Socialnämnden i kommun beslutar att lämna ut erforderliga personuppgifter med stöd av 12 kap, 6 § socialtjänstlagen, samt med förbehåll enligt 14 kapitlet, § 9 sekretesslagen enligt följande;

Utlämnade handlingar får endast användas för det forskningsändamål som uppgivits. Uppgifter i utlämnade handlingar som rör enskilda personliga förhållanden får inte lämnas vidare, såvida de inte har en sådan form att de inte kan hänföras till den enskilde.

Kopior eller avskrifter av utlämnade handlingar som innehåller uppgift om enskilda personliga förhållanden, samt anteckningar om sådana förhållanden ur handlingar som lämnas ut, skall förstöras när forskningsarbetet avslutats, dock allra senast 2008-12-31.

(namn)

Förvaltningschef

2007-10-08

Till Dig som är internationellt adopterad

Informationsbrev angående uppföljning av adoptioner, FoU-projekt.

Detta brev skickas ut för att meddela att Du inom några veckor kommer att få en enkät per post, som jag hoppas Du vill besvara.

Undertecknad har i många år varit ansvarig chef för familjerättsavdelningen inom socialförvaltning. I mitt arbete har jag ofta undrat om våra adoptivbarn under uppväxten får tillräckligt stöd från olika samhällsfunktioner. Kommunen har ett lagstadgat ansvar för uppföljning och stöd, men det har inte varit ett prioriterat område. Vi har heller aldrig undersökt vilka behov som faktiskt finns.

För närvarande är min uppgift att via FOU-Jämt (Forskning och Utveckling i Jämtlands län) kartlägga hur det har sett ut för adoptivbarnen i vår kommun. Utifrån tillgängliga registeruppgifter kommer statistik att sammanställas rörande de internationella adoptioner där kommun har medverkat under adoptionsprocessen. (342 internationellt adopterade t.o.m. 2006). Undersökningen ska under 2008 utmynna i en FOU-rapport med arbetsnamnet ”Hur har det gått? En undersökning av internationella adoptioner”. Handledare är Forskningsledare Marianne Westring-Nordh på FOU-Jämt (<http://fou.jamtland.net>).

Studiens viktigaste del blir den enkät som kommer att skickas ut till Er som nu är vuxna (167 fyllda 25 år och äldre). Syftet är att hämta in kunskap om Era upplevelser och därmed få underlag för att i den kommande rapporten föra fram om det finns behov av förändringar i kommunens arbetssätt och prioriteringar rörande adoptivbarn och deras familjer.

Din medverkan är naturligtvis frivillig men jag hoppas att Du tycker det är angeläget. En hög svarsprocent ger större möjligheter att dra slutsatser när enkätsvaren är sammanställda. Om det har funnits brister i det samhälleliga stödet behöver vi känna till vilka behov som finns för att för framtiden utveckla stödet till adoptivfamiljer och adoptivbarn.

De svar Du lämnar kommer att bli helt konfidentiella då inga obehöriga kommer att ha tillgång till forskningsdata. Enkäterna får ett löpnummer för att påminnelse ska kunna skickas ut vid behov. Vid rapportering och publicering av forskningsresultaten kan inga individer bli identifierade i redovisningen. När resultaten har sammanställts och rapporten är färdig kommer allt arbetsmaterial att förstöras av undertecknad forskningshuvudman.

Som tack för besväret får Du som svarar på enkäten – om Du så önskar – ta del av den färdigställda rapporten, som beräknas vara klar innan årsskiftet 2008.

Tack på förhand!
SOCIALFÖRVALTNINGEN

Birgit Eriksson
Auktoriserad socionom

2007-10-25

Till Dig som är internationellt adopterad

För en tid sedan fick Du ett informationsbrev ang. den enkät som nu skickas ut.

Kommunen har enligt lag en skyldighet att tillgodose adoptivfamiljers behov av stöd och hjälp. Syftet med den undersökning som pågår är att kartlägga nuläget och hitta nya vägar att tillgodose behov som kan finnas. En förutsättning för att kunna möta behoven på rätt sätt är att berörda myndigheter får veta hur nu vuxna internationellt adopterade barn har upplevt sin uppväxttid och också hur det ser ut just nu. Blev det i allmänhet bra för barnen som kom från ett land långt bort ifrån, eller finns det brister som hade kunnat förebyggas? Finns det några speciella livsperioder eller kriser i livet när stödet har brutit?

Enkäten skickas till alla internationellt adopterade som fyllt 25 år senast 2007 och där kommun har varit med under hela eller delar av adoptionsprocessen, totalt 167 personer.

Den här enkäten kommer att ingå som en särskilt viktig del i en kommande FOU-rapport. I FOU-rapporten redovisas sedan en sammanställning av det totala antalet enkätsvar. För att se förändringar över tid kommer rapporten även att innehålla en sammanställning av registerdata över samtliga internationellt adopterade som kommit till kommun från slutet av 1960-talet och fram till och med 2006, åldrar, ursprungsländer, grundfamilj i Sverige osv. Faktainsamling sker från register och från kommunarkivets adoptionsakter.

Deltagandet är naturligtvis frivilligt. Vi hoppas verkligen att Du tycker det är angeläget. Just Du kan hjälpa oss att få tillräckligt underlag utifrån denna enkät. En hög svarsprocent ger större möjlighet att dra slutsatser när enkätsvaren är sammanställda. Vår önskan är att rapporten utifrån inkommet och bearbetat underlag kan utmynna i förslag om hur ev. stöd kan utvecklas framåt för adoptivfamiljerna och för de adoptivbarn som nu växer upp.

Alla svar hanteras konfidentiellt och enskilda individer kommer inte att kunna identifieras av utomstående. Det löpnummer som finns på enkäten har satts dit i avsikt att i berörda fall skicka påminnelse. Inkomna svar prickas av mot en namnlista som förstörs när rapporten är färdigställd. Löpnumret behövs också för att vi ska kunna översända det färdiga resultatet till Dig som ett tack för att Du medverkar. Ange i rutan nederst på enkäten om Du är intresserad av detta.

Med vänlig hälsning

Birgit Eriksson
Auktoriserad socionom
SOCIALFÖRVALTNINGEN
e-postadress

Marianne Westring-Nordh
Forskningsledare/handledare
FOU Jämt
e-postadress

ENKÄT kring internationella adoptioner

Läs först igenom enkäten, fyll i den samt återsänd svaret senast 14 november i det svarskuvert som medföljer.

Del 1 är bakgrundsdata. Vi vill gärna ha några enkla faktauppgifter om Dig själv, uppgifterna är betydelsefulla för att få en totalbild av enkätgruppen.

Resten av enkäten rör Din upplevda situation.

Del 2 handlar om hur kontakten med föräldrar och syskon ser ut idag.

Del 3 är frågor kring hur relationen med släktnätverket ser ut i dag.

Sist kommer frågor kring livsperioder samt upplevt behov av stöd.

Läs noga, tänk igenom det som gäller Dig själv och Din situation.

DEL 1, faktarutor:

Kryssa i en ruta under varje frågeställning, eller skriv på raden under om rutorna inte stämmer.

Kön

1 Kvinna

2 Man

Högsta utbildning

1 Högskola/universitet

2 Gymnasium

3 Avslutad grundskola

4 Avbruten grundskola

.....

Sysselsättning

1 Studerar

2 Arbetar

3 Sjukskriven

4 Arbetsökande

5 Övrigt

.....

Vilka personer ingår i Ditt hushåll?

Jag bor ensam 1

Jag bor tillsammans med:

2 make/maka/sambo

3 make/maka/sambo och barn

4 barn

5 förälder/föräldrar

6 föräldrar och syskon

7 föräldrar och egna barn

8 syskon

9 annan person

Födelseland:

Ankomstålder till Sverige:

1 före 6 månader

2 från 6 och intill 12 mån.

3 från fyllda 1 år och intill 18 mån.

4 från 18 mån. och intill 3 år

5 från fyllda 3 år och intill 5 år

6 från 5 år och uppåt

DEL 2 Nuvarande kontakt (Omfattning)

Kryssa i den ruta som ligger närmast Din upplevelse. Med kontakt avses personlig kontakt, att man hälsar på varandra eller har telefon-/mailkontakt. Med mamma och pappa avses här adoptivförälder. Om Du har flera syskon och kontakten ser olika ut, fyll i flera rutor. Om Du är adopterad av en förälder, fyller Du i det som avser den föräldern. Om Du har växt upp med styvförälder, fyll i även den rutan.

Förklaring: Tät kontakt (varje/varannan vecka)

Regelbunden, (i genomsnitt minst 1 gång/månad)

Regelbunden men sällan förekommande

Enstaka tillfällen (sätt här **en siffra** i rutan i stället för kryss):

1 mer ytlig kontakt

2 vid kriser, vi hjälper varandra

3 annat

	Tät kontakt	Regelbunden	Regelb./Sällan	Enstaka tillfällen	Bruten kontakt
Mamma	☐	☐	☐	☐	☐
Pappa	☐	☐	☐	☐	☐
Styvförälder	☐	☐	☐	☐	☐

Syskon (markera för respektive syskon 1,2,3, i olika rutor):

Har inga syskon:

Adopterat syskon:

1.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐

Biol.barn t. båda adoptivföräldrarna:

1.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐

Biologiskt barn till en adoptivförälder:

1.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐	☐

DEL 3 Nuvarande relation

Kryssa i den ruta som ligger närmast Din upplevelse. Med relation avses här om kontakten känns positiv eller negativ när Du har kontakt eller när Du tänker på föräldern/syskonen. Med mamma och pappa avser här adoptivförälder.

Om Du har flera syskon och kontakten ser olika ut, fyll i flera rutor.

	Mycket bra	bra	mindre bra	negativ
Mamma	☐	☐	☐	☐
Pappa	☐	☐	☐	☐
Styvförälder	☐	☐	☐	☐

Syskon (markera för respektive syskon 1,2,3, i olika rutor):

Har inga syskon:

Adopterat syskon:

1.	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐

Biol.barn till båda adoptivföräldrarna:

1.	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐

Biologiskt barn till en adoptivförälder:

1.	☐	☐	☐	☐
2.	☐	☐	☐	☐
3.	☐	☐	☐	☐

Annan viktig person i nätverket – det menas någon som var viktig för Dig och som Du kunde vända Dig till under uppväxten, t.ex. en släkting eller vän utanför grundfamiljen, någon inom skola, landsting eller kommun, någon verksam som tränare eller ledare, en vän, annan adopterad person osv.

Relationen idag:

	Mycket bra	bra	mindre bra	negativ
--	---------------	-----	---------------	---------

vem/vilka?

.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐

Kontakten har upphört på grund av:

.....

.....

DEL 4 Frågor kring uppväxten och ev. behov av stöd

Fyll i den ruta som känns mest rätt för Dig ang. hur Du har upplevt tillvaron under speciella perioder i livet. Skriv in om andra perioder varit särskilt positiva eller negativa

Kommentera gärna under respektive livsperiod, om Du vill ange orsak.

	Mycket bra	Bra	Någor- lunda	Dåligt	Mycket dåligt
1. Dagstiden	☐	☐	☐	☐	☐

.....

.....

2. Lågstadiet	☐	☐	☐	☐	☐
---------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

.....

.....

3. Mellanstadiet

.....
.....

4. Högstadiet

.....
.....

5. Gymnasiet

.....
.....

6. Flyttning till eget boende

.....
.....

7. Annat (ange livsperiod)

.....

.....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

TACK för att Du har velat dela med Dig av Dina erfarenheter.

Det är väldigt värdefullt att få veta något om Din upplevelse och därmed kunna sammanställa ett resultat som kan ge oss vägledning för framtiden.

SKICKA IN Ditt svar i bifogat kuvert snarast möjligt och senast
den 14 november 2007

Kryssa i rutan om Du önskar få del av rapporten när den är färdigställd

Birgit Eriksson och Marianne Westring-Nordh

2007-11-22

Namn

Adress

PÅMINNELSE

För en tid sedan fick Du en enkät med anledning av pågående studie av internationella adoptioner, som undertecknad genomför med medel från FOU-Jämt (Forskning och utveckling). Senaste insändningsdatum sattes till 14 november.

Då det inte har kommit in någon enkät från Dig vill jag påminna och be Dig fylla i och skicka in under november månad. Vill Du inte medverka vore det bra om Du ändå skickar in den ofyllda enkäten i det medsända svarskuvertet, gärna med en förklaring till varför Du inte vill delta.

Om enkäten av någon anledning har förkommit så ber jag att Du meddelar mig per mail, adress, så kan jag skicka Dig en ny.

Deltagandet är naturligtvis frivilligt. Om Du har haft behov av samhällsstöd men inte fått, eller fått felaktigt stöd, eller om Du har haft det bra på alla sätt, så är också det viktig information till kommunen. En förutsättning för att kunna förebygga ev. brister i framtiden är att berörda myndigheter får kunskapen direkt från er om vad ni hade behövt och hur situationen ser ut i dag. Därför är det viktigt med så hög svarsprocent som möjligt på enkäten.

Alla svar hanteras konfidentiellt. Det innebär att enskilda individer inte kan identifieras i rapporten. Löpnumret som finns på enkäten behövs för att vi ska kunna översända den färdiga rapporten till Dig som ett tack för Din medverkan. Ange i rutan nederst på enkäten om Du är intresserad av detta.

Med vänlig hälsning

Birgit Eriksson

Aukt. socionom

SOCIALFÖRVALTNINGEN

.....

birgit.eriksson@.....

En del kommentarer finns som citat eller har sammanförts i text i avsnittet Upplevda erfarenheter. Här kommer ytterligare kommentarer:

FÖRSKOLETIDEN

- *Mamma var hemmafru så jag har haft det kanon, gått på kyrkis och lekis.*
- *Jag gick på lekis 1 år innan grundskolan. Jag tror att jag smälte in bra, kände mig inte konstig eller annorlunda.*
- *Fick gå kvar på dagis ett år extra pga. att jag inte kunde prata så bra svenska. Tyckte bara det var kul.*
- *Livet är fortfarande en lek och man är relativt omedveten om orättvisor och "hierarki"/gruppindelningar.*
- *Kände mig annorlunda och utanför som enda mörka tjej i barngruppen.*
- *Ibland kunde jag uppleva utanförskap på kyrkis för att jag var mörkhyad. Men inte annars.*
- *Har fått berättat för mig att jag inte trivdes särskilt mycket. Min mamma var hemma med mig och min syster när vi var små. Lekis/förskola var bedrövlig. Hade alkoholiserad lekisfröken och blev utsatt för olika beskyllningar. Kan ha varit för att jag var adopterad.*
- *Behövde mer stöd och förståelse*

LÄGSTADIET

- *Bra fröken/vuxenförebilder*
- *Liten skola, liten klass och snäll fröken*
- *Jag kände att jag inte riktigt passade in, då jag gick i en mycket duktig klass och jag hade väldigt svårt för matte.*
- *Jag förstod att det var något speciellt med mig. Jag tror att jag uppfattades som lite annorlunda men på ett positivt sätt. Jag var ensam adopterad på skolan vad jag vet.*
- *Mer medveten om orättvisor och vikten av att vara populär.*
- *Visst, det kommenterades här med. Men någon gick in och talade om att jag var indian och inte neger... Då blev det mer accepterat.*
- *Blev mobbad, hade problem...*
- *Blev hårt mobbad pga. "svartskalle", "glasögonorm"*
- *Mycket mobbad och utfrysst slagen av min lägstadiefröken... hade sällskap med ... fick 6 års däng.*
- *Mamma mår sämre, jag tvingas lyssna på hennes dödsängest.*

MELLANSTADIET

- Blev en större skola och vi slogs ihop med en annan klass vilket var mycket roligt.
- Bra kompisar/ klasskamrater.
- Jag hade kompisar på skolan, men ibland kände jag mig lite ensam. Det berodde nog helt på min personlighet och inte alls på att jag var adopterad. Jag har alltid haft svårt att ta initiativ och varit mer introvert än utåtriktad. I den här åldern var det ett hinder för att få kompisar.
- En del bra vuxenförebilder, andra sämre. Sämre inom skolvärlden.
- Lärarbyte och ibland ojusta kompisar.
- Bytte lärare. ... och ingen i skolan ställde upp. Var bara sporadiskt i skolan ... Ofta utslängd i korridoren.
- Blev mobbad även här.
- Mobbingen fortsatte och innefattade sexuellt tvång, misshandel och utpressning.

Förhållanden i familjen påverkar även mellanstadietiden:

- Pga. ansträngda familjeförhållanden var behovet av bekräftelse enorm. Även jakten för att få det tillgodosett, till vilket pris som helst.
- Som ovan (förändring från lågstadiet från ”dåligt” till ”mycket dåligt”) hennes tankar blir alltmer bisarra... "jag kanske är på väg att dö för jag är allergisk mot dig eller ... (systkon)".

HÖGSTADIET

- Jag gled ifrån några av mina klasskompisar, men fick ett par nya i en annan klass, som jag trivdes med och som jag kunde vara mig själv med.
- Tillhörde inte "de populära" utan jag och min kompis blev "pluggisarna" och hamnade lite utanför.
- Rörig klass och det började bli tufft att supa/röka, vilket jag helt tog avstånd ifrån.
- En väldigt kort period ca 2 mån. blev jag utfrysst av mina kompisar, men de ordnade upp sig och allt blev bra.
- Retad. Flyttade i 7: an från... till... Tog flera år att skaffa kompisar.
- Försökte mest att passa in.
- Blev mobbad men fick lite stöd här.
- Mycket mobbad och utfrysst.
- Gick nu särskola där ingen förstod mina svårigheter. Slogs mest och skolkade. Fick diagnos Autism m "lätt utvecklingsstörning" i ...
- Hade börjat få en del funderingar kring mina rötter och försökte hitta min plats i tillvaron.

- Den minst positiva perioden var högstadietiden. Relationen med föräldrarna var inte så bra. Jag grubblade över om de älskade mig eller inte. Föräldrarna upplevde å andra sidan att jag skämdes över dem, att de var pinsamma osv.
- Pappa avled i olyckshändelse HT –åke 8. Det innebar att jag tappade lusten med skola och allt.
- Genomförde med nöd och näppe 7: an. Sedan dödsjuk pga. anorexi och suicidal utifrån mobbning och misshandel hemma.

GYMNASIETIDEN

- Bra klasslärare och kompisar.
- Nya vänner, nya intressen.
- Ingen förstod mina svårigheter och behov. Passade inte in. Var allmänt besvärlig. Blev avstängd och utslängd, men jag krävde min rätt att få gå i skolan.
- Mycket frånvaro på skolan, okunskap från förälder, saknad uppväxt från modern som bodde på annan ort.
- Fortfarande strul hemma som påverkar skolan och mitt allmänna mående.
- Träffade min blivande man i denna period. Bråkade dock häftigt med min mor, vilket berodde enligt mig på hennes misstroende mot mig. Min vän... började här också må sämre och gled undan från mig.
- Trivdes inte med att bo i småstad och vad det innebar i krav från kompisar och vuxna.
- Min bästa vän dog.

FLYTTNING TILL EGET BOENDE

- Mycket stöd från föräldrarna.
- Tätare kontakt med fader (uppväxtförälder)
- Köpte en etta i ... hösten -01 (mycket bra).
- Bra men väldigt otryggt efter att ha bott i en fosterfamilj ...
- Kändes skönt att bli självständig men saknade samtidigt tryggheten hos mina föräldrar.
- Att få distans till mina föräldrar gjorde att jag mätte bättre.
- Då jag var 20 flyttade jag för att studera på annan ort. Det var en fantastisk frihetskänsla att få rå sig själv och samtidigt komma till en ny stad med nya möjligheter.
- Efter studenten åkte jag tillbaka till ... för första gången. Det blev omtumlande. Blev sambo med en annan adopterad. Både bra och dåligt.
- Flyttade till (utomlands) och andra asiater i närheten gjorde så att "konstigheten" försvann.
- Ville helst bo kvar hos mamma men hon orkade inte längre.
- Hade min första livskris i samband med flytten.
- Kastades ut hemifrån 14 år gammal. Fick bo på HVB-hem och LVU-boende.

– Fyttade som 17-åring till egen lägenhet.

ANDRA LIVSPERIODER

– Livet har väl gått upp och ned precis som för alla andra. Men jag har haft en väldigt trygg och bra uppväxt. Mina föräldrar har alltid varit stolta över mig och de har hållit ihop hela livet och jag har aldrig sett dem bråka. Det enda negativa jag kan komma på som kan ha med mitt ursprung att göra är att jag blivit lämnad en gång och är väl lite rädd att bli övergiven och i stort behov av bekräftelse, men många tjejer funkar väl så ändå... Lite av överlevare också kanske, eftersom jag blev lämnad på en trappa i en korg nästan död. Men jag överlevde och mitt måtto i livet är och har alltid varit. DET (ALLT) GÅR OM MAN VILL!! Sen har jag varit sjukskriven för stress och utmattning och deppighet men det har nog inte haft något med mitt ursprung att göra beller. Jag är nu frisk från det och lever i ett lyckligt förhållande, med vänner och ett företag som rullar på. Med en tonåring och en 11åring så är livet fyllt kan man säga. Jag har ett bra liv och mår bra. Jag är tacksam att jag inte blev kvar i ett av världens fattigaste länder som styrs av kokainindustrin. Jag har det bra helt enkelt. Mvh.

– Första jobbet i hemtjänsten fick jag höra många gånger av gamlingar att de undrade hur/om jag trivdes i Sverige och gillade snö? Och vissa undrade om jag verkligen kunde städa och diska när jag var så mörk?! Ja, vad ska man säga. – Fånigt! Men värre rasism än så har jag nog aldrig upplevt.

– Har alltid känt mig trygg och säker hos mina föräldrar. Och kan ibland även idag "längta hem". Har knutit an till dem starkt från dag 1 och kan nog ha extra svårt att släppa taget från dem.

– Hemlängtan till min familj.

– Jag har jobb, körkort och bra kontakt med styvfar

– Jag är öppen och social, har alltid haft lätt att lära känna nya och olika människor.

– Runt 25. Flyttade till (utomlands). Tog tag i mitt splittrade liv och hade en utveckling i mig själv till det bättre.

– Flyttat till annan stad. De jobb jag haft (mycket bra).

– Min återresa till ...1997. (mycket bra)

– Vuxen (universitet), fick möjlighet att åka tillbaka till Indien – "hem".

– Resa och boende i Frankrike (ensam)

– Au-pair i London. Min familj har stöttat mig genom hela mitt liv.

– Högskola, (mycket bra). Första åren som lärare (någorlunda)

- *Universitetsstudier (mycket bra). Flytta till en ort där jag inte kände någon, på grund av jobb (mycket bra)*
- *20-22årsåldern (bra): Kom ut som homosexuell och fick positiva reaktioner från... (föräldrar, syskon och vänner)...25-årsåldern (mycket dåligt): Svårigheter i förhållandet, skapade ångest att min pojkvän drabbades av depression. Bröt all kontakt med mina föräldrar.*
- *Suicidal 14-17 år, vändning 18-19 år, suicidal 19-20 år. Vändning 20 tills idag. Den som särskilt bidrog till vändningen var en sjuksköterska på Barn- och ungdomskliniken: -Äldre kvinna med varmt hjärta, tålmod och envisbet. Första positiva närheten som 14-åring.*
- *Efter examen från högskolan från... (flera år tillbaka) till dagens datum: Mycket mediciner, intoxer, läkarbesök på grund av sexuella övergrepp i barndomen av en vän till ... Ångest, depressioner.*

En som haft upprepade depressioner har ljuspunkter:

- *Mina hundar gör livet värt att leva.*

Följande kommentar ger funderingar:

- *Nuvarande (kryssat: Bra). Kriminell på livstid (struket och ändrat till) heltid.*

SÄRSKILT BRA LIVSPERIODER

- *Inget särskilt tror jag. Det finns ju olika perioder i livet, och det behöver ju inte bero på något speciellt att någon var bättre.*
- Inte för mig i alla fall.*
- *Det bästa är att jag vet att pappa o mamma älskar mig lika mycket som deras biologiska dotter och alltid kommer att ställa upp ifall jag behöver deras hjälp.*
 - *När jag var 7-9 år hade jag det väldigt bra, därför att jag trivdes bra med mina kompisar och var mycket tillsammans med släkt som brydde sig om mig, som jag trivdes och var trygg med!*
 - *Med min morbror ... han lärde mig allt om natur och fiske.*
 - *Mycket utflykter som barn var mycket positivt.*
 - *Lov som har inneburit att jag fått fara till farmor och farfar. Efter skolan då jag kunnat styra mitt privata umgänge efter mina egna behov.*
 - *Sommarperioder när samtliga familjemedlemmar umgicks och bodde tillsammans i familjens sommarbus.*
 - *När jag var placerad i (ortsnamn, familjehem) och när jag och syrran fick kontakt när hon bodde i (ortsnamn, annat familjehem).*
 - *Högstadietiden var enormt bra, både lärare och klasskompisar på ... -skolan... bidrog till detta. Detsamma gäller gymnasietiden. Medieprogrammet på ...*

- Gymnasieperioden var den bästa skoltiden. Jag fick också bra stöd när pappa dog, fick prata med en vuxen på BUP.
- Gymnasium och högstadietiden... idrotten och de upplevelser jag fått i samband med den.
- Ungdomen 12-18. Mycket idrott och bra och engagerade ledare.
- Under min tid då jag hade egen häst och red mycket. Var varje dag i stallet, denna tid var en av dom bästa tiderna i mitt liv. Gick låg & mellanstadiet och en bit in på högstadiet.
- Sysslade med hockey i... och fotboll i... under hela min uppväxt, vilket varit starkt bidragande orsak till att jag trivts bra.
- Vänner är mycket viktiga, vem du umgås med. Skola som inte behandlar dig olikt. Föräldrar som är närvarande. Fritidsledare på skola/fritidsgård!!
- Trygg, bra uppväxt har gjort mig till nöjd och lycklig människa. Alltid upplevt bra stöd från släktingar, lärare osv.
- Hela mitt liv har varit väldigt bra. Mina nära och kära har alltid ställt upp om det uppstått problem.
- Min familj har alltid ställt upp i vått & torrt.
- Igen har jag alltid varit lyckligt lottad med otroliga vänner som har funnits vid min sida i alla olika lägen. Även min biologiska syster.
- Småbarnsåren upp till förskoleålder var bra tack vare mina föräldrar. Efter 30 år har varit bra. En bra barndom, identitetssökandet framför allt mellan 20-25 år har gett en stabil grund.
- Under uppväxten var det bara med andra barn som aldrig kommenterade på att jag såg annorlunda ut (plus Mamma o Pappa). Nu är det pga. make och barn, och mina koreanska adopterade vänner.
- Förutom mor och far – När jag pluggade på folkhögskola på Bra lärare (2 st) som gav konstruktiv kritik och såg en på ett bra sätt.
- Senare 20-årsåldern ca 26-30 (bra). NU! (mycket bra). Livet blir bara bättre. Kommit till ro & kunna acceptera saker som hänt i livet...
- I princip varje gång man träffat på/ lärt känna folk med samma intressen.
- Det är klart jag har det. Men inget av det har berott på att jag varit adopterad. Men visst, män har alltid varit lättare att få kontakt med än kvinnor?! Med det är väl för att man är tjej... Okej jag har fått höra mycket att jag är vacker... för att jag är mörk.
- Ja min återresa som jag skrev om. Mina adoptivföräldrar har alltid förstätt min längtan och funderingar till... (födelselandet). De visste att en återresa var viktig för mig och även för min biologiska syster.
- 18-20 år, värnplikten lärde mig att ta ansvar, initiativ, leda, lösa problem och inte se dom som hinder.

- Universitetsstudier när jag var 20-23. Den mest positiva perioden i mitt liv. Ny luft under vingarna. Större självständighet gentemot mina föräldrar. Roligt att träffa nya människor (trött på hemstaden 'ville iväg'). Under den här perioden hade jag lättast att få nya kompisar. Synd bara att jag var dålig på att 'ha kvar' dem. Ångrar också att jag inte tog för mig ännu mer, roade mig ännu mer. Jag har alltid varit försiktig och försynt.
- Fått chansen att bo, arbeta och studera utomlands. Har haft en trygg och harmonisk barndom med många vuxna runt omkring och många bra kompisar.
- När jag var 25 år åkte jag ensam till ... (utomlands) för att studera, var en mycket bra period. Det var känslan att komma ifrån föräldrar och det vanliga livet som var orsaken till det.
- Efter gymnasiet och ett år i (utomlands) läste jag upp mina betyg vid Kommux. Konstigt nog har jag detta år som en "favorit". Fick många nya kompisar och lärde mig massor. Mina föräldrar stöttade mig behjärtat för att jag skulle kunna nå mitt mål och komma in på utbildningen jag ville.
- När jag efter några år när jag flyttat till ny stad att jag verkligen hade skaffat mig ett kontaktnät på egen hand, att jag åter igen kände att jag var någon i den nya staden också, inte bara hemma där jag växte upp.
- Universitetstiden, på grund av möjlighet till utlandsvistelse i ... En dröm som äntligen blev verklighet. Träffade min make under universitetstiden.
- Att flytta och plugga var den bästa tiden i mitt liv. Alla mina universitetskompisar bidrog till detta.
- Folkhögskoletiden känns som avgörande för att jag kommit dit jag är idag. För i början av denna period befann jag mig i en livskris och i slutet har jag funnit mig själv.
- När jag tog min kockutbildning.

De flesta kommentarerna om bästa period rör när den adopterade själv blev förälder, men även att ha hittat en partner att lita på, här återges endast några få.

- Fick en son vid 18-års ålder. Var en positiv händelse/upplevelse. Jag var ensamstående men det kändes inte tufft ändå.
- Nu är en underbar tid i mitt liv! Har en sambo som fortfarande är mig lika kär efter 8 år och helt underbara föräldrar som stöttar mig i allt.
- Efter jag gift mig har jag varit väldigt lycklig. Har också skaffat koreanska (adopterade) vänner här i (annat land) och är äntligen trygg i mitt eget skinn med att vara adopterad (sedan ungefär 1-2 år tillbaka).
- 1. Folkhögskola. Läste till behandlingsassistent samtidigt som jag gick i samtal, vilket gjorde att jag fann mig själv och kommit till ro. 2. Högskola/universitet. Är gift och fått vårt första barn. Lyckan är total!

OM NÅGOT STÖD SAKNADES – VAD HADE DU VELAT HA OCH VARIFRÅN

- *Visste inte att det fanns särskilt stöd för adopterade barn.*
- *Aldrig behövt genomleva detta.*
- *Önskar att någon hade sett och uppmärksammat hur dåligt jag mätte, och då hjälpt mig med något slags stöd. Jag var alldeles för försynt/ tillbakadragen för att fråga om hjälp. Mår ännu inte så bra som jag önskade att jag gjorde.*
- *Mamma har ställt upp när jag har haft behov av det. Men har fortfarande sviktande självförtroende. Viktigt att folk i min omgivning ger mig stöd när jag tror att jag inte kan.*
- *Behövde men fick inget stöd (om vuxna hade sett mig). Behövde inget stöd (enligt mig).*

- *Jag anser att alla adopterade barn bör erbjudas en ”kurs” eller liknande under uppväxten. Där skulle många som mår dåligt ”jängas upp” och erbjudas psykosocialt stöd eller liknande. ”Kursen” kunde utformas så att den inte blev stigmatiserande. Övrigt: Adoptivföräldrar genomgår en omfattande social utredning – men ibland är den inte tillräcklig.*

- *Jag har haft turen att ha en bra lärare. Mer stöd, eller möjlighet till stöd, borde finnas för adopterade! Kuratorer, andra, som kan hjälpa ungdomar och unga vuxna i sitt identitetsskapande. Vid ett dubbelt utanförskap kan nog påfrestningarna vara extra stora för en adopterad. Det är viktigt att stöd finns.*

- *Mer kontakt med andra adopterade. Har aldrig fått förfrågan, inbjudan om något stöd från ex. kommun, adoptionsbyrå etc. Jag är idag inte helt för adoption. För mig är det ett utanförskap som på något vis måste kompenseras. Kompenseras det inte mår du dåligt. Alla vill känna samhörighet. Jag är helt emot adoption från annat land (utom europeiskt) av homosexuella. Den adopterade får då två utanförskap och löper väldigt stor risk att någon gång i livet må riktigt dåligt. Oavsett hur bra det är hemma så har du ändå två utanförskap i samhället utifrån den adopterades synvinkel.*
- *De första åren i skolan inget stöd. Alla blundade! Sen stöd från barnavdelningen men adoptivföräldrarna saboterade med ilska skitsnack, krav och smutskastning som exempelvis – djävla svartskalle.*
- *Språk stöd tidigare, t ex svenska, stöd i lekis (förskolan)*
- *Hade velat haft stöd av rektor och lärare... Men jag var också för seg för att berätta att jag var retad så jag lät det ske. Sen i gymnasiet så pratade jag med kuratorn men hon fick mig bara att må sämre. Ingen hjälpte mig vidare, bara jag själv, drog slutsatsen att jag måste bort från... Sverige efter gymnasiet.*

- Mer uppmärksamhet från skolan kring exempelvis olika former av mobbing (mycket förekommande under mellanstadiet) eller någon form av otrevlig selektiv behandling. Dock mycket svårt att se och man sa inte så mycket som barn kring problemen... Bättre förståelse från lärare, övrig skolpersonal som kan se mobbing, dyslexi.
- Hade behövt kontaktfamilj för att få vara barn och inte bara institutionsbunden. Någon stödperson i skolan saknade jag. Trots att mobbningen tillslut blev känd tog ingen tag i den.

- Jag tycker att familjerätten bör erbjuda varje adoptivfamilj ett besök när barnen kommit upp i puberteten. Både familjen, föräldrarna och barnet enskilt. Kanske kan förebygga att fler hamnar hos BUP.
- Jag skulle ju ha velat haft mer info ang. mina biologiska föräldrar + om jag hade/har några biologiska syskon.

- Vad skolan och samhället kan göra för adoptivbarn är att hjälpa till med förståelsen dels för andra, men också för en själv för att vara så annorlunda men ändå så "svensk". Detta glöms nog lätt bort.
- Vet ej. Det är svårt att säga i efterhand vad som skulle varit bra eller inte. Jag vet att jag inte skulle velat känna mig så annorlunda så länge, men det är ju lite svårt eftersom jag såg annorlunda ut. Så klart spelar andra saker som hänt mig roll, när jag svarar på dessa frågor o jag vet inte om det är saker som är direkt utmärkande för adoptivbarn.
- Under mellanstadiet togs problemet upp en gång på mitt eget initiativ. Men det rann bara ut i sanden och gick sedan över pga. "mobbarna" mognade. Under resten av tiden har jag alltid haft ett skyddande skal runt mig som ingen brutit igenom, fram till nu vid 25 års ålder då jag mått dåligt, men nu känner jag mig bättre. Har fått hjälp via BUP. Inget av detta har berott på mina föräldrar. De har varit det bästa som hänt mig i mitt liv och jag kommer att känna mig otrygg den dag de inte finns mer.
- Jag hade velat prata mer om mitt ursprung och det faktum att jag är adopterad, med min familj. När jag bodde i USA några år och alla blev så intresserade av mitt ursprung blev det en spricka i min självbild. Jag kände mig alltid som alla andra ... Helt plötsligt räckte inte kommentaren "Jag är från Sverige".
- Kände mig dock aldrig bekväm att diskutera adoptionen och alla problem med någon, inte ens inom familjen.

- Om jag saknat stöd hade jag önskat att det hade funnits tillgång till en samtalsgrupp med andra adopterade ...behov att tala om identitet och identitetssökande – gärna ideellt eller från kommunen.

- ... Jag skulle mer än gärna träffat andra adopterade i någon form av grupp för att se och höra hur det har varit för dessa.
- Samtal kring att vara adopterad.
- Skulle varit bra ifall jag fått mer stöd med att hantera min bakgrund i olika avseenden.
- ... velat haft stöd i skolan under mellanstadiet. Bl.a. för svenska språket... men också att få träffa andra adopterade. Det fanns knappt några i min omgivning, och man kände sig väldigt annorlunda. Det hade varit bra att få prata om sina tankar med andra adopterade.
- En kontaktperson som var involverad i adoption och hur det är att vara adopterad. Nu känner jag inget behov av det, har bara accepterat hur mitt liv är. Gick i terapi ett tag i (utomlands).

Några adopterade vill flytta fokus till adoptivföräldrarna och deras behov av stöd innan och efter adoptionen:

- Jag tycker/upplever att det är fel att tillåta personer som har problem med alkohol eller liknande att adoptera. Min pappa har problem med alkohol. Tycker i efterhand att en noggrannare kontroll borde ha skett för att undvika att sådana personer får adoptera. Det kan aldrig leda till något positivt.
- Vet inte vad för stöd jag skulle behövt/fått, men vuxna runt omkring mig har varit bra och hjälpsamma... Jag undrar lite över vad för stöd mina föräldrar kanske borde/skulle ha fått? Då jag själv aldrig blev utsatt för mobbning/rasism undrar jag om de hade behövt stöd. Mina föräldrar fick nog ta det mesta när någon gjorde sig rolig och sa "ching chong" etc. Men det var aldrig så att jag kände mig mobbad. Det svåra har nog varit att veta var man skulle vända sig om/när man ibland kände att man hade funderingar. Tack för erat initiativ till detta. Skulle önska att föräldrar till adopterade barn också fick säga sitt.
- Mina föräldrar uppfostrade mig som svensk, kamraterna (runt mellanstadiet och framåt) som utlänning. Skola och myndigheter varierade. Adoptivbarn ses gärna som en homogen grupp, men liksom biologiska barn så är det så mycket annat utöver adoptionsfrågan som spelar in på ens upplevelser av barndomen. Adoptivföräldrar vill (oftast) verkligen ha barn, vilket jag tror ofta innebär mer stöd och engagemang i sina barn än vad många biologiska föräldrar kan ha.

VAD, VEM, VILKA HJÄLPTE DIG VIDARE

- Under goda såsom sämre livssituationer har jag alltid haft bäst stöd av min mor.
- Har fått hjälp och stöd i skolan, då jag behövt t.ex. specialundervisning i matematik. Annars har jag fått stöd och hjälp av mina föräldrar som alltid hjälpt och stöttat mig. På senare tid, då jag avslutat mina studier och skaffat egen lägenhet och ett självständigare liv har jag upplevt att

det är svårt för mig att involvera mig i kärleksrelationer. Jag har därför sökt och gått i terapi i flera år. Jag tror att den är problematiken hänger ihop med den tidiga separation som jag upplevde som barn. Jag har inte fått hjälp med terapikontakt eller de stora kostnader jag fått stå för som all terapi kostat. Jag hade önskat att få subventionerade terapiträffar och hjälp från busläkaren till bra terapeutisk verksamhet, gärna specialiserad på just frågor kring relationer och separationer.

- Mamma, vänner, m.fl. har stått vid min sida om jag hade behövt extra stöd.*
- Mina föräldrar hjälpte mig och var ett stort stöd i uppväxten*
- Bra stöd från familjen, dataåldern startade och man sökte andra kontakter med folk som delade samma intressen (golf, film etc.), kusiner*
- Har i perioder under min tonårstid/ung vuxentid mått dåligt, men har alltid tagit mig ur. Mycket tack vare stöd från kompisar + pojkvänner och viss del familj. De har inte alltid vetat hur jag mått, då jag inte velat 'belasta' dem. Mår idag mycket bra och tycker jag hittat en bra balans och kan förhålla mig till det faktum att jag är adopterad.*
- Psykolog, psykoterapeut på BUP samt innehållet i ... utbildningen på ..., lärarna samt den klass jag gick i.*
- Jag fick också bra stöd när pappa dog, fick prata med en vuxen på BUP.*
- Jag gick i terapi.*
- Många fysiska symtom och besvär under hela uppväxten utan resultat. Först i vuxen ålder insåg jag att det var psykiska besvär, sorg. Har nu fått rätt hjälp av läkare. Men så många år utan hjälp. Ville bli hörd, uppskattad och respekterad, men fick till svar att jag ska vara tacksam för att få vara i Sverige*

NÅGRA EXEMPEL PÅ ERFARENHETER UNDER UPPVÄXTEN

1) Det första exemplet är från en adopterad med hög ankomstålder där stöd i familjen torde ha varit nödvändigt från början. Det fungerade inte i familjen, relationen idag med adoptivföräldern är negativ och kontakt förekommer endast vid enstaka tillfällen. Skälet till att kontakten har upphört kommenteras så här:

– *Min adoptivpappa nästan, pga barnmisshandel sen vi var barn, jag och min bror. Den adopterades upplevelse var att livsperioderna under uppväxten var mycket dåliga. Flyttning till eget boende kryssades i rutan för "dåligt". Skolan slutfördes inte, sjukskrivning pågår. Ytterligare negativa livsperioder beskrivs:*

– *Missbruk sen jag var 18 år. Har varit ren i 4 år. På frågan om någon livsperiod varit särskilt bra blir svaret:*

– *Visst, jag/vi har skrattat men inge direkta bra stunder.*

Stöd från omgivningen behövdes men gavs inte, när det gavs var det otillräckligt.

– *Stödet fick jag av min nuvarande sambo och hennes familj, dom är en av de största anledningarna varför jag lever idag, hennes familj har varit ett mycket bra stöd för mig, har levt med henne i 5 år...*

2) Andra exempel på brister i bemötande och stöd ges i exemplet från en adopterad:

– *Hela uppväxten. Mamma har alltid kämpat för mig men alltid stött på motstånd och kränkningar. Stöd från kommun och landsting har varit minimal. Stora missförstånd har uppstått beroende på att jag är adopterad från annat land och kom som 3-åring. På den tiden togs jag inte om hand då mamma såg att jag hade svårigheter.*

Fråga: Vad hade du velat ha?

– *Bli tagen på allvar. Fick från första dagen möta motstånd och inte bli trodd. Första läkarbesöket var en katastrof – möte med BVC under all kritik. På dagis dåligt behandlad men hade ändå en resurs beroende på att mamma lyckades med det. Stöttning i skolan minimal. Jag har alltid varit utsatt av både vuxna och barn. Ingen har velat se mig. Min diagnos autism med lätt utvecklingsstörning fick jag inte förrän jag var 14 år. Fast inget blev bättre då heller. Socialtjänst, LSS, habilitering har aldrig tagit mig på allvar. Hjälp med min synskada fick jag inte förrän vid 6½ års ålder efter mammans kämpande mot alla som visste bättre. Blev många gånger lovad hjälp – sedan rann det ut i sanden. Vi har skrivit detta tillsammans jag och mamma. Med mera stöd från alla instanser hade säkert det gått något bättre. Mitt liv idag är ganska beroende på min mamma. Hon har slitit själv i alla år för min rätt att få stöd och*

hjälp. Det är hon som stått och fortfarande står för min trygghet. Den dag hon inte finns vet jag inte hur det skall sluta.

3) En adopterad kom som fyraåring till Sverige. Hon har kryssat i ”mycket dåligt” under alla stadier från förskoletiden t.o.m. högstadiet. I förskolan var kommentaren ”mycket mobbad o slagen av andra barn” Mobbad och utfrysad under hela grundskolan, på lågstadiet även av sin lärare. I gymnasiet var situationen någorlunda, kommentaren ”mycket bättre”.

– Har fått mycket kärlek av min adoptivmamma, tråkigt nog fick jag bara ha henne tills jag blev ca 15 år gammal. Saknar henne så. Min far har alltid försökt att ge mig kärlek, men jag har aldrig sagt att jag älskar han.

– Upplever att jag inte fick den hjälp jag ville ha utan blev alltid överkörd av de som hjälpte mig. Men de fanns även de gånger jag fick den hjälp jag behövde och ville ha. Flyttning som 17-åring till egen lägenhet. Har tät kontakt med sin pappa och viktiga personer ur föräldragenerationen finns kvar i nätverket, inga syskon.

– Jag har arb. i Sthlm under en längre period. Men nu åter hemma dvs. det jag kallar för hemma – det är i...(ej Jämtland) där jag bott i ca 7 år. Pluggar idag till... och jag tycker om mitt liv för närvarande.

4) En kvinna med ankomstålder på nära sex år har svarat och även skickat in ett personporträtt där hon själv har berättat om tiden i adoptivfamiljen för en person som skrivit ner händelserna, här en sammanfattning: *Godissnattande i lågstadiet tillsammans med kompisar ledde till ”smisk” från adoptivmammans. En fysisk misshandel började samt en psykisk med rasistiska inslag. Pappan var snäll men arbetade mycket och misshandeln skedde oftast när han var borta. På mellanstadiet berättade hon för sin fritidsledare om bemöjdhållandena och socialen kopplades in. Föräldrarna skildes och även syskonen skildes åt. Under flera år trodde hon att skilsmässan var hennes fel. När pappan träffade en ny kvinna kände sig den adopterade bortvald och bråk uppstod som ledde till att hon i högstadiet rymde hemifrån. Så småningom kom polisen och socialen och hon hamnade i fosterfamilj. Hon hade svårt att lita på vuxna men fosterfamiljen blev en trygghet under ett antal år, trots panikångest och bråk om småsaker. Skolan gick däremot dåligt. Hon känner sig numera tryggare i sig själv och har lärt sig att hantera ångestfallen som fortfarande kommer.*

Kontakten med mamman är bruten. Kontakt finns med pappa enstaka gånger, via telefon eller på födelsedagar. Den adopterade ville genom ovanstående beskrivning ge en bättre bild eftersom hon själv upplever att hon har svårt att skriva och fylla i formulär, något hon ändå gjort. Tillvaron upplevdes mycket dålig genom skolstadierna, men därefter blev situationen någorlunda under högstadiet. På frågan om

vilket stöd hon hade velat ha och vad som hjälpt henne vidare har hon lämnat viktiga kommentarer:

– Att folk var mer uppmärksam till misshandel m.m. alltså dom vuxna som har bett om ursäkt för det i äldre dagar.

– Skolan stöd i att behålla spanskan och i matte, engelska, svenska för dyslexi o kalkylexi¹³⁵

– Dom som hjälpte mig vidare var två manliga lärare i... varav en rektor! OBS! historieläraren var mycket bra.

– OBS! Tvinga aldrig ett barn som bara varit i Sverige i sex månader att börja skolan vid sex års ålder. Kontrollera fosterbarn och adoptivbarn oftare under tiden dom bor hos respektive dessa föräldrar! Alltså gör regelbundna besök om hur det står till med både föräldrar och barn. Behöver inte vara negativt.

5) En adopterad som kom som femåring har delat med sig av sina erfarenheter och hur hon kommit vidare i livet. I sammanställningen framgår från denna enkät att samtliga tidsperioder har upplevts positivt. Genom kommentarerna visas att det ändå funnits behov som samhället inte tillgodosett.

– Fick gå kvar på dagis ett år extra pga att jag inte kunde prata så bra svenska. Tyckte bara det var kul. Under lågstadiet fick hon språkstöd - Läste sv2 och tyckte det var kul.

En försämring skedde under mellan- och högstadiet, där kryssen ändå är på den positiva sidan ”bra”, därefter har det varit ”mycket bra” igen.

Mellanstadiet:

– slutade med sv2. Hade velat fortsatt men det gick inte. Hade problem med svenska i matteuppgifterna. Inget stöd i skolan. Högstadiet:

– Flyttade till ...efter 7: an.

Livsperioder som varit särskilt bra:

– Min återresa till ... 1997...

Kryss i rutan ”fick bra hjälp och stöd”.

– Jag hade nog velat haft stöd i skolan under mellanstadiet. Bl.a. för svenska språket i vissa läroböcker men också att få träffa andra adopterade. Det fanns knappt några i min omgivning och man kände sig väldigt annorlunda. Det hade varit bra att få prata om sina tankar med andra adopterade. De som lyssnade och gav mig stöd då var mina föräldrar. De förstod nästan alltid. Jag utvecklades tidigt och det var oerhört jobbigt. Hade varit skönt med någon skolsyster som kunde stödja en och förklara, men i stället mädde jag dåligt över min kropp.

¹³⁵ “kalkylexi”, kan ev. vara dyskalkyli, något som förenklat kan förklaras som sifferblindhet, matematikens motsvarighet till dyslexi, läs- och skrivsvårigheter.

Jag tycker att adopterade barn/ungdomar ska ha möjligheten att gå till en psykolog eller någon utomstående. Att de ska kunna erbjudas. För det är annorlunda att vara adopterad. Det finns så många tankar, frågor inom en, och man behöver få tala om det, kanske om och om igen. För några år sedan lärde jag känna mina biologiska föräldrar och det känns oerhört bra. Några frågor är besvarade men vissa blir aldrig det, men ändå känns allt så bra.

6) Man, ankomstålder före sex månader, som upplevt *bra och mycket bra* perioder under hela uppväxten, flyttning hemifrån upplevdes någorlunda:

– Kommer ej ihåg ifall jag fick något ”stöd”, troligen inget. Ansåg förmodligen att jag inte behövde något stöd när jag var yngre. Skulle varit bra ifall jag fått mer stöd med att hantera min bakgrund i olika anseenden.

7) En man med ankomstålder 18 mån-3 år och med upplevd *mycket bra* uppväxt under samtliga livsperioder, även flyttningen till eget boende. Kommentarer visar att det ändå har funnits ett visst behov av att få utbyta tankar kring adoptionen med utomstående. Detta är svar på frågan om det funnits särskilt bra livsperioder:

– Har under hela min uppväxt haft det ganska bra! Eller rättare sagt bra.

Kryss i rutan angående hur stöd från omgivningen hade upplevts saknas. Däremot finns följande kommentar:

– Stöd är inte det jag sökt, däremot har det varit löjligt lite intresse ifrån någon form av adoptionsbyrå eller liknande instans. Tycker det är sent av er efter 35 år att skicka ut en sådan enkät. Jag skulle mer än gärna träffat andra adopterade i någon form av grupp för att se och höra hur det har varit för dessa.

8) En kvinna med ankomstålder 6-12 månader med *bra* upplevd uppväxt men med upplevda mindre svårigheter under mellan- och högstadiet på grund av ökat medvetande om att vara annorlunda kommenterar särskilt bra livsperioder:

– Småbarnsåren upp till förskoleålder var bra tack vare mina föräldrar. Efter 30 år har varit bra. En bra barndom, identitetsökandet framför allt mellan 20-25 år har gett en stabil grund.

Kryss i rutorna ”behövde, men fick inget stöd” samt i rutan ”Behövde inget stöd”.

9) En annan kvinna med ankomst före sex månader och med upplevd *bra* uppväxt genom alla perioder har bott och studerat utomlands samt även arbetat ett halvår i ett annat land. Kommentar till särskilt bra livsperioder:

– Vuxen ålder sen jag flyttat hem från ... 2002. Nära och mycket bra relation till mina föräldrar, samt bror. Jobbat med mig själv mycket för att gå igenom tuffa perioder i mitt liv med en samtalsterapeut som bidragit till min nära relation i dag med min familj.

Kryss i rutorna ”fick bra hjälp och stöd ” samt i rutan ”otillräckligt stöd”. Kommentarer till frågan ”Vad hade Du velat ha och varifrån”:

– Saknade nog stöd i ungdomsåldern, men vet inte om jag hade varit mottaglig för att förstå min adoption då, som har varit det största problemet. Snarare att mina föräldrar som adoptivföräldrar skulle ha fått mer information och kunskap om adoptivbarnet skulle få det jobbigt och svårt att leva med och förstå sin bakgrund. Det är verkligen viktigt för föräldrarna för att adoptionsbarnet ska kunna förstå. Det har jag verkligen saknat. De behöver få en bra bakgrund och kunskap om adoption och det samhälle vi lever i. Fanns kanske inte så mycket sådant på 70-80-talet. Men det är viktigt och hade hjälpt mig mer om mina föräldrar var mer insatta i situationer som kan uppstå.

TIDIGARE UTGIVNA RAPPORTER I FOU JÄMITS RAPPORTSERIE

- 2008:10 **Markku Paanalahti**
Kroniska strokepatienters perspektiv på funktionsproblem i ordinärt boende
- 2008:9 **Catharina Höijer, Elisabeth Magnusson**
Från asylhem till eget hem - ensamkommande asylsökande barn
- 2008:8 **Bengt Åkerström, Gunilla Henriksson**
Inventering av psykiskt funktionshindrade samt livskvalitetsundersökning i Jämtlands län
- 2008:7 **Marianne Westring Nordh, Ingela Bergström**
Projekt kommer och går vilka kunskaper är det som består?
Utvärdering av Bergs samordningsförbund
- 2008:6 **Marianne Westring Nordh**
15 eller 27 extra dagar- gör det någon skillnad? En uppföljningsstudie av 3-3 modellen i Krokoms kommun
- 2008:5 **Marianne Westring Nordh**
Familjekrafts fortsatta utveckling och familjebehandlingens långsiktiga effekter
- 2008:4 **Magnus Zingmark**
Överlåtelse och kommunikation av rehabiliteringsinsatser i gränslandet mellan Socialtjänstlagen och Hälso- och Sjukvårdslagen
- 2008:3 **Marianne Westring Nordh, Ingela Bergström, Jonna Nordh Börresson**
Att färdas framåt tillsammans!? – Utvärdering av samordningsförbundet i Strömsund
- 2008:2 **Marianne Westring Nordh, Ingela Bergström, Jonna Nordh Börresson**
Att vara eller hur vara – det är frågan? – Utvärdering av samordningsförbundet Östersund
- 2008:1 **Catharina Höijer**
Socialpsykiatriska teamet i Krokoms kommun – en utvärdering
- 2007:4 **Lotta Svensson**
Att gå från god vilja till vågad förändring - Utvärdering av Bräcke ungdomsprojekt
- 2007:3 **Marianne Westring Nordh, Jonna Nordh Börresson**
Mortalitetsrapport för åren 2005 och 2006 Östersunds beroendecentrum
- 2007:2 **Marianne Westring Nordh**
Utvärdering av Strömsunds familjevårdsteam
- 2007:1 **Marianne Westring Nordh**
Intensiv, flexibel behandling på hemmaplan -utvärdering av projektet Familjekraft i Krokoms kommun

- 2006:5 **Kerstin Andersson-Thorell, Ingrid Christensen, Jonna Nordh Börresson, Marianne Westring Nordh**
När och varför gör den kommunala distriktssköterskan tillfälliga hembesök
- 2006:4 **Markku Paanalahti**
Hemträningsens effekt på funktionsförmågan på kroniska strokepatienter i ordinärt boende
- 2006:3 **Eva Karlsson, Nils Mårtensson, Anders Sätherhag**
Kommunikationsutveckling – autism/funktionshinder
- 2006:2 **Magnus Zingmark**
Utvärdering av handledning inom hemrehabilitering
- 2006:1 **Maritha Månsson, Ann Nordholm, Lena Andersson, Annelie Mikaelsson, Ulla Ekman**
Vardagsrehabiliteringens roll inom kommunens hemtjänst
- 2005:3 **Karin Nykänen och Lena Olofsson**
Internationella adoptioner i Jämtland – utveckling av föräldraföberedelser
- 2005:2 **Henry Lundmark**
Med Dagmars ögon
- 2005:1 **Suzanne Göransson**
Varför söker inte anhörigvårdare stöd?
- 2004:4 **Irène Ahlnäs-Toft**
Brukarinflytande i hemvården
- 2004:3 **Bengt Åkerström, Ingrid Nilsson**
Samhällsstödet till barn och ungdomar med funktionshinder och deras föräldrar i Jämtlands län
- 2004:2 **Susanne Olsson**
Det är som en extrafamilj
- 2004:1 **Elisabeth Carlander-Blom och Ingrid Lund-Bouvin**
Kerstin Björkman Randström, Barbro Amrén, Birgitta Borglund
Den kommunala distriktssköterskan
- 2003:1 **Bengt Åkerström, Gunilla Westerdahl**
Utvärdering av projektet Vårdknuten
- 2002:3 **Anna-Lena Näsström**
Är jag en sån där anhörigvårdare jag?
- 2002:2 **Theres Bergström, Marie Nilsson, Björn Bergvall, Veronica Holmberg, Fredrik Olsson**
Äldreomsorg, IFO, LSS & Rehab i Krokoms kommun
- 2002:1 **Sven Jonasson**
FoU-enhet för socialt arbete och den kommunala hälso- och sjukvården i Jämtlands län. Projektplan

Syftet med denna rapport är att belysa utvecklingen av främst internationella adoptioner och handläggningen av adoptionsärenden samt att beskriva hur de adopterade själva har upplevt sin barndoms- och uppväxttid. Resultatet baseras på en kartläggning av de 342 internationella adoptioner som genomförts under perioden 1966-2006 i en kommun på knappt 60 000 invånare. Från detta underlag har en fördjupning gjorts med målgruppen vuxna adopterade som är födda till och med 1982. Där deltog 96 av 165 adopterade. Rapporten tangerar en tidigare FoU-rapport från FoU Jämt om internationella adoptioner, Nykänen och Olofsson (2005:3) *Internationella adoptioner i Jämtland – utveckling av föräldraförberedelser*, med syfte att utveckla föräldraförberedelser. Denna studie fokuserar adoptivbarnens situation efter ankomsten till sitt nya hemland. Förhoppningsvis kan de båda rapporterna tillsammans på sikt leda till en högre prioritering av samhällets insatser av förebyggande arbete och stöd efter adoption. När stöd till adoptivfamiljerna ska utvecklas är det angeläget att känna till vad som har fungerat väl. Då kan resurser koncentreras på riktad uppföljning och stöd där det finns större risker och samtidigt färre skyddsfaktorer.

fou.jamtland.net

Kommunernas forsknings- och utvecklingsenhet för socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård i Jämtlands län

FoU Jämt • Mittuniversitetet • 831 25 Östersund
foujamt@miun.se